

Incipit dialogus dictus malogra-
natum spiliatus a quodam venerabili
abbate monasterij Auleregie in Bohem-
ia ordinis cystercei. **E**t filius lo-
quitur patri.

Erba exhortatiōis

ex tuo ore o pater ad me directa aīme
mee multum salubria cordis mei aure
libens suscipio. **S**ed rogo vt illa que
mibi breuiter p̄strinxisti latius ⁊ ma-
nifestius ad interrogatiōem meā p̄ in-
structione ⁊ edificatione mea velis ex-
planare vt p̄ hoc salubrem aīe mee do-
ctrinā valeā assequi. **E**t illa q̄ supius
memoratus es possum p̄fectius ad im-
plere ⁊ a dño grām in p̄nti ⁊ gloriā
in futuro obtinere **U**n̄ primo pero me
in formari quō sit accedendū ad deū
⁊ p̄rio vtz accessus ad deū fiat p̄ grāz
dei aut p̄ libez arbitriū siue p̄ volunta-
tē hoīs. **D**istinctio I. Ca. I

Pater respondit filio.

Alire debes fili

q̄ oīs salus hoīs primo hz or-
tum a grā dei. **U**n̄ iaco. i. **O**mne datū
optimū ⁊ oē donū p̄fectū desursum est
descendens a patre luminū. **I**stud do-
nū p̄fectū est grā spūs sancti p̄ quā d̄s

oēs p̄ ipm a seculo p̄destinatos vocat
ad salutē. **U**n̄ necē est spiritui rōnali
si debet eē dignus eterne beatitudinis
q̄ fiat p̄iceps influentie spūalis. **A**d
bonū em̄ grē non p̄t quis p̄ se puenire
cū hoc nō sit scdm̄ limites nature sed
scdm̄ influentiaz largitatis diuine qz
homo p̄ ppriam industriā sine grā nec
accedere ad deū nec cogitare nec opa-
ri quicquam boni valet. **E**rgo vocatio
prima siue accessus ad deū fit p̄ grām
Doc testat̄ grego. in. xxiiij. libro mo.
sup̄ illo verbo **U** **E**t q̄s dedit mi-
hi vt reddaz ei ira dicēs **N**emo quip-
pe vt diuina eū grā subsequat̄ aliqd̄ cō-
tulit deo nam si nos deū bene viuendo
⁊ opando p̄uenimus vbi est qd̄ ait p̄
pheta **V**ia eius p̄uenit me. **S**i n̄rā
dilectio deū p̄uenit vbi est qd̄ ait iohā-
nes **N**on quasi nos dilexerimus deū
sed qm̄ ip̄e p̄rior dilexit nos. **S**i sine
eius munere nostra d̄rute deū sequam̄
vbi est qd̄ veritas d̄t **S**ine me nihil p̄-
testis facere **E**t illud. **N**emo potest ad
me venire nisi pater meus traxerit eū
Si saltem bonoz opm̄ facta d̄rute no-
stra ppria bene cogitando p̄uenimus
vbi est qd̄ rursum p̄ paulū tam subtili-
ter dicit vt oīs de se humane mentis
fiducia ab ip̄a cordis radice succidat̄
cū ait. **N**on qz sufficientes sumus co-
gitare aliquid a nobis quasi ex nobis
sed sufficientia nostra ex deo ē. **H**ec gre-
gorius. **S**ic igitur patet q̄ conuersio
siue accessus ad deum fit primitus p̄
gratiam ipsius dei.

Filius.

Sicut audio conuersio siue ac-
cessus ad deum fit per gratiā.
quid ergo de libero arbitrio.
agit ne aliquid aut cooperatur gratie
ad hominis salutem.

Capitulum II. Patet X.

Quam principaliter fiat accessus ad deū. non tñ per hoc excludit liberum arbitriū. qz puerio siue accessus ad deū et oē opus bonū et dñsum per qd acquirif salus pcedit a grā et a libero arbitrio. principaliter tñ a grā. Nā opō dñs eis quos vult saluos facere et quos p̄legit primo donū sue gratie infundit. q̄ infusio mouet liberū arbitriū ad bonū appetendū. Cū vero immissio nes has salubres liberū arbitriū suscipit. et ad bonū appetendū motū fuerit statim grā que prius p̄uenit liberū arbitriū mouēdo subsequit sibi coopando in his que p̄tinent ad salutem. Hoc p̄bat b̄t̄s greg. xvj. moē. cū dicit. **S**up̄na pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis vt subsequēte quoqz nōo libero arbitrio bonū qd iā appetimus agat nobiscū. qd tñ per impensam grām in extremo iudicio ita remuneret in nobis ac si solū p̄cessisset ex nobis. Quia em̄ dīna bonitas vt innocentes nos faciat p̄uenit. **P**aulus ait. **G**rā dei sum id qd sum. Et qz eandē grām nostrū liberū arbitriū p̄sequit adiungit. Et grā eius in me vacua nō fuit sed abūdanti us laboranti. Qd cū semib̄l p̄spiceret. ait. non aut̄ ego. Et tñ qz se esse aliqd cū grā inuenit adiūxit. sed grā dei me cū. si cū p̄ueniente grā subsequēns liberū arbitriū nō h̄rēt. vt ergo sine grā se nihil esse oñderet. ait. **N**ō ego. vt dō se cū grā esse opatū per liberū arbitriū oñderet. adiungit. sed grā dei me cū. **D**icit beatus aug. **N**olentē deus p̄uenit vt velit. subsequēf ne frustravelit. **D**e hoc etiā ait ber. **D**eus tria hec hoc est bonū cogitare. a malo decliare et velle p̄ficere in nobis opat. primū sine nobis. scdm nobiscū. terciū p̄ nos

facit. **S**iquidē immittendo bonā cogitationem nos p̄uenit. mutando etiā malā voluntatē sibi p̄sensum iūgit. minifirando etiā p̄sensui facultatē vel facilitatē foris p̄aptū opus nīm intra nos opifex innotescit. **S**ane ipsi nos p̄uenire neqz p̄sumus. **Q**ui aut̄ bonū neminē inuenit neminē saluat quē nō p̄uenit. **A**deo ḡ sine dubio nē fit salutis exordiū. nec p̄ nos vtiqz nec nobiscū. **V**erū p̄sensus et opus tñ nō ex nobis fit nō tñ sine nobis. **C**ū igit̄ deū inuisibile intra nos ac nobiscū acritare sentim? soli grā eius attribuamus. **I**psa liberū excitat cū seiat cogitatū. sanat cū mutat affectū. roborat vt p̄ducatur ad actū. fuit vt nō sentiat defectū. **H**ec ber. **P**z ḡ p̄ p̄cedā quō grā p̄ueniat liberū arbitriū et etiā subsequitur. nā ipsa grā spūs sc̄i bonā voluntatē q̄ p̄cedit ex libero arbitrio primo opat in hōie vt fit. deindē coopat ne vacua fit. **B** **Q**d hugo pulcris v̄bis p̄bat d. **S**pūs nāqz sc̄i bonā voluntatē primo in hōie opatur. deinde bonē voluntati mouenti se et operanti coopat. prius bonā voluntatem aspirat vt fit. deindē bonē voluntati mouenti se inspirat vt moueatur et opet vt vacua nō sit. primo opat eā. deinde opat per eā. bona em̄ voluntas est instēm sed spūs sc̄i est artifex. primo instēm opatur. deinde p̄ instēm opat. primo solū instēm opat. qd dō p̄ instrumentū nō solus ipse opat sed etiā instēm ipm p̄ qd ipse opat. **S**ic spūs sc̄i primo bonā voluntatē in hōie solus opat. sed q̄ postea per bonā voluntatē opat non solū ipse opat sed etiā voluntas per quā opat. tñ opus bonū ex spūs sc̄o est qui opat non ex voluntate hōis p̄ quā opat in ipsa quidē bonū sed non ex ipsa. qz aliunde accepit. **I**dem ḡ opus bonū et suū est inq̄rum h̄z. nō suū inq̄ntū a se metipso nō h̄z. **H**ec hugo. **D**e hoc eti

am habet in glo. sup. ix. ca. de cele. ier. rar. vbi dicitur: Sicut in nostra parte non est ut dicitur illuminatio donum nobis offerat ita non nisi in nostra parte esset oblatum suspiciat. **N**am et aliquid et cum volumus offerat sicut non quod suscipit nisi cum volumus et cum volumus a deo volumus quod donum dei est voluntas bona cum autem volumus a nobis volumus quod nolle nihil aliud est quam non velle quod desertio boni est. **H**ec glo. **C.** Per istas autoritates colligere possumus quod opus bonum omne quod per hominem agit fit per gratiam inspirantem et liberum arbitrium siue voluntatem consentientem et requirunt hec duo ad salutem hominis salus proficiat. **D**e hoc dicit bernardus in libro de gratia et libero arbitrio super illud capitulum ad romanos. ix. Non est voluntas neque currentis sicut miserentis dei. **Q**uid igitur agit liberum arbitrium breviter respondeo. Tolle liberum arbitrium non est quod saluem tolle gratiam non est vni saluem opus hoc sine dubio effici non potest nisi vno a quo fit sine altero cui vel in quo fit. **D**eus autor salutis est cuius est liberum arbitrium tamen capax nec dare illud nisi deus nec capere valet nisi liberum arbitrium. **Q**uid ergo a solo deo et soli datur liberum arbitrium tamen absque consensu accipiendum est non potest quod absque gratia dantur et ita gratie operanti salutem cooperari dicitur liberum arbitrium dum consentit hoc est dum saluatur. **C**onsentire enim saluari est. proinde peccatoris spiritus saltim huiusmodi minime capit eo quod illi voluntarius desit consensus quo saluari videtur deo placide obtemperat siue in boni acquiescendo siue pollicenti credendo siue reddenti gratias agendo. **H**ec bernardus. **D**e hoc etiam ait quidam glo. super illo verbo apocalyp. iij. Ego sto ad hostium et pulso. **E**go sto videtur dominus ad hostium videtur cordis humani et pulso ad bonum supernaturale monedo. **S**i quis audiret vocem meam monitioni mee consentiendo et aperuerit mihi ianuam per conatum liberi arbitrii ad bo-

num. introibo ad illum. scilicet per gratiam gratum facientem habitando in illo cenabo cum illo et ipse mecum nam deus in tali homine delectatur et ipse in deo. **H**ec glo. **P**er ista igitur dicta apparet clare quod opus bonum fit per hec duo. scilicet per gratiam et liberum arbitrium. **Q**uod gregorius in xxxiij. mora. per martianum dicens Bonum quippe quod agimus et dei et neminem dei per convenientem gratiam non fit pro obsequio liberi arbitrii. si enim dei non est vni ei in eternum gratias agimus. **R**ursum si neminem non est vni nobis retribui premia speramus? **Q**uia ergo non immerito gratias agimus dum scimus quod eius munere pervenimus. **E**t rursum quod non immerito retributionem querimus scimus quod obsequium quante libero arbitrio bona eligimus quod gerimus. **H**ec gregorius. **N**otandum tamen quod licet opera meritoria salutis eterne sint liberi arbitrii et gratie principaliter sunt gratie. **G**ratia enim liberum arbitrium dirigat in exercitio virtutum. pro nos enim male facere possumus sed non bonum. **Q**uoniam quis ergo bonum aliquid in suis actibus considerat dono gratie id ascribat sed quid mali in se perpenderit hoc suum dicere poterit in bonis vitando arrogantiam in malis servando humilitatis constantiam que sepe perdit dum mens de virtutibus per arrogantiam gloriatur. **F**ilius. **E**fficienter mihi nunc exposui est quomodo omne opus bonum per gratiam et liberum arbitrium proficiat per gratiam pervenientem et mouentem liberum arbitrium vero consentiens et salutis monita suscipiens et quod in his duobus salus hominum consistat. **S**ed mouet valde mentem meam cum liberum arbitrium sine gratia spiritus sancti nihil possit operari. **E**t cur omnipotens deus qui plenus est omnipotente pietate et misericordia sua gratiam non infundat omnibus communiter hominibus per quam cuncti possent saluari.

Sta que te mo-
nent. et de quibus queris valde
sunt occulta. et nulli intellectui rationali
penitus Judicia eius sunt hec et valde in-
scrutabilia. de quibus ps. 139. Judi-
cia tua abscondisti multa. Quis percipiet
re per que deus cum possit non vocet omnes ad
viam salutis. Vel que magis vni peccatori
munus gratie largiatur quam alteri ipsum eligere
et vocando ad viam vite hic ovis silentium
imponere humane loquacitati et exclama-
re cum apostolo paulo qui considerans populum is-
raheliticum propter perfidiam pro maiori pre-
esse reprobatum et gentilem ad fidem christi-
anum et electum ait Ro. xi. **Q**ualitudo di-
uitiarum sapientie et scientie dei que incognita et in-
scrutabilia sunt iudicia tua et inuestigabiles
vie eius. quis enim agnoscit sensus domini.
Scire tamen debes fili quod nihil visibili-
liter et sensibile et intelligibile in ista to-
tus creature amplitudine quadam im-
mensa res que publica fit vel agit que non de-
illa impiali aula summi imperatoris aut
iubeat aut permittat sed ineffabilem iusticiam
premiorem atque penam gratiam atque retributi-
onem. hinc est quod omnia que in universo sunt
agunt et regunt divina providentia que pro
omnia est irreprehensibilis. que nihil agit nisi
bonum. nihil permittit iniuste. **D**e hoc dicit ab-
bas pascentius in coll. par. **C**redere in-
depressa fide nobis pervenit nihil sine do-
minis in hoc mundo geri. aut enim voluntate
re eius. aut permissum agi universum fa-
tendum est. ut. scilicet que bona sunt voluntate di-
vine auxiliis eius credantur. que autem
peccata sunt permissum. cum pro nequicia aut
duricia cordis nostri deserens nos divina pro-
videntia diabolo malorum omnium interiore tra-
dit patitur vel ignominiosas corporis passio-
nes patitur dicitur. hec pascentius **S**
Per hoc igitur colligitur quod nullo modo potest
aliquis bonum aliquid efficere nisi deo coo-
perante et efficiente. nullus deficiente potest

vel peccare nisi ipso iuste deserente. iuste
autem deserit. quia iustus est ut sic admittit
res que perdidit et sic cooperetur rebus que cre-
avit ut eos agere proprios motus sinat.
et ideo si liberum arbitrium ad utrumque utibile
de lege nature dicitur in malum cadere.
hoc non permittit nisi iuste. **R**ursum si per
gratiam perveniat et sustentet nulli facit ini-
uriam ideo non iniuste. nec omnino iuste secundum exi-
gentiam meritorum. quia merita ad hoc non
sufficiunt. sed gratis et misericorditer illud fa-
cit et quodammodo iuste quantum est ex pro-
prietate bonitatis sue. **C**um ergo dicitur et re-
probatur operatur secundum iusticiam. quia non predestinat
operatur secundum gratiam et misericordiam que non excludit
iusticiam. **Q**uia non omnes secundum quod de massa
erant perditiois dicitur dicitur debant. ideo plures
reprobantur quam eligantur ut ostendatur quod sal-
vatio est secundum spem gratiam. dicitur dicitur autem
secundum iusticiam dicitur. **N**ullus potest queri de
divina voluntate que reprobat secundum iusticiam
et predestinatos vocat per gratiam et misericordiam ad
salutem. quia omnia agit rectissime. **D**
Que tamen predestinatio non infert rebus necessi-
tatem. quam si predestinatio rebus necessitatem
imponeret multa sequerentur inconuenientia
nam frustra preponerentur bonis premia. et
malis supplicia. **I**tem iniuste remunera-
rentur boni et punirentur mali. **I**tem nec spe-
randi aliquid nec supplicandi vlla esset
ratio. **I**tem euacuaretur libertas arbitrii que se-
betur ad utrumque. **I**tem nec bona facientes
essent laudabiles. nec mala vitupabi-
les. **U**bi deus cum reformat hominem in-
fundendo gratiam per hoc leges nature in-
dicitas non infirmit. quia liberum arbitrium sic
per gratiam mouet ad viam salutis. ut tamen ip-
sum non cogat. sed eius sensus liber ma-
neat. **E**t ideo ad hoc quod culpa expellatur non
solum necesse est quod gratia introducat. **X**perti-
am liberum arbitrium se reformet expulsio-
ni culpe per detestatos omnium peccatorum. **H**inc
est quod in nostra productione iustifica-
tionis concurrat actus liberi arbitrii et

gratie cōsone et ordinate ita quod gratie gratis data est excitare liberum arbitrium. **L**iberi autem arbitrii est homini exercitōi p̄sentire vel dissentire. **E**t ita in iustificatōe p̄sentiētis est ad grām gratū facientē se p̄pare quod hoc est facere quod in se est et disposito grā gratū faciēs hō in fundi cū liberū arbitriū possit cooperari si vult et tūc meret vel p̄riari p̄ p̄ctm et tūc demeret. **S**i ḡ cooperet et vsq; in finē p̄seneret meret venire ad eternā salutē. **R**ex hoc colligere possumus v̄ esse quod Aug. ait. quod qui creauit te sine te. nō iustificabit te sine te. **V**erum etiā est quod nō est volētis neq; currētis s; dei miserētis. v̄ etiā est quod nullus p̄t sup̄bire de merito quod nil deus in nobis p̄ter sua dona coronat. reseruauit enim deus sibi munera grāe sue liberaliter largiendo ut discat hō nō eē ingratus nec in se q̄si nō accepit s; in dño glari. **V**erū etiā est quod liberū arbitriū p̄ se legē implere non posset nec grām in se efficere. **I**nexcusabile tñ eē si nō facit legē implēs quod grā gratis data semp̄ eē p̄stō ad p̄secratōem liberi arbitrii cuius amminiculo p̄t facere quod in se est quo facto habeat grām gratū facientē qua obtrata dīnā ipleat legē et faciat volūtātē qua facta tandē ad b̄ritudinē perueniat sempiternā p̄pter quod opa meritoria totaliter sunt a gratia totaliter etiā a libero arbitrio s; p̄ncipaliter a grā. **E**t nota quod licet nō sibi mereat p̄ primā grām. hoc est p̄ grām p̄uenientē p̄t tñ p̄pare et habilitare se ad illā faciēdo quod in se est quod nulli grā denegatur. **D**ecōgruitas tñ multo magis ex p̄te bonitatis dei grām p̄ferētis est q̄ ex p̄te hōis se ad grām habilitantis quod ipsa habilitatio ex p̄te hōis solū dat diuine m̄e quod salua iusticia possit alicui grā p̄ferri quod iniuria fieret diuine iusticie si ei daret grā in quo esset ad huc obex

gratie. **Q**ui obex triplex eē et dō p̄ eū cor obdurari tripliciter. **U**no mō p̄ inhabilitatē ad suscipiendā grām et fit p̄ malā volūtātē quod i malivolā aīas quod vult malū et nō vult flecti ad bonū p̄ ut dicit sapiēs non introibit sapientia. i. grā dei. **S**ecōdo p̄ firmā inflexionem ad p̄ctm et hoc fit quod hō eē in actu p̄cti et tñ sibi placet iniquitas et ad huc volup̄tati carnis et mūdi quod non p̄t nec vult suscipere monita salutis. **T**ercio mō p̄ rebellionē dīnā inspirationū et mandatorū quod fit p̄ malū v̄sum et p̄suetudinē p̄ctōz quod talis p̄suetudo quod p̄trahit p̄ desideria carnaliū volup̄tātū et etiā mūdi excecāt mentē hōis intm̄ quod diuinas inspirationes et salubria monita ad cor puenire nō patiānt vñ nec eē qui se senserit tñ hōi laq̄is irretitū et voluerit saluari ut mortē suā et dānatiōz p̄petuā p̄e oculis hēat p̄tra vitia p̄cta et p̄suetudinē p̄uersam v̄im sibi faciat et cor suū toto conamine ad grām suscipiendā abilitat ut a deo grām et m̄iam p̄sequi mereat. **S**ufficiens autem habilitatio ad grām est si hō facit quod in se eē. **F**acere autem quod in se est tria p̄lectif. s. ut hō actū p̄cti et volūtātē peccādi deserat et coner̄ ad bonū. p̄t sibi possibile eē igitur si hō fecerit quod in se eē dōs v̄tq; faciet quod in se eē grā gratū facientē infundēdo et tūc poterit hō facere opa meritoria vite eterne p̄volūtātē liberi arbitrii et grās sp̄s sancti. **H**ec enim duo exigunt ad salutē. **Q**uid autem sit vel possit eē in hōie p̄patoriū ad grām et vñ fit illud in hōie difficile est videre quod videt quod nec illud possit esse nisi a grā. quod Aug. in libro de grā et libero arbitrio dicit quod gratia p̄uenit non solū volūtātē s; etiā cogitatōnem hōis p̄velit bonū. i. ut de nolente fiat volens et ut de volūtate parua fiat magna et de magna fiat tanta que

Liber .I. Dist. .I. Ca. V.

est supnaz dispositionū occultas p̄di-
cationes videre. rōnem dō eius in ter-
ra ponere ē supnoz iudicioz misteria
vel p̄siderādo discutere vel loquēdo ma-
nifestare q̄d vtriq̄ facere in hac vita po-
situs nullus p̄t. vt em̄ a puis vsq̄ ad
maiora veniamus r̄ q̄s intelligat q̄ eē
ratio secretoz p̄t q̄ semp vir iustus a
iudicio nō solū nō iudicatus s̄ etiam
punitus redeat r̄ iniquus eius aduersa-
rius nō solū nō punit s̄ etiā victor ab-
cedat. Quis intelligit cur viuat alius
insidiās mortibz primoz r̄ mort ali?
qui p̄futurus esset vite multoz. Alius
culmē p̄tatis assequit̄ q̄ nō nisi ledere
studet. Alius t̄m modo lefos defendere
p̄cupiscit r̄ t̄m oppressus iacet. Alius fa-
cere h̄c appetit r̄ innumeris negocijs
implicat. Alius negocijs ip̄licari desi-
derat r̄ coactus vacat. Alius male in-
choans ad vite sue terminū. ad peiora
prabit. Alius bene inchoans vel inci-
piens p̄ longitudinē t̄pm p̄ficat ad au-
gmēta meritoz. atq̄ ecōtra. Alius ma-
le vīnēs diu reseruat vt corrigat. Ali-
dō bene quidē videt viuere s̄ i hac vi-
ta eoz s̄ durat quo ad p̄uersa p̄rūpat.
Alius celsitudinē b̄n viuendi appetere
r̄ vult r̄ valet. Alius nec vult nec valet.
Alius vult r̄ nō valet. Alius valet r̄ nō
vult. Quis ḡ ista iudicioz secreta dis-
curiat ad cognoscendū quippe istos se-
cretoz si nullus ascēdit dicat ḡ h̄o vt se
nescire cognoscat nescientē dō se cog-
noscat vt timeat. timeat vt hūiliet. hu-
miliet vt nō p̄sumat in se. non p̄sumat
in se vt p̄ditōris sui auxiliū requirat r̄
q̄ in se p̄fidens mortuus est auxiliū
sui p̄ditōris appetēs viuat. Cuncta ḡ q̄
pariū tanto tolerare patientius debe-
mus q̄nto secretoz celestīū ignari cur
h̄c pariam noscimus. h̄c grego. Per
h̄c ḡ dicta h̄s sufficientē informatio-
nez q̄ nō debeamus p̄silia r̄ secreta dei

discutere sed timere r̄ te ad tantā rem
humiliare. **Filius.**

Saris primesco h̄c audiens r̄ p̄fi-
tero terribilē eē deū i suis occul-
tis consilijs r̄ iudicjs sup filios h̄oim
S̄z peto de hoc informari q̄liter agere
debeat p̄ctōz qui multis victis r̄ p̄ctis
mortalibz ē inuolutus r̄ irretitus r̄ se
ob culpā sentiens in frigidatum ab oī
affectu sp̄iali r̄ p̄riuatū ḡa dei r̄ p̄pter
scelera ita infectū q̄ nō p̄t excutere se
de tanto iugovicioz passionū r̄ carna-
litarū h̄z quidē timorē de p̄petua dam-
natione r̄ ob hoc velle deo approxima-
re p̄p̄iam sed nō valet p̄pter pondus
criminū ip̄m deprimentiū ac in volup-
tarijs illicitis detinentiū. q̄d in q̄ tal
facere debet vt saluet. **Ca. V. Pater**

Sire debes fili

q̄ h̄oies corruētes i p̄ctā mor-
talia sepanē a deo r̄ efficiūt mēbza v̄
aboli r̄ post perpetrata facinora r̄ ma-
xime p̄pter vsū r̄ malā p̄suetudinē que
p̄trabit in vicijs r̄ p̄ctis nō valet h̄o p̄
se resurgere ab h̄mōi laq̄is diaboli in-
fivalida manu dei adiuet q̄ talis pec-
cator quodāmodo p̄tinet sub dominio
maligni sp̄s q̄ ducit ip̄m ad scelera p̄
volūtate sua. hoc p̄bat iohānes criso-
in q̄dam ome. dicens. Dēs h̄oies ante
q̄ peccemus libez habemus q̄dē arbi-
trīū si velimus sequi volūtate diaboli
an non q̄ si obligauerimus nos op̄ibz
eius iam n̄a voluntate euadere nō pos-
sumus sicut nauis fracto gubernaculo
ducitur vbi tempestas voluerit. Sic r̄
homo diuino auxilio p̄dito per p̄ctū
nō q̄d vult agir sed q̄d diabolus vult.
Et nisi d̄s valida manu misericordie
sue soluerit eū vsq̄ ad mortē in p̄ctis
permanebit. Ergo quidē nostra volun-
tate r̄ negligentia obligam̄ diuina aut
m̄ia absoluiamur nam liberū arbitriū

Liber I. Dist. I. Ca. V.

licet per se potens sit ad malū nō est po-
tens ad bonū sine redēptoris grā ad-
iurice. lxx cris. **P**z igit p pcedā quō
mīa dei sola liberare p̄ eos qui in laq̄
os dyaboli p̄pter pctā corruerūt. 7 in
ipsius retibz detinent. **S**ed 7
hoc sciendū q̄ libez arbitriū valde tri-
bile est magis p̄nū ad malū q̄ ad bo-
nū. p̄pter diuersa q̄ impellūt illud ad il-
licita. q̄ viz libez arbitriū sola dei grā
liberari p̄t. **D**e hoc h̄ in glo. sup li. de
dinis noībus vbi d̄z q̄ h̄is arbitriū
verribile factuz magis libez est ad ma-
lum q̄ ad bonū qz plura sunt q̄ impel-
lunt ad malū q̄ ad bonū. **I**nfirmas
em̄ corpis 7 aīe. dyabolice suggestio-
nes. mundane delectatōes ad malum
incitant. sed sola grā dei inuitat ad bo-
nū. nihilominus penes libez arbitriū
ē velle 7 nolle. qz libertas liberi arbitriū
ocasio est meriti 7 demeriti. **U**
Un̄ p̄tē circa motū liberi arbitriū p̄si-
st̄ meritū. **G**ratia autē efficit q̄ ipse
morus est meritū. sine grā em̄ nullum
opus vel motus est meritū. 7 ita penes
grām p̄sistit meritū efficaciter. 7 ideo
velle nature p̄ se impotens est 7 vincit
7 trahit ad velle virtū nisi velle grē sub-
ueniat. lxx glof. **A**ppet igit manifeste
q̄ d̄s potens sit liberare tam a p̄tate di-
aboli quā h̄z super h̄ōnem p̄pter pctm̄
p̄tractū q̄ etiam libez arbitriū a suis
defectibz per grām 7 suā mīam. **X**
Unde oīs pctōz quibuscuqz pctis sit
inuolutus attendat ad tantā oīpoten-
tiam 7 mīam dei 7 non respiciat faci-
noza sua sicut despet. nec d̄z etiam at-
tendere aut discutere q̄ multi in suis
flagitijs ac pueritatibz derelinquunt
7 q̄ pauci respectu multoz sunt in ter-
ris ad verā p̄miam inclinati. 7 ad viā
salutis eterne vocant vel etiā trahunt
Sed toto conamine 7 oī suspīrio quo
valet de mīam clementiā 7 grām im-

plorēt. 7 pius d̄s cui p̄rium est mise-
reri sp̄ 7 p̄cere. dignet ip̄m a vinculis
pctōz quibz irretitus est absoluerē. 7
p̄verā p̄miam ad se trahere seu vocare
Ad hoc hortat nos scūs aug. sup illoz
bo d̄m. **N**emo venit ad me nisi pater q̄
misit me traxerit eū. dicens. **M**agna
grē p̄mendatio. nemo venit nisi tractus.
quē trahat 7 quē non trahat. quare il-
lum trahat 7 illū non trahat nolū velle
iudicare si non vis errare. si non traxe-
ris orat ut traharis. nā trahi ad p̄miam
7 vincere pctm̄ dei est donum **D**e quo
idē aug. in li. de libero arbitrio d̄t. **U**
ctozia qua pctm̄ vincit nihil aliud ē q̄
dei donū in isto certamine adiuuās li-
bez arbitriū. **L**ibez autē arbitriū
est facultas rōnis 7 voluntatis qua eli-
git bonuz grā a s̄sistente. malū vero grā
desistente. vnde q̄n h̄ō cepit habere me-
rita. sibi non d̄z tribuere illa sed deo.
q̄ vnusquisqz p̄ suam p̄siam dimicās
oret ne intret in temptatōem. ne impi-
etatē 7 mala opa faciens grā dei. nō co-
adiuuāte post hanc vitā eternis suppli-
cijs deputet. lxx aug. **I**n hac exhorta-
tione scīssimi viri aug. habet sana do-
ctrina vīz q̄ h̄ō non debeat discutere
occulta iudicia dei. nec attendere infi-
p̄miam illoz qui incaute occupant men-
tem suā tractantes de p̄destinatōe q̄
p̄destinant h̄ōes ad vitā eternam
dicentes. si p̄destinati sumus ad vitā
vriqz saluabimur. nec t̄n vult tales
ralia dicentes opari ea que prinēt ad
salutes. sed repscunt in sua ignauia 7
negligentia. quoz d̄natio nisi respic-
cant iusta est. **U**ult em̄ oīs deus
vt illi qui p̄destinati sunt ab ipso la-
boz h̄eant 7 p̄ sollicitudinez 7 humi-
les orōes ab eo obtineant mīam 7 gra-
tiā 7 dona sp̄ualia q̄ eis dare disposuit
ab eterno p̄ q̄ puenire valeant ad glāz
sempiternā. **D**e hoc d̄t beatus gre. in
e. j.

libro. dyal. Sancti viri ea que orādo efficiūt ita p̄destinata sunt vt p̄cibz ob rineant nā ip̄a quoq; p̄xmis regis p̄ destinatio ita disposita est ab oīp̄tenti deo vt ad hoc electi pueniāt ex labo re q̄tenus postulando mereant accipe qd̄ eis oīp̄tens deus añ secula dispo suit donare. h̄c gre. **D** Per hāc igit̄ autoritatē colligere possumus q̄ ad vitā eternā p̄destinati sumus pla bozē et postulationē oīz pueniamus. q̄ uis em̄ deus sit largitor oīm bonozuz vult tñ vt hō seip̄m in bono ope quā rum valet exerceat. nō em̄ torpescēs sed in via dñi laborātes pueniant ad regnū dei. qd̄ p̄bat Leo papa ī quodā s̄mone sic dicens Quāuis em̄ bonoz fit ip̄e deus largitor etiā tñ n̄e fructū querit industrie. nō em̄ dormiētibz p uenit regnū celoz s̄ in mandatis dei laborantibz atq; vigilātibz. h̄c leo pa pa. **D**abemus igit̄ manifeste p̄ p̄dicta quō homo p̄ industriā laborē et ordē dñi tñ auxiliante puenire debeat ad sa lutez. **U**n̄ quilibet peccatoz qui vult sal uari et desiderat a suis sceleribz absol ui debet se prouoluere coram visceribz m̄ie dei nostri quibz visitauit nos ori ens ex alto et tam diu eius pietatē per humiles p̄ces ac gemitus pulsare do nec m̄iam et gratiam ab ip̄o p̄sequat et si in tali humiliatōe orans p̄seuera uerit. p̄culdubio saluus erit nam talis humiliatio q̄ sic gerit̄ in hōie fit a deo opante et coopante a quo cuncta bona p̄cedunt et est signū in hōie p̄destinati omis eterne.

Filius.

Aquisitioni mee de quibz interrogari sufficienter video mihi esse satisfactū nec est opus vt de his ultra requiram. **S**z flagito instanter vt de m̄ia dei ali qua mihi edisseras vt peccatores qui in multa flagitia inciderūt audientes tantā pietatem et m̄iam dñi faciliores

sint ad recedendum a via sua mala et ad penitendū. Ca. VI. **P̄. E**

Hste omnia sci re debes q̄ homo p̄pter peccata p̄petrata meruit damnatōem p̄petuas nec potest dei iusticie satisficere p̄peni tentiā p̄p̄iam sed dei m̄iam supat om nem nequiciā. h̄c p̄bat beatus Ihero nimus cū d̄t. **U**ez quidem dñe q̄ p̄sci entia mea meruit dānatiōez p̄m̄ia mea non sufficit ad satisficentiōē s̄z tñ certū est q̄ tua m̄ia supat offensionē. **E**t bea rus bern̄. **S**icut nullius merita suffici unt si finem̄ iudicant̄ sic nullius pec cata impediūt si cum m̄ia suscipiant̄. h̄c bern̄. **E**t q̄z dei m̄ia oēm supat offē sionem nemo de eius pietate diffidat dūmodo cuz p̄posito cauendi a vicijis ip̄ius m̄iam implozet. **D**e hoc d̄t am bro. **B**onus dñs et facilis ad indulgē dum peccata. nemo ḡ diffidat. nemo veterū p̄scius delictoz p̄m̄ia diuina de desperet nouit dñs mutare s̄m̄am si tu noueris emendare delictū. h̄c ambro. **B**eatus etiā aug. h̄c p̄firmat dicens **N**emo de dei pietate diffidat quom̄iaz maior est misericordia eius q̄ nostra miseria. quisquis ḡ ad eum toto corde clamauerit exaudiet illuz quia miseri cors est. h̄c augu. **S**ed mouet forassis aliquē q̄ post multa facinora p̄missa non possit veniā tantoz p̄sequi delictoz. non debet aut̄ talis desperare de veniā q̄z m̄ia dñi omnem multitudi nem p̄cellit peccatozum. **U**nde dicit richar. de sancto victore. nulla nostra malicia diuinam misericordiam vin cere potest. **E**t q̄z beatus aug. idem sen tit dicens **A**ultum p̄mendat bonitatē dei in nobis non solum largitas sua sed etiam iniquitas nostra. **D** qua lis dei pietas quā nulla supare potest iniquitas siue impietas. **A**lia sunt que

deus misericorditer ignoscit. alia que
 affluenter tribuit. ignoscit mala nra.
 largif bona sua. semp p̄sto est ad ig-
 noscendū. parus sp̄ad largiendū. hic
 pius. hic largus. vtroq; benignus. v-
 biq; bonus. Cōfiteamur ergo illi ma-
 la nostra. Cōfiteamur a nobis esse mala
 nostrayt pie ignoscat Cōfiteamur ab ip-
 so esse bona nostra vt p̄seruet ⁊ augeat
 Dec igit incessanter agam? ne ingra-
 ti appeam? vel de nobis data veniavel
 de p̄cessa gratia. verus em̄ amor? Cōfite-
 semper. h̄c aug. In quib; verbis dat
 intelligi non debere pctōrem despera-
 re etiam in multis criminib; Cōstitutū.
Sed sunt nōnulli qui post mul-
 ta ⁊ enozmia pctā de dei misericordia
 desperantes se tradūt ad ampliora fla-
 gicia perpetranda. vt saltem hic viuāt
 gulse ⁊ voluptuose qui futura assequi
 bona se desperant. Quoz periculosaz
 excecationem beatus aug. in quadā au-
 toritate tangit sic dicens. Sunt non-
 nulli homines qui cum cogitare cepe-
 rint mala que fecerunt. non sibi putāt
 ignosci posse. ⁊ hoc dū putant dant aī-
 mum iam perire. ⁊ desperatōe peunt
 dicentes in cogitationib; suis. iā nul-
 la nobis spes est neq; enim tanta illa q̄
 cōmissimus donari nobis aut ignosci
 possunt. quare ergo non satisfacimus
 cupiditatib; nostris. impleamus sal-
 tem p̄ntis t̄pis voluptatem. qz nullaz
 habemus in futuro mercedē. faciam?
 quicquid libet ⁊ si non licet vt habea-
 mus suauitatez tempalem. qz percipe-
 non meremur eternā. Talia dicentes
 despando peunt. **S**ed p̄cedit
 ad eos dñs dicens per Ezech. In qua
 cunq; die cōuersus fuerit homo a via
 sua mala omnes iniquitates eius obli-
 uiscat. Haec voce audita ⁊ credita a de-
 speratione recreant ⁊ ab illa altissima
 ac p̄funda voragine qua submersi fue-

rant emergunt. **H**ec augusti. Ecce ad
 desperatiōem homines stulti p̄pter pec-
 cata deueniunt. quoz stulticiam Ful-
 gentius commemorat sic dicens Stul-
 tissima res est desperatio cum nimiruz
 omnia opera sua diuina excellat mise-
 ratio. De hoc etiam dicit Hilarius.
 Stultus reuera est qui de dei pietate
 misericordiaq; desperat. Damnatōe
 autem dignus est qui super misericor-
 dia dei fronte imperterrita peccat. h̄c
 hilarius. Unde etiam dicit Ixrom?
 Hoc ipsum non lateat desperantes q̄
 cuncta excellat dei opera ipsa sua mise-
 ricordia. misericordiaq; saluatoris su-
 is preferi operibus vniuersis. h̄c hie-
 romimus Ecce habemus q̄ vere penitē-
 tes nullo modo debeant despare de dei
 misericordia. Quia vt dicit Daymo.
 deus est semp̄ paratus misereri homi-
 nis tam in morte q̄ in vita. sed non sp̄-
 eq; ydoneus atq; dignus est suscipere
 dei misericordiam tam in morte q̄ in
 vita sed hoc faciunt peccata siue negli-
 gentie hominum. Nam scōm richard-
 dum. Summa dei delectatio est effun-
 dere ex se imbrēm sue pietatis ⁊ mise-
 ricordie. Iusto autem dei iudicio ille
 damnat qui hunc felicez impedierit
 atq; restrinxerit effluxū. qui effluxus
 pietatis ⁊ misericordie impedit in ho-
 mine p̄pter malam voluntatem ⁊ vitio-
 rum perpetratiōem. Unde quilibet pec-
 cator q̄uis multis ⁊ magnis criminib;
 bus sit obutus si ex toto corde conuer-
 sus fuerit ad dominū nequa q̄ debet de
 dei misericordia desperare.

Filius
Est ne aliquod peccatum tam
 graue quod non possit nec va-
 leat indulgētiā a deo p̄mere
 ⁊ misericordiam.

Non est aliquod

flagitium sine peccato tam graue
et enorme si pro eo homo poenitentis fuerit
et penitentiam egerit veniam indubitanter
et misericordiam a deo consequetur excepta despera-
tione que veniam caret. De hoc primo dicit
Bernardus. Neque criminis quantitas nec vi-
te enormitas temporum diuturnitas ex-
cludit a misericordia dei si mutatio fuerit
voluntatis. Et beatus augustinus. **R**ec-
cantes quoque ad spem venie ne despiciant
horas per exempla in tractatu de consi-
ctu vitiis sic dicens. Si de criminibus
agitur de delictis ecce david adulterio
simul et homicidio reus de inferni fau-
cibus misericordia domini scribitur liberatus. Ecce
manasses omnium peccatorum nequamissi-
mus impurissimus sordidissimus et sce-
leratissimus penitentia de morte ad vitam re-
uertitur. Ecce maria magdalene innumeris
facinorosis sordibus inquinata ad fontem
pietatis anxie currens dominum vestigia lac-
rimis rigans capillis detergens oscu-
lans unguento pungens ablui meruit.
Ecce petrus negationis sue vinculis
astrictus amarissimis lacrimis infirmitatis
nodos resoluit. Ecce seditiois
simul et effusionis fraterni sanguinis
latro obnoxius. unius horre momento
vna confessionis voce de cruce ad padu-
sum transit. Ecce Paulus ecclesiam dei
persequens multos pro nomine christi peri-
mens et ut dicam martirem se toto cruo-
te inficiens apostolus factus in vasa electio-
nis mutatus est. ubi ergo tot tantaque pec-
catorum exempla non dent locum desperari
omni colloquia mala. Cum etiam scriptum
sit in quacumque peccator ingemuerit sal-
uus erit. Et rursum nolo mortem pec-
catoris sed ut poenitentem et viuam. **I**-
tem de poenitentia dei melius nequaquam mu-
tari quid aliud respondeam nisi ut quod
lxxi quisque non egit hodie dum adhuc vi-

uere licet agat ne differat de die in die
dum nescit si vel vna correctionis habi-
beat diem. hxc augustinus. Hanc tantam pie-
tatem dei Ambrosius admiratur dicens. de
benignitate dei non sufficio ammirari
eo quod tantum peccare potest homini peccatori sed
non est mirandum quia tanta est pietas
et misericordia in visceribus dei nostri qui cum om-
nipotens sit et omnia facere possit hoc tamen
facere non potest ut non misereatur hu-
milibus et poenitentibus corde ad seipsum con-
uertentibus. Et ne hoc absurdum esse di-
catur beatus augustinus in libro lxxxiij. questi-
onum probat sic dicens. Deus omnia potest
preter hoc quod non potest non misereri
gemitibus peccatoris qui ad se reuertitur.
Hoc idem sentit beatus ambrosius in libro
de officiis cum dicit Deus namque omnis im-
potentie expertus sola tamen sue misericordie li-
gatur et vincitur pietate. Ecce quanta dei
pietas quam nulla superare potest natura ini-
quitas. Prececlit enim eius pietas et
misericordia omnem iniquitatem et malitiam. De
tanta eius misericordia dicitur in quodam tractatu
mirandum est et valde mirandum quod dicitur
certissima tamen et indubitata fide tenen-
dum. Ecce si totus mundus esset glo-
bus igneus et in medio eius de stipula
lini pugillus hic ex sua naturali incli-
natione non tam cito flammam incen-
dia recipet sicut abissus miserationum
dei peccatorem poenitentem et poenitentem volen-
tem quod in illa actione naturali aliqua-
lis licet minima et imperceptibilis re-
quiritur motus sed nulla poenitentis mora
inter peccantem et remittentem gemen-
tem et gemitus exaudientem. Et beatus
gregorius. Vera magna dei misericordia videtur
quasi simile sentire cum dicitur in registro
matorum est dei misericordia quam quoniam malicia et
sicut scintilla in medio maris sic om-
nis malicia ad dei misericordiam. hxc
gregorius. Nec mirum quod omnia pec-
cata quibus multa et enormia sunt tamen

sub numero et mēsurā sunt. misericōdia ve-
ro dei sine numero et mēsurā est. ergo
vincere eam peccata non possunt.

Quod probat beatus aug. in quada-
m pulcra auctoritate sic dicens. Reuerte
re ad deū o peccator cum fiducia. non
enim vincunt omnia peccata tua magnitu-
dinem misericōdie dei. Quanta cūq; em sint
sub numero et mēsurā sunt. misericōdia ve-
ro dei sine numero est et sine mēsurā.
non ergo vincere potest quod cū mēsurā
est illud quod absq; mēsurā ē. hxc aug.
Ecce quō aperte claret per dicta sanc-
torum patrum ineffabilem et immensura-
bilem esse misericōdiam dei. Tollat ergo
ab homine omnis desperatio et maxime
ab illo qui in toto corde suo perveram
penitentiam sequat dominū. et tantā
spem habere debet ad deum quod si etiam
vnus tm̄ homo ex omnibus hominibus
de toto mundo saluaret. eundem seip-
sum debet estimare esse et sperare. Ad tā
solatoriam spem beatus aug. in libro
ecclesie inuitat vnūquemq; fideles sic
dicens. Omnis aut ab homine xp̄ia-
no tollat desperatio. nam si inter oēs
mundi hoīes solus vnus homo salua-
ri deberet. vnusquisq; sperare teneat se
esse illū qui saluaret. hxc august.

Filius

Ad iens tāta mirabilia de dei mi-
sericōdia pre gaudio et amira-
tione penitus deficio. o op̄s deus pater
nostrorum viscerum pietas inaudita. o gr̄a sin-
gularis. o diuine misericōdie pelagus in-
finitū cunctis mortalibus incomprehen-
sum. excedens ingenia. supans vota.
deniq; supgradiens merita vniuersa.
quis enim tam flagiciosus qui aure p-
cipiens et intelligēs tantam tuam pie-
tatem ad spem venie suorum delictorum possit
postea sua iniquitate quā gessit vt non
resurgat.

Ca. VIII. Pater.

Bene sapi fili et

optime dixisti de tam incōpre-
hensibili misericōdia dei. Erubescat ergo
humana malicia et supbia. et consideras
tantam benignitatē dei currat quanto-
tius non despando ad fontē eius pie-
tatis ad veram p̄nam et p̄uersionem. et
tanto humiliter et feruētius ipse mi-
sericōrdiā postulet quāto ad indulgen-
dū p̄mptiozem cernit ipsum existere.

**De hoc dicit richardus d̄ san-
ctore. In nullaviriozum enormitate de-
dei miseratōe est desperandū qui tam
multus est ad ignoscendū. Sed nun-
quid idcirco ipsum impudenter et ir-
reuerenter implorare debemus quē ad
indulgendū tam p̄num agnouimus.
imo tāto magis debemus in eius aspe-
ctu erubescere. tanto humiliter veniam
postulare quanto benigniorē et dulciorē
rem agnouimus quem p̄num acriter of-
fendimus. hxc richardus. Considerā
res igit tantam pietatem in visceribus
dei nostri curramus singuli ad sinū pi-
etatis et ad gremium misericōdie eius dum li-
cet et hoc corpusculo sumus. ne preoc-
cupati die mortis queramus spacium
p̄mie et inuenire non possimus.**

**Accedemus ergo cum fiducia ad thro-
nū gratie eius et si sentimus in nobis
duriciam cordis flagitemus clementi-
am ipsius vt emolliat illud gr̄am com-
punctionis infundendo per quā possi-
mus saluari et misericōdiam eius inuenire. ne
forte tardantes incurramus indigna-
tionem ipsius et perpetuam duriciam
cordis nostri. ipse enim corda praua et
dura potest emollire cum sibi placet et
quando sibi placet. et diuerso mō quo
sibi placet. De hoc dicit beatus augu-
stinus. Quis tam impie desipiat vt dicat
deum malas hominum voluntates quas
voluerit. quando voluerit. vbi voluerit
e. iij.**

in bonum non posse perire sed cum facit malum facit. cum autem non facit peccatum non facit. quoniam cui vult miseretur et quem vult indurat. hec aug. De hac dei misericordia dicit beatus gregorius. xxxix. moralium. Misericors deus diu peccata hominum tolerat et cum iam vitium respicit plerumque mentes peccantium immutat recte de se vincante pietas insinuans ait illud iob. Nunquid tenuisti cutiensi extrema terre et excussisti impios ex ea. Per terram quippe homo infirma sapiens designat cui peccanti dictum est. Terra es et in terram ibis. Sed quod pius peccatorum facturam suam non deserit. mala hominum et per suam sapientiam tolerat et per eorum quoniamque peruersionem relaxat. **P** Cum duras atque insensibiles mentes respicit modo eas minus modo vitiis modo reuelationibus terret ut qui pessima securitate durauerant salubri timore mollescant quatenus vel sero redeant et hoc ipsum saltem quod diu expectati sunt erubescant. Scit enim dominus quod extrema vite nostre plus iudicat et idcirco electos suos in fine sollicitos purgat. Scripsit quippe est. dominus iudicabit fines terre. Tanto ergo intensius ultimis nostris inuigilat. quanto in ipsis penderes initia sequentis vite pensat. hec gregorius. **Q** Item de eadem misericordia dei quomodo corda etiam desperata ad penitentiam trahat. Item gregorius. super illo verbo. iob. Nunquid ingressus es in profundum maris dicit. Mare quippe est mens humana cuius profunda deus ingreditur quoniam per congnitionem suam ad lamenta penitentiae ab intimis cogitationibus perturbatur quando prioris vite nequicias ad memoriam reducit et fluctuantem in confusione sua animum conuertit. Profunda maris deus penetrat quando etiam desperata corda permutat. Tunc enim corda permutat quando cor seculare bu-

miliat. tunc profundum maris ingreditur quando visitare mentes etiam pressas sceleribus non dedignatur unde et recte percunctando subiungitur et in nouissimis abissi deambulasti. quid enim abissus nisi mens humana que dum seipsam prehendere non valet sese in omne quod est velut obscura abissus latet in nouissimis ergo abissi debent deambulare. est etiam nouissimorum hominum corda conuertere et desperatas mentes visitationis sue vestigiis tangendo mirabiliter reformare. Cum enim post impenitentia scelera quisquis pungit quid aliud quam in nouissimis abissi deus deambulasse videtur. quasi in abisso namque deus deambulabat cum obscurum cor penetrans fluctus inuisibiles vitiis calcet. Plerumque enim preterita. alia plangimus. aliis presentibus vix gemur. et modo superbia modo ira modo luxuria modo auaricia temprante fatigemur. **S**ecum cuncta hec in corde nostro dominus occulte visitationis sue timore reprimat quid aliud quam in abisso gressum ponit. Quos gressus mente conspicimus quoniam contra insurgentia vitia quomodo timoris eius obuiem tonam pensamus. hec gregorius. Ecce habemus per hec dicta quomodo misericors deus etiam corda nequissima et desperata ad penitentiam conuertit. Considerantes autem tantam pietatem dei cauendum summopere est ne quis in peccati crimine labatur quod si lapsus fuerit non desinat sed per lamenta penitentiae surgat. Relaxat enim deus peccatum quod desinat attramem qui stat timeat ne in peccatum cadat. quia si desinare possit peccata que commisit ignorat. Hanc scientiam beatus gregorius. xxxix. moralium. super illo iob. Nunquid armilla perforabis maxillas eius videlicet vehemoth pulchre tangit cum dicit. Cauendum summopere

Liber .I. **Dist.** .I. **Ca.** .VIII.

est ne quis delectatione peccati leuiat
than istius ore rapiat. et tñ si raptus fue
rit non despet. qui si peccatus perfecte
lugeat. adhuc foramen in maxilla ei?
inuenit per qd euadat. iam dentibus te
rit sed adhuc si euadendi via queritur
in maxilla foramen inuenit. habet eti
am caprus qua exeat qui preuidere vo
luit ne caperet. Quisquis ergo q non
dum caprus est maxillam eius fugiat.
quisquis vero iam captus est in maxil
la eius foramen querat. pius quippe ac
iustus est p ditor noster. **R** Sed
nemo dicat. qz pius e remaliter pecco
z nemo qui peccauit dicat. qz iustus e
de peccati remissione despero. relaxat
enim deus facinus qd deflet. sed perpe
trare quisqz timeat. qz si digne deflere
possit ignorat. Ante culpā ergo iustici
am meruat. post culpam tñ de pietate
presumat. neqz ita iusticiam timeat vt
nulla spei solatōe sualescat. neqz ita
p fidat de miā vt adhibere vulneribus
suis digne pñe negligat medicinam.
Sed quē videt sibi pccere sp etiam co
gitet discrete de se iudicare. sub pieta
te itaqz eius spes pccōis gaudeat. sed
discretōe illius penitētis correctio cō
tremiscat. Spes igit nōstre presump
tionis habeat etiā morsum timoris vt
ad corrigenda pctā iusticia iudicātis
terreat quem ad fiduciā venie grā pie
tatis inuitat. Hinc enim p quendā sa
pientem dō. Ne dixeris miseratōnes
dñi multe. peccatorū meorū nō recorda
bis. pietatē namqz eius p̄tinus z iu
sticiā subdidit dicēs. miā enim z ira
ab illo Diuina itaqz clementia maxil
lam vehemorb istius perforans vbiqz
humano generi z miscōiter z potēter
occurrit. qz nec libero ammonitōnem
peccandi tacuit. nec capro remedium
fugiendi subtraxit. Ad hoc quippe in
sacra scriptura viroz talium. scz Da

uid z Petri peccata sunt indita vt cau
tela minorū ruina sit maiorū. Ad hoc ve
ro vtrozūqz illic z penitētia infinu
atur z veniā vt spes peruentium sit recu
peratio de perditōz. Statu ergo suo da
uid cadente nemo superbiat. de lapsu
etiā suo dauid resurgente nemo despe
ret. Ecce qz mirabiliter scriptura diui
na eodem verbo superbos p̄mitit quo
humiles leuat. vnā rem gestā p̄tulit
z diuerso modo sup̄bos quidez humi
litas formidine. huiles vero ad spei
fiduciā reuocauit. Inestimabile no
ui generis medicamentum qd vno eo
demqz ordine positum z p̄mendo ru
mentia exiccat z subleuando arēria in
fundit. de maiorū nos lapsu teruit. sz
de reparatione roborauit. Sic quippe
semp nos diuine dispensationis mise
ricordia z sup̄bientes reprimit. z ne
ad desperatōem corruamus fulcit. hxc
grego. **S** Per ista dicta sanctis
simi viri doceat homo sp habere spem z
timorem. spem de misericōdia. timores de
iusticia. Spē vt si lapsus fuerit surgat
per penitentiā. timorem ne iterum in
cidat in peccati ruinā. qz valde displicet
omnipotenti deo recidiuatio seu re
iteratio peccati. Quid omnis penitens
semp misericōdiam dei z iusticiam coram
oculis habeat. misericōdiam vt p spem eri
gat. iusticiam vt per timorem humili
etur. Ad hoc faciendum hortat beatus
aug. sic dicens. Nunqz peccatorū enoz
mitas sine intuitu diuine clementie e
pensanda. nec diuina bonitas sine rigo
re iusticie cogitanda. nam hxc sine illa
facit insolescere. illa vō sine ista despe
rando facit nimis p̄timescere. hxc Au
gu. Sz fortasse est aliqs qui tot crimi
na se p̄spicit p̄mississe qz p̄pter illa time
at dei amicitia z dilectōem q̄uis vole
at nequaqz assequi posse. Sz absit hoc
a cordibz oim pctōz. sua tñ pctā plan
e. iij.

gentiū et dolentiū. nam per la mēta pīne peccator quūis sordidissimus dei efficitur amicus et dilectus. De hac magna pietate et mīa dei dicit beatus bernardus. Quid de tua mīa dicam bone ihesu qui non minus peccatorem puersum diligis quā eū qui nunquā peccati maculam praxit. hoc beatus bernardus. Non enim qui peccauerūt sed qui in peccatis pseuerant sunt odibiles et abominabiles deo. Conuersos eos et penitentes peccatores ad gremiū sue pietatis et dilectionis paratus est suscipere christus. De hoc ait beatus augustinus in quodam sermone. Non enim qui peccauerit sed qui in peccatis suis pseuerauerit odibilis erit deo et abominabilis. Nā ut de indulgētia diuina diffidat dñs nos per pphētā uelut pater pijsissimus consolatur dicens. Nolo mortem peccatoris sed ut puerit et uiuat. Et illud. Impietas impij nō nocet ei. in quacūq; die puerus fuerit ab iniquitate. Sed ista tam magna mīa tunc nobis prodest si non tardemus pueri ad dominū nec crimina criminibus supaddimus. Sed forte cogitat aliquis se tam grauiā admisisse peccata ut iam mīam promereri non possit. Absit hoc a sensibus omnium peccatorū. O homo quicūq; illarū multitudinem peccatorū attendis cur omnipotentiam celestis medici non attendis. Cum enim uelit deus misereri quia bonus est et possit quia omnipotens est ipse contra se diuine pietatis ianuā claudit qui deum sibi misereri aut nō uelle aut non posse credit. eumq; aut bonū aut omnipotentē esse diffidit. Nemo ergo post centū peccata aut post mille crimina de misericordia diuina desperet. Sic tamen non desperet ut sine ulla mora deū sibi repropiciare festinet. ne forte si consuetudinem peccandi fecerit etiam si uelit a diaboli laqueis liberari possit. **De** augustinus. **Et** Ecce

quomodo beatus augustinus omnes peccatores etiam in peccatis multis et maximis iacentes hortatur ad spem uenire et neminē debere desipere de dei mīa et pietate. sic tamen ut sine ulla mora per penitentiam et puerionem ac bonam puerfationem festinet facere sibi deum propiciū. ne tardando per negligentiam et incuriā detur in reprobum sensum et incidat in laqueos dyaboli ex quibus etiam si uoluerit excurrere se non possit. **U** Sciendum etiā quod diuine mīe multi sunt effectus. Ipsa enim dei mīa puerit nescientes. trahit nolentes. sequitur nō querentes. puerit fugientes. reuocat recedentes. expectat tardantes. suscipit reuertentes. remittit debitum. offert meritum. puerit ultra pōdignum. Primum puerit nescientes. Psalmista. Deus meus misericordia eius puerit me. et hoc per occultam inspirationem. **Jo. iij.** Spiritus ubi uult spirat et uocem eius audis et nescis unde ueniat aut quo uadat quia uox diuine inspirationis auditur intus in corde penitentis per cognitionem. et nescitur unde ueniat. quia ab homine ignorat diuine uocatiōis causa cū sit pure gratuita. aut quo uadat. quia similiter ignorat de finali pseuerantia. **Secundo** trahit nolentes. **Jo. vj.** Nemo potest uenire ad me nisi pater traxerit eum. **Tercio** sequitur non querentes. **Ezechel. xxiiij.** Quod perierat requiram et quod abiectū fuerat reducam. **Quarto** puerit fugientes. **Exodi. xxiij.** Ecce ego mitto angelum meū qui puerdat te. **Quinto** reuocat recedentes. **Isa. xxxj.** Conuertimini filij israhel sicut in pfundū recessatis. **Sexto** expectat retardātes. **Isa. xxx.** Expectat dñs ut misereatur et iō exaltabit puerens uobis. **Septimo** suscipit reuertentes. **ps.** Suscipit eos de

via iniquitatis eorum. Et illud illud. ubi
dñs ad peccatrice aiā dicit Tu formica
ra es cū amatoribz multis. tñ reuertes
re ad me et ego suscipiā te. Octauo re
mittit debitū Bath. xvij. De debitū
dimisi tibi qm rogasti me. Nono p̄fert
meritū. Qñ paulus. Quid hēs qd nō
accepisti. Decimo p̄m̄iat supra p̄dig
nū. ad Ro. vij. Nō sunt p̄digne passi
ones huius t̄pis ad futurā glāz que re
uelabit in nobis. Dec igit oia que p̄e
missa sunt de dei pietate et mīa debent
vnūquemqz p̄ctōrem sua facinora tre
pidantē ad spem fiducie aiare et ad ci
tam p̄uersionē ad deū seu p̄m̄iam agen
dā mouere vt saluus eē possit in extre
mis suis et in die iudicij. **Filius**

Audens gaudeo audiens tantaz
mīam et pietatē esse in visceribz
dei n̄i. et qz aptum est gremiū benigni
tatis eius ad suscipiendō oēs p̄ctōres
in sordibz facinorū p̄stitutos. necē est
vt currant singuli qui se sentiūt onere
criminiū grauatos nihil lxfrantes ad
fontē tante pietatis. vt abluti a fetore
suorū scelez veniā et grām ab ipso mīa
rum dñi valeant impetrare. **Sz** rogo
p̄ vt me de hoc informes. Cū igit d̄s
sit ita misericors quare omēs p̄ctōres
non attedūt eius pietatē vt se p̄ p̄m̄iaz
p̄uerrant ad seipm. vel quid est qd im
pedit tantam eorū salutem.

Ca. .IX. **Pater.** .X.

Quod homines
qz plurimi et lxx p̄ maiori p̄e
vt cernimus tardi sunt et negligentes
ad p̄uersionē ad deū siue ad p̄m̄iam a
gendā facit amor p̄ntis vite et delecta
tio in rebz trāsitorijs. Quivero p̄uerti
volunt necē est vt p̄ntia despiciāt et fu
tura diligant. vt testat greg. i. moē. di
cens. Sunt nonnulli qui vitā suā negli
gunt. et dum trāsitoria appetunt tunc

eterna negligunt et neglecta p̄temnūt.
cūqz eterna q̄ amiserunt nō p̄siderant
esse se lxx miseri in bonis non putant.
nequaqz em̄ ad veritatis lucē ad quam
tñ p̄diti fuerāt mentis oculos erigūt.
nequaqz ad p̄emplatōem p̄te eterne
desiderij acie tendūt. sed semetipsos
in his ad q̄ p̄iecti sunt deserentes vice
p̄te diligunt exiliū qd patiunt. in ces
sitate quā tolerāt quasi in claritate lu
minis exultant. cōtra ele. toz mentes
dū cuncta trāsitoria nulla esse p̄spici
unt ad q̄ sint p̄dite exquirunt. Cumqz
ad eorū satisfactōz nil extra deū sufficiat
ipsa inq̄sitionis exercitatio fatigata il
lorū cogitatio in p̄ditoris sui spe et p̄e
platoe requiescit. sup̄nis interferi ciui
bus appetit. vnusquisqz eorū adhuc i
mundo corpe positus. mente iaz extra
mundū. surgit em̄. nā exilij solitudi
nē quā tolerat deplorat et ad sublimē
patriam incessantibz se amoris stimu
lis excitat. cū em̄ dolens videt quantū
sit eternū qd perdidit. inuenit salubre
p̄silium t̄pale hoc despicere qd p̄ecur
rit. et quo magis crescit p̄siliij sciētia vt
non peritura desideret. eo augez dolor
q̄ nondū ad mensurā pertingat. Und
bene per salomonem d̄s. Qui ad dit sci
entiam addit et dolozē. Qui em̄ al̄s si
tit iā summa que adhuc nō hz magis
de infimis in quibz retinet dolet. **Dec**
greg. Item de eisdem carnalibz homi
nibz dicit idem. vij. moza. super illud
iob. Cutis mea aruit et p̄tracta est. In
sancte quippe ecclesie corpe bis qui so
lis exterioribz curis inserviunt p̄grue
cutis vocant. que nimiz cutis arescen
do attrahit. qz mentes carnaliū dū p̄n
tia diligūt et q̄si iuxta posita p̄cupiscūt
ad futuram tendi p̄ longanimitatē vo
lunt. Hanc nāqz attractatōem p̄s for
midauerat cū dicebat. Sicut adipe et
pinguedine repleat aīa mea. **Ad p̄s**

quippe pinguedinis animam replet cum hac
contra penitentium desideriorum estus superne spei
infusio refouet. **C**unctis ergo arefescens attra
hit cum cor rebus exterioribus deditum atque
ex desperatione ficcatum in aurore sui a
more non tendit sed in semetipso ut ita
dixerim rugosa rogatione triplicatur.
Pensandum vero est quod carnales mentes
idcirco penitentia diligunt quod vita carnis que
fugitiua sit minime attendunt. **N**am si ve
locitatem transitus eius aspicerent hanc eti
am prosperitatem minime amarent. **S**cri
bit autem quod penitentis vite momenta decurrere sub
festinatione percipiunt nequaquam in hoc no
bilitatis itinere cordis intentione figunt
hoc greg. **A** Per hoc igitur dicta mani
feste apparet quod amor rebus transentium siue
delectatio penitentium faciunt homines tardos
ad penitentiam. **B** Et e converso contemptus
mundi facit promptos ad deo obediendum
nam ipse amor mundi cum prevaleret ad ambiendum
dum honores terrenasque mentes hominum
instigat ne despecti videantur res facit
cumulare terrenas rebus in prosperis
gaudere sola que assunt cogitare nullam
memoriam celestis patrie habere. **D**e talibus
dicit beatus greg. viij. moral. super illud iob.
Tabernaculum impiorum non subsistet sic Ta
bernaculum quippe destruitur ut ab estu cor
pus et frigore defendatur. **Q**uid igitur hoc
loco tabernaculi nomine nisi edificatio ter
rene felicitatis insinuat per quam super se
reprobis castra multiplicat ut se a peni
tentis vite necessitatibus quasi ab estu et ymbri
bus defendat. honoribus namque exerce
re ambiunt ne despecti videantur terrena ex
aggerant ne inopie frigore torpescant
contemnant curare quod sequitur et tota inten
tione satagunt. ne quod in penitentibus desit. stu
dent nomine dilatare ne lateant inunctos
se in omnibus et felices putant. ubi ergo mentis
habitu struunt ibi. proculdubio ta
bernacula fixerunt aduersa impatienter fe
runt remisse in prosperis letantur sola que

assunt cogitant nec ad affectum celestis
patrie ulla recordatione respirant gaudent
sibi bona superere que cupiunt. atque ubi
carne requiescunt ibi et mentem extrinsecum
de sepeliunt quod secularis cure zelo tenentur
dari terrenarum rebus cumulum aggerant et
quem foris exquirendo multiplicat hunc
semper interius per cogitationem portant.
Ac si iusti nec oblata bona hic per mag
no accipiunt nec allata mala valde pri
mescunt sed et cum bonis penitentibus utuntur ven
tura mala metuunt et dum de malis peniten
tibus gemunt bonorum sequentium amore pro
lantur. **S**icque temporalium subsidio sicut
viatorum ut cum pausat et recedere festi
nat quiescit corpore aliud tendit in mente. non
numquam vero et aduersa perpeti appetunt et in
transitorio prosperari refugiunt ne delect
atione itineris a patrie puentione tardentur
ne gressum cordis in via peregrinationis
figant et quoniam ad aspectum celestis pa
trie sine remuneratione perveniant gaudent
despici nec dolent se necessitatibus affli
gi. **Q**ui ergo contra penitentiam se aduersa non mu
nuunt quasi contra estus et pluvias habere taber
naculum nolunt. **I**usti itaque se destruere ne
gligunt ubi peregrinos se esse et hospites
nouerunt. quod enim in propriis gaudere desi
derant esse in alieno felices premunt.
Iusti autem quanto longius ab eterne
patrie hereditate diuisi sunt tanto in ter
ra altius fundamenta cogitationis fi
gunt. **B**ene ergo dicitur tabernacula im
piorum non subsistent quod vite fugientis
amatores dum se studioso penitentibus con
struunt repente ad eterna supplicia rapi
untur. hoc greg. **E**t quod autem carnales
homines sic inhxrent temporalibus hoc facit quod
negligunt perscrutare eterna nec precipiant habere
omnia transentia et in sua consolacione totam in
voluptatibus carnalium desideriorum ponunt.
De hoc dicit idem beatus greg. x. moral.
super illo verbo iob. **O**culi impiorum desi
ciunt et effugium prohibet ab eis. **O**culi impiorum

intentōes sunt carnalium desideriorū
 q̄ idcirco deficiunt q̄ eterna negligūt
 ⁊ sola sp̄ transitoria p̄solant. Adipis
 ci q̄ppe terrenā glam cogitant. multi
 plicari reb̄ rpalib̄ exoptant. ad moꝝ
 rez quoq̄ quotidie cursu etiā labentiū
 tendunt. s̄ cogitare mortalia nesciūt.
 carnis vita p̄ momenta deficit. res h̄i
 ta instanti sine corrup̄t̄ ⁊ h̄ndi anxie
 tas nō finit. sed cū moꝝ impios sub
 trahit eoz̄ p̄fecto desideria cū vita ter
 minant̄ quoꝝ. s̄. oculi tunc sup̄navltō
 ne deficiunt. q̄ suo hic iudicio a terre
 na deficere delectatōe noluerūt. a qui
 bus ⁊ effugiū pibit. q̄ eoz̄ malicia ab
 aīa duerfioe districti iudicis quo se va
 leat occultare nō inuenit. nā nunc euz̄
 reificiā iniqui aliq̄ vel aduersa parium
 tur effugij latebras inueniūt. q̄ ad vo
 luptatē prius desiderioꝝ carnaliū re
 surgunt. Ne em̄ paup̄tas cruciet diti
 is aīa demulcet. ne despectus prioz̄
 deprimat sese dignitatib̄ exaltant. aī
 positis epulaz̄ diuersitatib̄ nutriunt̄
 si fastidio eoz̄ p̄ arterit. si quoq̄ me
 sticie impulsu deijcit moꝝ p̄ interposi
 ra locoꝝ blandimenta releuat. Tot ḡ
 hic h̄nt effugia quot sibi p̄parant dele
 ctamenta. sed q̄nq̄ ab eis effugiū p̄it.
 q̄ dū eoz̄ mens amissis oīb̄ se solum
 mō ⁊ iudicē p̄spicit. tunc voluptas sub
 trahit. voluptatis culpa seruat ⁊ repē
 te miseri peūdo discunt. q̄ pitura re
 nuerūt. qui tñ quousq̄ viuūt coz̄ p̄ ali
 ter q̄rere nocitra nō desinunt. Cū ⁊
 subdit. ⁊ spes illoꝝ abhoīatio anime.
 Quid hic pctōꝝ totis cogitatōib̄ spe
 rat nisi vt p̄tate alios transeat. cūctos
 rez multiplicatōe trāscendat. aduersi
 tates donando subijciat. obsequiibus
 mirādus innotescat. ire ad vortū fatiffa
 cit. benignū se euz̄ laudat oīdat. q̄cqd
 gula appetit offerat. Bene ḡ illoꝝ spes
 abhoīatio d̄. q̄ ea q̄ carnales ambiūt

sp̄iales quicq̄ iudicio rectitudinis ad
 uersant. nā qd̄ pctōꝝ voluptates esti
 mant. p̄culdubio hoc iusti penā putāt.
 abhoīatio h̄c aīe spes est p̄auoz̄ q̄ mi
 niz sp̄s deficit. vbi caro requiescit.
 vt em̄ caro mollib̄. sic aīa duris nutri
 tur. illā blanda refouent. hanc aspa ex
 ercent. illa delectationib̄ pascit. h̄c
 amaritudinib̄ vegetat. ⁊ sicut carnes
 dura sautiant. sic mollia sp̄m necant
 sicut illā laboriosa interimūt. ita h̄c
 delectabilia extinguunt. Spes itaq̄ car
 naliū abhoīatio anime d̄. q̄ inde in
 perpetuū sp̄s interit vnd̄ ad tps̄ caro
 suauiter viuūt. h̄c greg. **D** Et sci
 endū q̄ amatores mundi cū ab eis af
 fectū se non solū non obr̄pant. sed eti
 am ad ipsius dilectōnem p̄pter carna
 les voluptates ⁊ vanitates se effundūt
 in tantū p̄ualet in eis amor seculi ⁊
 quodam mō in eius dilectōe excecant̄
 vt nec etiam circa mortem amare tpa
 lia desistant. Qd̄ pulcre tangit beatus
 grego. viij. moꝝ. sup̄ illo verbo iob̄ **E**t
 p̄sumpti sunt absq̄ vlla spe. dicēs **N**e
 p̄boꝝ mentes erga dies p̄ntis vite tā
 to amore hic p̄stringunt. vt sic sp̄ hic
 appetant viuere q̄tenus si valeant viuē
 di cursum desiderent nunq̄ finire. **C**o
 gitare q̄p̄ventura despicūt. sp̄m tot
 tā in reb̄ trāseuntib̄ ponunt. h̄c nul
 la nisi q̄ p̄tereūt p̄cupiscūt. cūq̄ nimis
 trāseuntia cogitāt ⁊ māsura nullaten
 spant. sic cecitate insensibili cordis o
 culus claudis vt eterne luci nullaten
 incendat. vñ sicut sepe iā corpus mo
 lestia q̄riat. ⁊ vicina moꝝ d̄turē sp̄s
 vital̄ incidat nec tñ curare q̄ mōdi sunt
 desinat. iāq̄ eos vltōꝝ ad iudiciū p̄tra
 hit ⁊ tñ ipsi ordinatōe sollicita reb̄ trā
 seuntib̄ occupati nihil aliud cogitāt nisi
 in hoc mōdo adhuc q̄liter viuant. relin
 quāda oīa q̄si possidēda disponunt. q̄
 spes viuendi non frangit. etiam cum

vita terminat iam ad iudicis trahuntur pñtiam et tñ ad huc labendis rebo inhereat p curā. Dura em̄ mente abeē moꝝ longe credif etiā cū sentif. sicq; a carne aīa soluiſ vt erga pñtia immo derato amore se retinēs ad eternū sup plicium ducif. hoc ipm̄ quoq; nesciat quo ducaf. et deserens q̄ amare cū termino noluit. repente sine termino inuenit que nūq; p̄uidit. **A**c p̄tra electoꝝ mens ad eternitatis intentiōem tenditur etiā cū p̄sens eam feliciter vita comitat. Magna carnis salute vtiſ. nec tñ eius fiducia retardaf nullus adhuc mortis articulus erumpit et q̄si pñtem hanc quotidie p̄spicit. qz em̄ vita indefinenter labif spes ei uiuendi funditus amputaf. Beneq; de dieb; p̄tereūtib; d; p̄sumpti sunt absq; vlla spe ac si apte diceret mentis fiducia in pñti vita non posui qz oē qd̄ p̄terit calcando desperi. vnde et apte subditur. **M**emento qz ventus est vita mea h̄j et em̄ vitam carnis q̄si p̄manentē diligunt qui quāta sit vite seq̄ntis eternitas nō intendūt cūq; soliditatez p̄xennitatis non p̄siderant exiliū patriā tenebras lucē cursum stationez putant. **A**c p̄tra sancti viri quo ad eterna cor̄ eleuāt q̄ breue sit qd̄ sine claudif p̄sant et eo eorum sensib; vilescit qd̄ p̄terit quo intellecturadiante interlucet qd̄ acceptus nūq; recedit. **C**unq; infirmitatē p̄xennitatis aspiciunt nequaq; iā. p̄ magno desiderāt q̄quid finis angustat s; subleuata mens extra tpm̄ terminos ducif etiā cū carne in tpe teneaf et tanto altius finiēda despicit quanto verius infinita cognoscit. **S**ed h̄c ip̄a humane breuitatis p̄sideratio auctori nōo magne virtutis oblatio est. **U**nde bene d; **M**emento qz ventus vita mea est. **A**c si apte diceret transennē velociter benignus respice qz tāto videri a te mi

sericordius deſeo quanto ipse a p̄sideratōne breuitatis mee oculos nō auertito. **S**ed qz dū tēpus vite pñtis abscondif ad opationē p̄merende venie vltorius non redif recte subiungif nec reuertef oculus meus vt. vi. bo. **A**d videnda bona extincti oculus non redit qz ad exhibenda recta opera exuta carne aīa non recurrit. **N**equaq; oculus ad videnda bona reuertif qz retributionē suaz mens inueniēs ad oparōis vsum nullatenus reuocaf. **H**ec grego. **E**cce quō homines carnales et circa finem vite amare t̄palia et t̄raſitoria nō desistunt. **E**lecti vero econtrario p̄pter amorem celestis p̄te etiāz cū sanī sunt ea contemunt. **S**ed et hoc considerādum q̄ ad cumulum miseriārum. illorum videlicet hominū qui sic absorpti sunt in amore t̄paliū et carnaliū voluptatū rapiunt etiam et tradunt in quādā duriciā cordis et insensibilitatem mentis vt labores p̄ mundo libenti aīo sustineāt dūmodo potiuntur et assequi valeāt seculi voluptates. **H**ec p̄bat grego. xx. moral. cū dicit **Q**uādi amatores attendūt t̄raſitoria que p̄cipiunt et intueri negligunt bona p̄manentia que perdunt. cūq; t̄paliū amore flagrant veram leticiam violenter ignorant quā si studiose cognoscere querebant q̄ flenda sint gaudia que appetunt viderēt sed cum meliora sciunt que visibiliter oculis seductione sagaci blandiuntur visibilia sequētes cor̄ fugiūt et tanto extrinsecus gaudēt quanto recordationes sui intrinsecus non habent. **V**iscentur cum eorū gaudijs plerumq; tribulationes atq; ex rebus ip̄is quibus superbiunt flagellantur et tamen hoc ipsum delicias efficiunt quia et dura quidem ex presentis huius vite amore tolerāt et tamē

affectu nimie cupiditatis obligati laborē eiusdem tolerantie voluptatē putant. **H**umanū ḡ genus recto dei iudicio voluptatibus suis dimissum atque per easdē voluptates spontaneis tribulationibus traditū. quia amara sunt quae per huius vite amore tolerat. et tamen eandē amaritudinē cecitate cupiditatis quasi insensibilitate ebrietatis ignorat. **E**t **A**mant enim pueri homines per huius mundi gloria etiā tribulationes. cunctisque per ea sudoribus libenter seruiunt et grauiū laborum iugo deuotissime colla submitunt. **D**ūs autē cessatōem a mundi laboribus impat. scē quietis dulcedinē psuadet et tamen uisam iniquorum mens plus affectu aspera carnaliter quae tenere blanda spiritaliter gaudet plus acerbitate fatigationis quae quietis dulcedine pascit. **Q**uod apte in semetipso nobis ista xilicis uisus ostendit. qui dum refectōnem mane desuper percipet. ab egipto ollas carum. porcos. cepasque percipit. **Q**uid enim signat in manā nisi esca gratē suauē sapiens ad refectōem interioris vite bene vacantiū desuper data. **E**t quod per ollas carum nisi carnaliū opa iuxta tribulationem labores quasi ignibus excoquenda. quid per porcos ac cepas ex dulcedines. quid per porcos ac cepas ex primis que plerūque qui comedunt lacrimas emittunt. nisi facultas uite punitis alis delectationibus que adulatoribus suis non sine luctu agit et cum lacrimis amat. **M**anna igitur deserentes cum pomibus et carnibus porcos cepasque questerunt. quia uicē peruersae mentes dulcia per gratiam quietis dona despicunt. et per carnalibus voluptatibus laborioso huius vite itinere etiam lacrimis plena percipiunt. **S**temnunt habere alios habitare ubi spiritaliter gaudeant. et desiderant et appetunt ubi carnaliter gemant. quia dura lenibus. aspera mitibus. transi-

tozia eternis anteponunt. **H**ec gregori. **D**e hoc per eundem super ezechie. sic dicit. **S**icut sunt nonnulli qui quietem cunctis mundi premiis atque honoribus preponunt. ita nonnulli sunt qui ut in hoc mundo aliquid esse videantur terrenis laboribus insudant. insistant causis permiscens iurgis. et quibus se corpore deficere inter labores sentiant. amore tamen terrenarum rerum deuicti delectabiliter fatigant. quia quibusdam prauis mentibus nihil est laboriosius quam si eis precipi ut in huius mundi actibus non laborent. nam quidem sepe repulsi ab actione terrena deprecant ut redeant. rogant ut premant grauius se incurrisse periculum quietem. **H**ec greg. **A**pparet igitur ex predictis qualiter amatores mundi propter res et voluptates transitorias labores et sudores libenti animo subire quodammodo delectent. fortes enim sunt dilectores seculi. per rebus et gloria mundi et quedam difficilima tolerare per spero perpetua nec penam quidem laborem volunt subire. fortes in rebus terrenis. debiles in celestibus. **Q**uod et iam attestatur gregori. xix. moral. cum dicit **O**mnes seculi amatores in terrenis rebus fortes sunt. in celestibus debiles. nam per temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt. et per spe perpetua nec parum quidem in labore suscipiunt. vel subsistunt per terrenis lucris. quasi libere per celesti mercede vel tenuissimi uerbi ferre contumelias recusant. **S**epe uoluntatem. deiectionem. famem per acquirendis diuitiis atque honoribus et earum rerum se abstinentia cruciant ad quas adipiscendas festinant. superiora uero laboriose querere tanto magis dissimulant. quanto ea retribui tardius putant. **H**ec gregorius. **E**t notandum quod sicut reprobi fortes sunt ad sustinendos labores etiam maximos

propter gloriam mundi et amorem temporaliū. ita iusti fortes sunt ad sustinenda aduersa et tolerandos labores propter amorem patrie celestis. De hac duplici fortitudine dicitur. vij. moral. super illo iob. **Q**ue est fortitudo mea ut sustineam sic. Sciendum est inquit quod alia est iustorum alia reproborum fortitudo. Iustorum quippe fortitudo est carnem vincere propter ipsius voluptatibus praeire delectationem vite presentis extinguere huius mundi aspera propter eternis presentibus amare prosperitatis blandimenta retinere aduersitatis metus in corde superare. Reproborum vero fortitudo est transitoria sine cessatione diligere propter flagella peccatoris insensibiliter perdurare ab amore rerum temporalium nec aduersitate quiescere ad inanem gloriam. etiam cum vite detrimento peruenire bonorum vitam verbis ac moribus impugnare iniquitatem quotidie sine ullo desiderio defectu perpetrare. **H**inc est quod per psalmistam electis dicitur. **V**irile agite et fortes cor vestrum. **H**inc per prophetam reprobis dicitur. **E**le qui potentes estis ad bibendum vinum et viri fortes ad miscendam ebrietatem. **A**n non reprobi fortes sunt qui ad presentis vite concupiscentias tot laboribus currunt periculis se auertenter obiciunt propter lucris et tumelias libenter ferunt ab appetitu sui libidine suauitatis praeuaricate resiliunt percussio nibus dure scunt et mala mundi tolerant pro mundo eiusque ut ita dixerit gaudia querentes perdunt nec tamen hoc perdendo fatigant. **E**nde bene ex humani generis voce per Hieremiam dicitur inebriauit me absinthio. **E**brius quippe quod patitur nescit. **A**bsinthio ergo est ebrius qui pro amore presentis vite seculi a sensu rationis est alienus. dum quicquid pro mundo sustinet leue deputat. laboris amaritudinem quam tolerat ignorat quod minime ad cuncta delectabiliter ducit in quibus penaliter

fatigat. **A** contra vir iustus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debet. **L**is studet finem suum concupiscere vita presentis quae sit transitoria attendit et pro ea exterius labores propter remittit. cuius intrinsecus delectationem vincit. **D**icat ergo beatus iob. ex ore voce iustorum. **Q**ue est fortitudo mea ut sustineam aut quis finis meus ut patienter agam. **A**c si aperte dicat mala mundi pro mundo tolerare nequeo quod iam in eius desiderio fortis non sum. dum enim presentis vite finem aspicio cur pondus eius patior cuius appetitum calco. **E**t quod iniuste quibus ut diximus tanto fortius labores illius proferunt quanto auidius delectatione pascuntur recte subdit. **N**ec fortitudo lapidum fortitudo mea. **Q**uid hic pro lapides nisi insensibiliū hominum corda signant qui sepe et supernos ictus accipiunt et tamen nulla discipline percussione molescunt quo contra electis propter prophetam pollicente domino dicitur tollam a vobis cor lapideum et dabo vobis cor carneum. **H**ec gregori. **E**x istis omnibus dictis beati greg. colligere possumus quod dilectio rerum temporalium et amor carnalium voluptatum retrahunt hominem a conuersione ad deum et ad penitentiam propter excessibus et peccatis agendam faciunt tardum. **I**nter haec etiam considerandum est quod sunt nonnulli in seculo constituti qui considerantes suam peruersam et viciosam vitam. aut propter metum gehenne vel propter amorem virtutum proponunt ex animo se a vitis reabstinere sed veniente temptatione seu occasione qualicunque proritus in priora facinorosa relabunt a quibus proposuerant abstinere et hoc fit quia laborem nolunt ad resistendum habere. **E**t sunt nonnulli qui se a quibusdam vitis abstinere in quibusdam vero peccantes iacent. sed

cum tñ non repugnant et cum non refi-
sunt oibus etiam ad illa vitia a quibz
prius abstinabant redeunt. Et sunt nõ
nulli qui p mentis rñem se deprehē-
dunt peccando errare. tñ qz negligē-
ter vitijs resistunt a carnis delectatōe
supantur. et per psequens in ea excecā-
tur. **I**sta beatus greg. rangit. vñ. mox.
sup illo iob **I**nuolute sunt semite gres-
sū eoz dicens. **S**unt nõnulli qui se
ducentibz vitijs obuiare tota intentōe
deliberant. sed irruente temptatōis
articulo in deliberatōis pposito non
pduant. **A**lius namqz p nauo vsu infla-
tus cum magna esse premia humilita-
tis p fiderat aduersus semetipm se eri-
git et quasi tumore turgidi status depo-
nit exhibere se quibuslibet cōtumelijs
humilem pmitit. sed euz repente hūc
vnius verbi iniuria pulsauerit ad p sue-
tam ptinus elatōem redit. sicqz ad tu-
morem ducit vt nequa qz humilitatis
bonū qd pceperat recordef. **A**lius aua-
ricia estuans augendis facultatibz an-
xilat. cū pretereire velociter oia pspicit
vagante per p cupiam mentem figit.
Decernit iā nil appetere ad epra transi-
toria sub magne moderatōis freno
pssidere. s3 cū repente fuerint oculis
oblata que placeant in ambitōe pri-
nus mens anxilat. sed semetipsam nõ
cupit adipisci. **H**anc occasionem que
rit et oblita p rinentie quā secū pepigerat
cogitatōnū se stimulis p desideria
acquisitōis inquietat. **A**lius luxurie
thabe polluit et longa iā p suetudine ca-
ptus tenef. **Q**uanta aut fit castitatis
mundicia cōspicit et carnē vincit. et se
turpitudine als deplendit. **R**estringe-
re vero vniuersa fluxa deliberat et resul-
tare p suetudini quasi totis se viribz pa-
rat. s3 vel obiecta oculis spēs vel ad me-
moriā reducta cum subita temptatōe
pcuritur ptinus a pristina pparatōe

dissipatur et qui ptra hanc clipeum de
liberatōis exererat delectatōis iacu-
lo fessus iacet. sicqz eū luxuria inermē
supat ac si nulla ptra eā intentiōis ar-
ma pparasset. **A**lius ire flammis incē-
dit et vsqz ad inferendas pximo p rui-
melias effrenat. **C**um vero nulla furo-
ris occasio aīm pulsat quanta fit man-
suetudis virtus. qñta patientie altitu-
do p fiderat. se qz etiā cōtra p ruielias
patienter pat. **S**ed cum pua quelibet
cōmōtōis occasio nascit repente ad
vices et cōtumelias medullitus inflā-
mat. irayt non solū ad memoriā pati-
entia non redeat. sed et semetipsam
mens et ea que loquit p ruitia nõ agnos-
cat. cum qz furori plene satisfecerit q
si post exercitiū in tranquillitatē redit
Vix igit sero post p ruitia illata se cōbi-
bet. qz et a cursu sepe spumantes equos
non p r fideris dextera. sed campi ter-
min⁹ coerces. **B**ene ergo de reprobis
dicit. **I**nuolute sunt semite gressū eoz.
qz recta quidem deliberando appetunt
sed ad p s ueta sp mala replicant. et qñ
extra se extensi ad semetipsos per cir-
cuitū redeunt. qui bona quidē cupiūt
sed a malis nunqz recedunt. **E**ssē quip-
pe humiles sed tñ sine respectu. eē con-
tenti p r ijs sed sine necessitate. esse pa-
tientes sed sine p r uelias esse volunt.
cum qz virtutes adipisci querūt sed la-
borem virtutis fugiunt quid aliud qz
ad belli certamina in campo nesciunt
et triumphare in vrbibz et bella p cupif-
cunt. **Q**uāuis hoc q eoz semite inuo-
lute memorant ad huc itelligi et aliter
possit fieri. **S**epe nāqz nonnulli que-
dā se vitia velementer accingūt. sed q
dā subigere negligūt cū se ptra ista nõ
erigant et illa ptra se repant que subes-
gerunt. **A**lius namqz iam carnē a luxu-
ria domuit. sed ramen ad huc mentem

ab auaricia non refrenauit cum se in mundo per exercenda auaricia retinet et rumpente occasionis articulo etiam in luxuria labitur quam iam subegisse videbatur. Alius auaricie estum vicit sed nequaquam vim luxurie subdidit cum explende luxurie animi preparat iugo quoque auaricie quam dudum edomuit cordis certamine alio ceruicem subdidit. Alius rebellantem impatientiam stravit sed inanem gloriam nec dum vicit et tamen se per hanc mundi honoribus inserit per hunc causam stimulis ad ipsa etiam redit cum inanis gloria ad defensionem sui animi erigit et illam victus tolerat quam superauit. Alius inanem gloriam subdidit sed tamen impatientiam necdum stravit et cum multa resistantibus per impatientiam minatur erubescens non implere quod loquitur sub inanis glorie iugo reuocatur et hoc victus per alium tolerat quod plene se viciisse gaudebat. pueris itaque inuoluntate sunt semite gressuum quod et si deuicta vna nequicia pedem leuant. regnante tamen altera hunc in eas quam vice tant implicant. Aliquam vero inuoluntate gressum semitis et nonnulla culpa deuictis et alia per aliam perpetratur. Nam sepe furto negationis fallacia iungitur et sepe culpa fallacie peruritur reatu cumulat. Sepe quolibet vitium imprudenter presumptione committitur et sepe quod omnino culpa fit grauius etiam de commisso vitio superbit. Nam quamuis de virtute nasci elatio soleat nonnumquam vero stulta mens de perpetrata se nequitia exaltat. Sed cum culpe culpa adiungitur quid aliud quam inuoluntate semitis atque innodatis vinculis prauorum gressus ligant. Etiam inter hec sciendum est quod aliquando prius oculus intellectus obtunditur et postmodum captus animus per exteriora desideria vagatur et ceca mens quo ducatur nesciat et carnis sue illecebris sese libenter subdat. Aliquando vero prius desideria

carnis ebulliunt et post longum usum illiciti operis oculus cordis claudunt nam sepe mens recta discernit nec tamen audet contra aduersa se erigit et remittens vincitur dum hoc ipsum quod agit diiudicium carnis sue delectatione superat. Unde Ieremias captiuitatem zedechie narrans dicit Et occidit rex babilonis filios zedechie in reblata in oculis eius oculosque zedechie eruit. Rex quippe babilonis est antiquus hostis possessor intempestus fidiis quod prius filios ante inuentis oculos occidat quod sepe sic bona opera interficit ut hec se amittere ipse quod captus est volens cernat. Qui genuit plerumque animus et tamen carnis sue delectationibus victus bona que genuit amans perdit ea que pariter vana considerat nec tamen virtutis brachium contra regem babilonis leuat sed dum videns nequicie perpetracionem pernit ad hoc quoniam peccati uisu perducitur ut ipso quoque rationis lumine priuetur quod malignus spiritus subductis prius bonis operibus post intelligentie lumen tollit hec gregorio. **H** Ecce quomodo in seculo manentes propter diuersa impedimenta et occasiones seu propter societatem malam etiam si firmiter proponant tamen a virtute se non valent continere. Qui ergo vult vitare vitia oportet ut fugiat mundum et ea que in mundo sunt nam mundus iste plenus est spiritibus. Conuersari autem in mundo et non ledi difficilimum est. Testatur beatus bernardus qui sic dicit. Caro et mundus pleni sunt spiritibus conuersari in his et non ledi diuine potentie est et non virtutis humane. hec bernardus. **S** Si quis vero est tamen te virtutis ut existens in seculo possit caste viuere et a mundi vanitatibus abstinere valde laudabile est. Si quis autem non potest manens in seculo a virtute se continere salubre est ut fugiat mundum et sic fugiendo possit et valeat carnales delectationes seu vanitates declinare quod alio modo vitare

ei non p̄nt. De hoc dicit beatus greg.
Mundus et mulieres nō melius q̄ fu-
 giendo vincunt q̄ cū ceteris moribus
 quis resistere poterit hos oꝛ eū fugere.
 vnde fugā arripe si vis victoriā obri-
 nere. hxc gre. Et quidā verficatoꝛ dī.
Mundus non mundat. s; mundos pol-
 luit. ergo Qui manet in mundo quo-
 mō mundus erit. Valde em̄ rap̄ est in-
 teresse seclī voluptatib; vel vanitatib;
 et non peccari maculari. put testat̄ ysid.
Satis rap̄ est vt aliquis inter
 seculi voluptates positus a vitijs mane-
 at alienus. non em̄ diu tutus esse pote-
 rit qui piculo primus fuerit. hxc ysid.
Qui ergo desiderat mūdus a peccatis
 exire fugiat mūdū et adhxreat deo

Ad hoc faciendū horiat̄ nos
 beatus ang. dicens. fuge mūdū si vis
 esse mundus. Conuerti em̄ ad deū ne-
 mo p̄t nisi ab hoc mundo se auerterit
Qui ergo vult se puertere ad deū. et a
 peccō esse mundus necesse est vt fugiat
 mūdum.

Filius.

Satis ex predictis auctoritatibus
 sanctorū patꝝ patet. sed et rō hoc
 dicit et experientia docet q̄ puerfari in
 seculo et esse immunis a vitijs et manē-
 re in mundo posse per amorē adhxere
 deo valde est difficile. Sed peto te hoc
 instrui qualiter homo debeat declinare
 mūdū. vel si est aliqua via p̄ quā possit
 sine amatoꝛes mūdi retrahi siue auer-
 ti a dilectione et vanitate seculi

Capitulū X. Pater. I

Quia sūt que re-

trahunt hōiem ab amore secu-
 li. si tñ illa bene p̄sara et p̄fecte discus-
 sa fuerint in corde hōis. Primū est q̄
 vitia p̄tracta in seculo faciūt sordidū.
 miser et plenū inordinatā et abhōia-
 biliū passionū. Secundū est breuitas
 t̄p̄is huius vite. nā vanitates et volup-

tates seculi cito p̄transeunt. q̄ sp̄ veni-
 ente morte terminā. Tercū qd̄ et ma-
 ximū est p̄petua dānatio et tormentū.
 qd̄ amatoꝛes h; mundi et voluptatū in
 inferno sine fine sustinebunt. De p̄sō
 q̄ vitia siue peccā faciant hōiem sordidū
 et feridū dicit beatus greg. **S** si vi-
 dere possemus q̄liter p̄ vnū qd̄ q̄ peccā
 vulneraret et ferat aīa vsq; ad mortē
 peccō resistere mus. hxc greg. Tales q̄
 peccā hōies sic in voluptatib; carnis iacē-
 tes sunt bestijs et pecorib; filis nō rōes
 sed sensualitatē sequētes. De hoc dī tu-
 lius. **P**lures dicūt voluptatē summū
 bonū esse que mibi vox pecudū nō ho-
 minū esse videt̄. Sunt eī quidā hōies
 non re sed noīe. Itaq; victus cultusq;
 corpis ad valitudines referat̄ et ad vi-
 res nō ad voluptatē. **N**ulla capitalioꝛ
 pestis q̄ voluptas corpis. Et cū deus
 nihil prestabilius dedisset mente huic
 mōdo nihil esset inimicū q̄ voluptatē
 Non eī in regno voluptatis virtus p̄
 subsistere. nec h; vllum cū veritate cō-
 mercū. sed oē lumen aīe solet extingui
 vere. hxc tullius. De hoc etiā dī hatus
 bern. **B**estijs bestialioꝛ est homo rōe vi-
 gens et rōne nō vtrens. Et p̄lta dicit
Cōputuerunt iumēta in stercore suo.
Qd exponēs b̄t̄s gre. ait. **I**umēta in
 stercore p̄putrescere ē carnales hōies
 in fetore luxurie vitā finire. **A**tē q̄ cupi-
 ditates et voluptates faciāt hōies mise-
 rū dī cris. **M**iserimus mōs
 et miserimi q̄ sequunt̄. sp̄ em̄ mūdialia
 opa excludēt hōies a vita. Et b̄t̄s ber.
Nulla vior̄ miseria q̄ falsa leticia. te-
 niq; int̄m̄ miseria ē q̄ videt̄ felicitas in
 hoc seclō. vñ melius ē ire ad domū luc-
 rus q̄ ad domū p̄uiū. De hoc etiā dī
 sene. **Q**uidā in voluptatib; se mergūt
 et in p̄suetudinē adductis carere n̄ p̄nt
 et ob hoc miserimi sunt ad eos p̄uenētes
 vt illis q̄ superuacua fuerūt facta sunt

necessaria tunc est summata infelicitas
 ubi turpia non solum delectant sed etiam pla-
 cent. **Hec** seneca **I**tem quod res temporales et
 voluptates generent quosdam molestias et
 punctiões metis dicit beatus augustinus in glosa
 super psalmum primo penti dictum est **I**n labo-
 re et sudore edes panem tuum et terra spinas
 et tribulos pariet tibi **A**ut si est ali-
 tid vita nostra vel si potes puertere ad ali-
 quam voluptatem ubi spinas non sentias.
Elige quod volueris. sis auarus. luxurio-
 sus. ambiciosus. in honorum cupiditate
 ante spine in ardore auaricie. quante
 spine amores turpes. quantas molestias
 habent. quantas sollicitudines hic in ista vi-
 ta. obmirro gelennas. vide ne iam ipse
 tibi gelenna sis **B**ed et cum te iam puer-
 ris ut iuste agas non poteris nisi labora-
 re in terra et non finire labor nisi cum finita
 fuerit vita. 03 enim in via laborare ut in
 patria gaudemus. **Hec** augustinus. **D**icit eri-
 am yfido. **Q**uid in hac vita laboriosus
 est terrenis desiderijs estuare. quod hic se-
 curius quam huius seculi nihil appetere.
Qui enim hunc mundum diligunt turbulen-
 tis eius curis sollicitudinibus perturbantur
 qui autem eum odium. nec sequuntur interne
 tranquillitatis quiete feruentes futuris
 re pacis equam quam illic expectant hic
 quodammodo habere iam inchoant. **Hec**
 yfido. **D**e hoc etiam dicit quidam doctor sic.
Dignus miser cuius animus res temporales per
 amorem amplectitur que cum labore acqui-
 runt cum timore possident cum dolore amit-
 tunt. **E**t **Hec** de diuicijs **Q**uid de hono-
 re referat. **I**n sublimi loco positus es.
 nunquid non eris iudicandus ab omnibus.
 lacerandus ab omnibus. nunquid in honore
 sine dolore. in platione sine tribulatio-
 ne. in sublimitate sine vanitate quis
 esse poterit. **Q**uid de gloria vana. nihil
 aliud est nisi narium inflatio. nunquid
 et ipsa est sine inditio **Hec** enim profiteras
 beatus iheronimus. in quadam auctoritate sic

inquit. **Q**uid imbecillius miseria hu-
 ius vite qua tot circumdamur doloribus et
 passionibus agminibus ut nulla pene hora
 sit in qua viuens quicumque homo liber a ti-
 more transeat. **S**i diues undique angus-
 tatus a timore ne quod possidet amittat.
 si pauper nunquam quiescit. si bonus. hic
 diaboli timet periculum. hic ne nauis
 mortalis corporis in huius mundi pelago
 naufragetur non mediocriter permes-
 cit. **I**dcirco nullus sexus vel etas vel
 conditio doloris transit expers quousque
 manet in hac miseria. **D**en quod naufragium
 per hoc mare magnum et spatiosum
 in quo sunt tot diuersa genera inimico-
 rum secundum cuiuslibet viri quantitate col-
 luctantia post multam nauigandi fluctu-
 tatem. post multas periculas iam cre-
 dentes finem cape populatum aliqua ty-
 abolica suggestione in hac hora ad la-
 queum perditionis sua indiscretionem pue-
 nerunt. **I**dcirco dum hic viuitis timea-
 tis fratres. vita vestra militia est super ter-
 ram. qui hic vicerit alibi coronabitur.
 dum hac pelle regimini nulla nobis certa
 est victoria. **Q**uo inter latrones qui
 onustus auro securus aggreditur **Q**uis
 sanctior et sapientior est plus semper time-
 at. nam qui altior est cadens maiores casus
 suscipit. **Hec** iheronimus. **E**cce quomodo vanitates
 mundi et voluptates seculi reddunt
 hominem ut predictum est sordidum miserum
 plenum doloribus et inordinatarum passionibus
Et ideo ipse mundus a quolibet sapienter
 te est merito fugiendus **N** **F**ecum
 dum quod retrahit a seculi vanitate sine
 voluptate est breuitas temporis huius vite
 et consideratio mortis. quod qui veraciter
 prehendit cuncta esse transitoria et momen-
 tanea et se finaliter per mortem esse finientem
 dum de facili pretenet mundum et ea que in
 mundo sunt. restante beato iheronimo. quod de-
 facile pretenet omnia que semper se cogitat mor-
 ritur. **I**tem dicitur. breuitatem huius vite

aspicias et bona mundi non appetes. nec mala quelibet primescas. **hxc** **Die** ro. **S**portet igitur qui vult mundi vanitates et vitia vincere vult intente intueatur finem vite sue. **A**d hoc faciendum hoc nos cassianus cum dicit. **O**culus igitur mentis humane circa finem ster intuetur et circa obitum carnis sue. **D**ifficultas enim vita hęc pñsa noctis custoditur nisi obitus et mors carnis mēris oculo incessanter et iugiter preponatur. **hxc** cassianus. **N**ā q̄ hoīes pñtia diligunt faciunt vita ista q̄ sit fugitiua ppendunt. **D**e quo dicit beatus hiero. **C**arnales mētes idcirco pñtia diligunt. q̄ vita pñs q̄ sit fugitiua non ppendunt. nā si velocitatem eius transitus aspicerent hanc p̄ speritatem minime amarent. **H**oc etiam tangit beatus greg. viij. mora. cum dicit. **S**epe enim dum pñtis vite breuitas q̄ diu per seueratūra diligis ab eterna spe animus frangit et delectatus pñtibus desperationis sue caligine reuerberat. cum q̄ longū putat qd̄ ad viuendū spaciū sibi restat. repente vitā de serēs eterna inuenit que vitare iam nequeat. **H**inc est enim q̄ per quendam sapientē dicit. **D**e his qui p̄diderunt sustinentiā sustinentiā p̄dunt qui dū diu se immorari visibilibus estimant spem inuisibiliū derelinquunt. cum q̄ mens in pñtibus figit vita terminat. et sic repente ad supplicia improvisa pueniunt. **H**inc scriptū est. dies enim dñi sicut fur in nocte p̄paratur. **T**anto igitur debet qualiam p̄pinq̄ans minime aspici. fur in nocte p̄paratur. **T**anto igitur debet qualiam p̄pinq̄ans metui quanto a nobis non valere ventura p̄sciri. **U**nde et sci viri q̄ breuitatem vite indefinenter aspiciunt q̄ si quotidie morientes viuunt. et tanto se solidius mansuris p̄parant quanto et nulla esse transitoria sp̄ ex fine pensant. **H**inc est q̄ p̄s. veloci cur

su fugere vitam peccatoris aspiciens ait. **N**on illum adhuc et non erit peccator. **H**inc ysa. ait. **O**mnis caro fenū et omnis gloria eius tanq̄ flos agri. **E**t **J**aco. **Q**ue est vita vestra vapor ad modicum parens. **R**ecte ergo per **J**ob dicit. **E**xpecta paulisper. q̄ immensus est qd̄ sine termino sequet. et par quicquid finit. **L**onge quippe videri nobis non debet qd̄ cursu sui tempis tendit non sit. **hxc** greg. **I**tem de eodē in. viij. li. moral. sup̄ isto **J**ob. **N**ihil enim sunt dies mei sic dicit. **S**ancti viri quo verius summa cognoscunt. eo sublimius terrena despiciunt. et idcirco pñtis vite dies nihil esse aspiciunt. q̄ mentis illuminata oculos in p̄sideratione eternitatis figunt. de qua dum ad se redeunt quid se esse nisi puluerem cognoscunt. et in firmitatis sue cōscij districte iudicari metuunt. cum q̄ vim tanto vigoris aspiciunt trepidant examari qd̄ sunt. **hxc** grego. **Q**ui igitur vult pñtia p̄ternere et mundū fugere necesse est vt breuitatem huius vite et horam mortis frequenter studeat in animo renouere. **A**d hoc faciendum hoc tamur in libro de spiritu et anima ubi sic dicit. **I**ugi meditatione animū exerceamus et p̄sideremus miseria et necessitates nostras. labores et dolores lugentes. in hanc vitam intravimus cum dolore. vivimus cum dolore. et timore exituri sumus. **C**ogitemus ergo q̄ brevis sit vita n̄ra. q̄ via lubrica q̄ mors certa et hora mortis incerta. cogitemus quantis amaritudinibus admixtū sit si quid dulce aut iocū dū sit in via huius vite quod nobis ocursu suo alludit. q̄ fallax et suspectū. q̄ instabile et transitoriū est quicquid huius mundi amor p̄urit. quicquid sp̄s aut pulcritudo temporalis p̄mittit. **C**ogitemus etiā que sit patrie celestis suavitas atq̄ dulcedo. attendam?

et perpendamus unde cecidimus. ubi
iaceamus. et quod perdidimus et quod inveni-
mus. et ex utroque intelligamus quantum
nobis in hoc sit lugendum. **H**inc est Sa-
lomon ait. Qui apponit scientiam apponit
et dolorem et laborem. quod quanto magis homo
mala sua intelligit tanto amplius suspi-
rat et gemit. **H**ec in tractatu de spiritu
et anima. **D**e fallacia enim huius vite et bre-
uitate dicit beatus gregorius. vita mea nauis
ganci similis est. siue dormiam siue vigilem
semper festinus vado ad mortem. **O** vita
pneus quam multos decipis quam dum fugis mi-
serabilis. dum videris umbra es. cumque ex
altaris fumus es. dulcis es stultis. a-
mara sapientibus. qui te amant non te
cognoscunt. qui te fugiunt ipsi te intelli-
gunt. Aliis et promittis longam ut decipi-
as. aliis bene ut in desperatione ducas.
Hec gregorius. **D**e hoc etiam per beatum iheronimum. dicit.
Vita mundi non vita sed mors. vita fal-
lax vita medax et nunc florens et statim
arescit. vita momentanea et caduca quam
quanto magis crescit tanto magis de-
crescit. **O** vita plena laqueis. quot in
mundo homines illaqueas. quot pro te iam
sustinent tormenta infernalitatis. quam brutus
qui tuas agnoscit stultitias et tuas non
curat vanas blanditias. quam beatissimus
qui te bene priuatus est. **H**ec iheronimus. **C**on-
siderantes ergo mundi deceptionem et eius
breuitatem et mortis vicinitatem debe-
mus eius vanitatem declinare. multum
enim valet ad preceptum seculi et ad resis-
tendum peccatis et virtus iugis mortis
memoria. **Q**uod beatus gregorius in quadam
omelia. suadet facere sic hortando di-
cens. **E**xrema nostri debemus formido-
lose et indefinenter aspicere ne incida-
mus in peccatum iuxta quod hortamur per sapien-
tem Ecclesie. vij. **I**n omnibus operibus tuis me-
morare nouissima tua et in eternum non
peccabis. **P**ensare etiam debemus malum
illud quod peccantes post mortem sequitur.

pensantes gemere. gementes vitare et
ea que promissimus pertra indefinenter ad-
spicere. aspicientes flere. flentes abster-
gere. **N**ulla nos prosperitatis transitorie
leticia dissoluat. nec meritis nostre oculos
ea que sunt transitoria obstruant ne cecos
ad ignem ducant. nam cogitandum valde est
quantum nobis valde terribilis erit hor-
ra nostre dissolutionis que pauor meritis qua-
ra tunc omnium malorum memoria quam obliuio
transacte felicitatis quam formido et perse-
ratio iudicis. **L**uc maligni spiritus egredi-
diente anima a corpore sua opera requirunt. tunc
mala que sua fuerunt replicantur socias ad-
tormentum trahant. **S**ed cur hec te per-
sa solummodo anima dicimus cur ad electos
quosque egredientes veniant et suum in illis
preualeant aliquid requirant. vnus autem ho-
minibus extitit qui ante passionem suam libe-
ra voce dixit. venit princeps huius mundi
di et in me non habet quicquam. quod est hunc mor-
talem vidit hominem. suum in illo mundi
princeps aliquid inuenire posse se credi-
dit. sed sine villo peccato a mundi corrupti-
one extitit qui sine peccato in mundum venit.
Hec de se pretra mundi principem nec
petrus nec paulus nec iohannes apostoli
dicere presumpserunt. **I**n multis enim offen-
dimus omnes dicit iacobus. **C**onstat enim quod
omnes qui de carnis delectatione precepti
sunt in eorum peccato dubio vel locutione vel
actione vel cogitatione aliquid suum prin-
ceps huius mundi habuit. **Q**uam curandum
nobis est et cum magnis quotidie fletibus
cogitandum quam seuis quam terribilis sua in
nobis opera requirit. in die nostri exitus
princeps huius mundi veniat. carne mo-
riente in illo aliquid que fuit in quo mi-
serabilis potuit. **Q**uid itaque nos miseri di-
cturi. quid acturi sumus qui in numer-
abilia mala promissimus. **Q**uid requi-
renti aduersario et multa sua in nobis
inuenienti dicemus nisi quod solummodo no-
bis certum est refugium solida spes que vnus

cum illo facti sumus in quo princeps
huius mundi et suū aliquid requisit
et inuenire nō potuit. qm̄ solus est
inter mortuos liber et a pct̄i iam seruit̄
tio libertate solvitur. qz ei quivere li
ber est vnumur. Constat em̄ nec negare
possumus. sed veraciter fatem̄ qz prin
ceps huius mundi h̄z in nobis multa
sed tñ mortis nostre tpe nō valet nos
ra pe. qz eius membra effecti sumus in
quo non h̄z quicq̄. **I**ungenda ḡ sunt
recte f̄di recta opa et mala q̄ fecimus
p̄ quotidiana lamenta viluamus. trāf
actas nr̄as nequicias surgēria ad amo
rem dei et p̄xi recta opa supent. nulla
q̄ possumus fratribus bona impendere
recusemus. **N**ecq̄ em̄ aliter redempto
ris nostri mēbra efficitur nisi ad h̄rē
do et p̄patiento primo. **H**ec greg. **E**x
his igit̄ dictis sc̄ssimi viri greg. et ali
or̄ doctoz̄ sufficienter appet fallacia
et vanitas mundi et breuitas huius vi
te et hora mortis incerta et propter hoc
merito mōs est p̄remendus. **T**er
tium et maximū qd̄ detrahit h̄iem
et vanitate mundi et seculi vanitatibus et
a vitis ē metus gehenne siue timor dā
nationis perpetue. **D**e hoc d̄t fortuna
rus. **N**il fortiorē reddit mentes h̄is
ad resistendū carni et vitis q̄ timor de
gehenne supplicis et tormentis. **U**n̄ si
non p̄t amor dei retrahere pct̄orem a
p̄cupiscentis mundi seu a vitis retra
h̄t saltem timor gehenne et inferni. p̄
ut mouet hugo dicens **S**i amor dei re
tenere non potest saltē teneat et terreat
timor iudicij. metus gehenne. laquei
mortis. dolores inferni. ignis vrens.
vermis corrodens. sulphur fetens. flā
ma tartarea et omnia mala. h̄c hugo.
Debet igit̄ quilibet vt̄ facilius possit re
sistere vanitatibus et p̄cupiscentis mun
di in animo suo frequētius revoluerē
mortem. iudicij et gehennam. **A**d hoc

faciendum hortat̄ nos beatus ber. cum
dicit **F**ilioli mei memoremur nonissi
ma nostra nec peccemus. **T**imor h̄c
reconditio facit timoratum. timor enim
peccati negligentiam non admittit.
Quid horribilius morte. quid iudicij
terribilius nā gehenna nihil p̄ intole
rabilius cogitari. **Q**uid metuendum
si quis ad istā non trepidet. nō expaue
scat. non timore p̄cutitur. **N**ā in mor
te non magnū. non p̄uim aliqd̄ de bo
nis huius mudi secū delaturus est bō
in iudicio. nec fallere nec possibile re
sistere erit. in gehenna nulla penitus cō
solatio. sed perpetuū ve ululatus et fle
tus. et stridor dentium. **T**ime ergo o hō
q̄ in morte sepandus es a bonis omni
bus huius corpis et tam dulce carnis
et anime vinculū amarissimo secandū
est diuorcio. time q̄ in iudicio p̄ntan
dus es in cuius manus horrendum est
incidere et eo examinate quē nihil la
tet. **S**i quidē inuenta fuerit in te iniq̄
tas alienandus es ab vniuersitate quie
tis et glorie et segregandus a numero
bonoz̄. et iungendus in sorte dyaboli
et angeloz̄ eius. **P** **V**alum tri
plex super pct̄ores manet. manet em̄
sup eos horroꝝ in exitu. doloꝝ in transi
tu. pudor in aspectu glorie magni dei.
Quis ille p̄uor erit o aīa cū dimissis
oībz̄ quoz̄ tibi p̄ntia est tā iocunda. tā
gratus aspectus. sola ingredieris inco
gnitā penitus regionē et occurrentia tibi
bi caternati reuera tererrima illa mō
stra videbis. **Q**uis tibi in die tāte necē
ratis occurrer. q̄s p̄solabit. quis dedu
cet. p̄ ignē etiā nobis transeundū est et
vniuersisq̄ q̄le opus fuerit ignis p̄
babit. felix cuius opus nō arserit. quē
supedificasse. et argentū lapidesq̄ p̄ci
osos examen illud inuenerit. h̄c bern.
Necē est ḡ q̄ timet gehennā et vult eua
dere eternā flammā ignis vt̄ mutet in
f. iij.

melius vitam suam De quo beatus augustinus
 super psalmum. Si timeamus futurum ignem
 timeamus et non timebimus. ignem palea
 timeat. auro quod facit. Si enim possemus
 fratres facere ut dies iudicii non veniret
 puto nec sic esset male vivendum Si non
 veniret ignis in die iudicii et sola peccato
 ribus imineret separatio a facie dei in qua
 latet omnis affluentia deliciarum non viden
 tes a quo creati sunt et separari ab illa
 dulcedine ineffabilis vultus eius pla
 gere se deberent. Qui dulcedinem sapien
 tie et veritatis novit utrumque sentire
 ceperunt. quod dico quanta pena sit tantum
 modo a dei facie separari Qui autem dulce
 dinem illam nondum gustaverunt si non
 desiderant dei faciem timeant vel ignem.
 supplicia terreant que premia non inui
 rant. vile tibi est quod deus pollicetur. pre
 misce quod minatur. hec augustinus. In his
 duobus sancti docent abstinere a vanitatibus
 mundi et eius concupiscentiis non solum pro
 ter metum ignis gehenne. verum etiam pro
 premium glorie future vite. Nam hec duo
 cum perfecte in animo pensant et voluntur
 multum valent ad contemptum reipsum transe
 untium et carnalium concupiscentiarum
 De his duobus Aurelius dicit sic. **B**
 ona regni celestis dicere cogitare vel
 intelligere ut sunt nullus potest carne
 vestitus. multo enim maiora et meliora
 sunt que cogitantur vel intelliguntur Unde
 scriptum est. j. cor. ij. Quod oculus non vi
 dit nec auris audivit nec in cor hominis
 intravit Regnum namque celeste dicitur omni
 fama maius et omni laude melius omni glo
 ria excellentius Mala autem inferni di
 cere vel cogitare ut sunt nemo potest. peio
 ra quippe sunt valde que cogitantur Reg
 num itaque dei plenum est lucis. caritatis
 leticie. beatitudinis plenitudo. et omnis bo
 ni ineffabilis quod nec dici nec cogitari
 potest. At contra locus inferni plenus est
 tenebris. discordie. miserie. turpitudi

num. amaritudinis. doloris. fletus. fa
 mis. ignis inextinguibilis. tristitie. vin
 dicte plenitudo. et omnis ineffabilis ma
 li. que nec cogitari nec dici potest. In re
 gno dei non inveniunt nisi quod satiet et pla
 ceat. At contra in inferno nihil videtur aut
 sentiri nisi quod displicet. offendit et cru
 ciat. Omne bonum in regno dei habun
 dat et nullum malum. Omne malum
 habundat in carcere diaboli et nullum
 bonum. De igitur illis plenitudo qui subire
 hec omnia mala et sine fine merentur pro tele
 ctabili vultus horre spacio. Irrendendum
 igitur est. quisquis mundi huius caducam
 fragilitatem et inutilem voluptatis carnes
 diligit et querit. eterna gloria premp
 ta et neglectis regni celestis ineffabili
 bus gaudiis. hoc premeritum insipientium
 valde est et miserorum et eorum non habentium
 sanum. Quis enim sano sensu pro vultus
 diei delictis centum annorum penam elige
 rit et tamen miseri sine ulla sapientia vo
 luptatem carnis sequentes nec vitam nec
 fugiunt intolerabiles penas non centum
 annorum sed milies mille sed sine fine se
 culorum. p. xl. vel. lx. annorum delictis vel
 qualibet corruptibili delectatione. For
 titer ergo carnali resistendum est volupta
 tati. fortiter contra mundi blandicias pug
 nandum est et contra multimodas sa
 suggestiones vigilandum omni studio
 lata via seculi vitanda est que ducit
 ad mortem. At vero omni cordis desi
 derio ad eundem est via angusta que ducit
 ad vitam. via hec angusta est videlicet
 licet via abstinentie. castitatis. humi
 litatis et omnis religionis quam viam
 ante nos christus ambulavit et eam at
 trivit quod via ad suum regnum migra
 vit cuius vestigia et nos sequamur do
 nec post eum eadem via ad urbem regi
 am perveniamus in qua ipse regnat.
 de qua urbe quicquid homo dixerit quasi stil
 la de mare est vel scintilla de foco in qua

videlicet vult fulgebunt iusti sicut sol. hxc
aug. aurelius **V**idemus ergo nunc p
predicte q valde est stultu r amax p
tes vanitates r delicias mundi exclu
di a visione dei r oim sanctoru pfortiu
r incidere in flamas tartareas ignis.
R Ad hoc malu sedule cogitan
dum horat quida doctor dices sic **C**o
gita quantum fit malu a facie xpi separi
ab illo gaudio diuine ptemplatois ex
cludi. beatissima sanctoru oim sociera
te pnuari. mori vite eterne. r viuere
mori sempiternae. pundo fluctuatis
gelenne immergi. edacissimis denti
bus pmentibus in eternu lamari. nec
finitu baratri fumantis amara caligi
ne oculos obcecari. nec sentire qd illu
minat. sed sentire qd cruciat. hxc ille.
Eriam beatus greg. de hys tormentis
inferni r gelennalibus flammis ac d te
medijs ptra hxc libro. ix. moral. expo
nens illa verba iob. **A**nteq vadam ad
terra tenebrosam r sic sic ait. **Q**uid ter
ra tenebrosi noie nisi terra tartari clau
stra signant que eterne mortis caligo
operit. qz damnatos quosq in ppetuu
a vite luce disugit. **N**ec immerito in
fernus d terra. qz quicq ad eam rapti
fuerint stabiliter tenentur. nequaq vl
tra mia parcentis liberat quos semel i
locis penaliu iusticia iudicatis dam
nat. **S**equit. vbi vmbra mortis. **S**ic
mors extertor ab anima diuidit carne
ita mors interior sepat animam a deo
Ambra ergo mortis est obscuritas di
uisionis. qz damnatus quisq cu eter
no igne succendit ab interno luce ob
tenebrat. **S** Naturaxero ignis e
vt ex seipso r lucez exhibeat r pcrema
tionem. sed transactoru illa vltix flami
na vitioz pcrematodem hz r luce non
hz. **H**inc ps. ait. **S**up eos cecidit ignis
r no viderut sole r c. **I**gnis em sup
impios cadit. sed sol igne candete no

cernit. qz illos quos gelenne flamma
denorat a visionexeri luminis cecat vt
r foris eos dolor pustiionis cruciet. r
intus pena cecitatis obscurer. quaten
qui auroz suo corpe r corde deliquit
simul corpe r corde pumant. r vtriqz
penas sentiant. qz dum hic viuere p
uis suis delectationibz r vtrobiqz ser
uiebnt. sequit. **E**t sempiternus horoz
inhabitat **I**n huius vite tormentis ti
mor dolorum hz dolor timorem no ha
bet. qz nequaq metus cruciat cuz pati
ceperit quod metuebat. **I**nfernum er
go r vmbra mortis obscurat r sempit
ernus horoz inhabitat. qz eius ignibus
traditi r in supplicijs dolorem sentiunt.
r doloris angustia pulsari semp pauo
re ferunt vt r qd timet toleret vt ruc
su qd tolerant sine cessatone ptimefcant
Horrendo igit modo erit tunc repro
bis dolor cum formidine. flamma cuz
obscuritate. **S**ic sic videlicet a dam
natis podus sentiri summe equitatis
debet. vt quia a voluntate p ditoris ne
quaq sunt veriti discrepare dum viue
rent. in eorum quandoq interitum ip
sa a suis qualitatibz etiam tormenta
discordent. que tamen supplicia in se
diuersos r vltavires cruciat r in eis
vite subsidium extinguentes seruant.
vt sic vira terminus puniat quatenus
semper sine termino cruciatus viuat.
quia ad finem per tormenta properat.
et sine fine deficiens durat. **F**it ergo
mors miseris sine morte. finis sine fi
ne. defectus sine defectu. r quia mors
viuit. r finis semper incipit r deficere
defectus nescit **Q**uia igit r mors per
imit r non extinguit. dolor cruciat. sed
nullatenus pauore fugat flamma p bu
rit sed nequaq tenebras discurit. qua
tum per noticia pntis vite colligit sup
plicia ordinem non habent. qz no sua
per omnia qualitatem tenent. **T**unc
f. iij.

em illos eduxit flamma pburit quos
nuc carnalis delectatio polluit Tuc in
finte patens inferni baratrus deuorat
quos nunc inanis elatio exaltat. atq;
quolibet ex vicio qd hic voluntate calli
di p suaforis expleuerant tuc cuz duce
reprobi ad tormenta pueniunt. Ecce
que maneat damnatis pena Cognos
cimus r instruente nos sacro eloquio
quantus in danatõe ignis. quãta in ig
ne obscuritas. quãtus in obscuritate
pauor fit nullatenus ambigimus. **S**
quid pdest ista prenosse si non pringat
euadere. tora g intentione curandum
est vt cū vacatiõis tempus pspicimus
beneuiuendi studio maloz vlticia tor
menta fugiamus **H**inc quippe p salo
monẽ d: Quodcũq; p manus tua in
stanter opare r. **H**inc ysa. ait **Q**ueri
te dñm dñ inueniri possit. inuocare dñ
ppe est. **H**inc paulus d: dñ rps habe
mus opem bonũ ad omnes. **S**ed ple
rũq; se ad viam rectitudinis animus
pcingit. torporem discuit. tantoq; in
celestib; desiderio rapit vt pene nil ex
eo inferius remansisse videat r tñ cū
ad carnis curã reducit sine qua pñtis
vite via nullo mō explet. ita hñc infer
tus ex psum tenet ac si adhuc de sum
mis nulla cõrigisset **H**inc veritas ait.
Nolite solliciti esse in crastinũ. **H**inc
paulus d: Carnis curã ne feceritis in
desiderijs. **S**ed r his nimirũ ducis r
militis vobis agnoscimus. q; tunc ab
eo mortifero vulnere animus pungit
cũ in ea mensura equitas non tenet.
Neq; em mortali adhuc in carne viuẽ
tib; funditus cura carnis abscinditur
sed vt discrete aĩo seruiat r paf. **N**az
q; sollicitos nos esse dicit in crastinũ
pbiuit habere vtrumq; curam in pñ
tib;. nõ negat q; tendi ad tempus qd
sequit verat. **E**t paulus **C**ũ carnis cu
ram fieri in pcupiscencijs non sinit. p

culdubio in necessitate pcedit **D**iscre
tione igit magna in moderamine car
nis cura frenanda est vt seruiat r mĩe
pncipet. ne quasi domina animũ vin
cat sed subiecta mentis dominio quasi
ancilla famuletur vt iussa assistat atq;
ad nutum cordis repulsa dissiliat vt
vix a tergo sancte cogitationis appa
reat r nunq; contra faciem recta cogi
tantis obfistat. **C**urandum itaq; est ne
aut necessitatis metus cura carnis trã
seat aut in eo qd moderare exequitur
de se presumat **S**epe vero aĩmus falli
tur vt quod voluptate appetit necessa
riũ suspicet. quatenus omne qd libet
vite debitam vtilitatem putet. **E**t sepe
quia effectus prouidentiam sequit in
sui fiducia mens leuat. cũq; sibi ad est
qd deesse ceteris pviderit cogitãtione
de magnitudine sua hilarescit. rãtoq;
iam a vera prouisione longe fit. quan
to ipam quoq; elationẽ quã patit nesci
cit. vnde solerti semper custodia r in
tentione pensandus est vel quid opere
vel quid corde versamus **N**e aut men
tem ppediens foris se terrena cura
multiplicet aut salutem de eius moder
amine intrus se cogitatio exalteret cū
diuina iudicia temporalis circũspectio
ne metuimus sempiterni supplicia hor
roris enadamus. **I**xc grego. **E**cce tria
que pmissa sunt remedia saluberrima
r satis efficacia ad retrahendum siue
reuocanduz animum a vanitatib; mũ
di. a pcupiscencijs. a voluptatib; secu
li si in corde hoĩs fuerint bene discussa
r pfecte menti impressa

Filius
Tamor r pauor magnus inuast
ne audiens tot mala imminentia
r occurrentia amatorib; mũdi vi
delicet breuitatẽ hui; rps. acerbitatẽ
mortis. amaritudinẽ r doloz eterne

damnationis. et mirovalde quod peccator hoc audiens vel intelligens ac animo reuoluens tanta mala non pungetur ad penitendum siue ad recedendum a vanitatibus seu voluptatibus huius seculi nisi forte aliquis sit ita induratus in tantum quod non velit attendere seu perpendere futura pericula anime sue aduenientia vel ira desperatus ut diffidat de misericordia. aut ira excecatus in nequicia et malicia quod propter hoc non possit nec valeat etiam metu gehenne se continere a voluptatibus carnis et lasciuia. **S**ed vellem scire propter tales vel similes mundi amatores cum aliqui ex eis ad penitentiam trahantur vel etiam vocantur. qualiter vel per quem modum hoc fiat.

Ca. XI. Pater.

Silire debes quod valde dux cor habet ille quem a suis prauiitatibus et voluptatibus nec supplicia infernalium nec gaudia eterna retrahere possunt. **H**oc testat beatus bernardus cum dicit nimis cor est dux quod non emolliunt beneficia nec terret supplicia. nec alliciunt promissa. nec castigant flagella. hoc bernardus. **S**ed opus deus scit quos predestinavit ab eterno et precelegit ad vitam eternam. put ipse dicit. ego scio quos elegerim. cum vult et quando sibi placet vocat ad conuersionem et ad penitentiam agendam et hoc diuersis modis. aliquando per aliquas reuelationes. aliquando per tribulationem aut corporales infirmitates. aliquando per exhortationes vel exempla aliorum. interdum per internam inspirationem gratiam et conuersionis infundendo. **D**e hoc dicit ysaia. **M**ultis modis terret deus homines ut vel sero conuertantur atque exinde magis erubescant quam tunc expectati sunt ut redirent. nam nunc mis. nunc plagis. nunc reuelationibus quosdam conuertit. despicit et respiciet

tes. et moniti terroribus corrigantur plerique ex sola mentis deuotione conuertuntur ad deum. nonnulli vero coacti plagis conuertuntur qui ex deuotione non conuertebantur. hoc ysaia. **X** De hoc etiam habet in collationibus patrum ubi profertur in sua collatione sic dicit. **P**rimus conuersionis modus ex deo est. secundus per hominem. tertius ex necessitate. **E**x deo quidem est quod dicitur ex inspiratione quedam immissa in cor nostrum nonnunquam etiam dormientes nos ad desiderium eterne vite ac salutis excusat. deumque sequi et eius inhaerere preceptis et punctis salutari ma coartatur. ut in scripturis sanctis Abraham voce divina de genitali solo et totius cognationis affectibus patrisque domo legimus euocatum. dicente domino. **E**xi de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui. **S**ecundus modus conuersionis est quem fieri per hominem diximus vel exemplis quorundam sanctorum vel monitis instigati ad desiderium salutis accendimur. **T**ertius vero conuersionis modus est qui ex necessitate descendit dum diuitibus huius mundi vel voluptatibus obligati ingruentibus repente temptationibus vel que merentur pericula minantur vel amissione bonorum vel carum morte conuincimur ad deum quem sequi in prosperitate reprobamur saltem inuiti sperare conuincimur. **A**d hoc quod manifeste probat initium nostre salutis dominum vocatorem fieri. dicentis ut dicitur. **E**xi de terra tua. et summationem perfectionis ab eodem ac puritatis similiter tribui cum dicit. **V**eni in terram quam monstrauero tibi. id est non quam tu ex teipso nosse vel industria tua valeas reperire. sed quam tibi ego non solum ignoranti sed etiam non inquerenti monstrauero. **E**x quo manifeste colligitur quod quemadmodum inspiratione dominum conuocari ad viam salutis occur

rimus. ita etiā maisterio ipsius et illu-
minatione deducti ad perfectionem sum-
me beatitudinis puenimus. hęc pafun-
tius. Apparet igitur pmissa nō solū vo-
cacionis modus. s; et principiu nēe sa-
lutis et psumario pfectōis p grām dei
in nobis actitari. vñ quilibet qui desi-
derat saluari cū se senserit per p̄dictos
modosa dño moueri seu vocari respō-
deat p bonā voluntatē recipiendo gra-
tanter monita salutis obediendo et fa-
ciendo qd in se est. De hoc dicit idēz pa-
funtius in eadē collatione. sic itaq; fi-
cut occasiōes salutis aduersis modis
cognoscimus deū opari. ita nēm est oc-
casiōib; a dimitate pcessis vel emixius
vel remissius famulari. Nā sic dei fuit
vocātis oblatio. Exi de terra. itaq; A-
brahe fuit exeuntis obīa. et quēadmo-
dū illud qd dicitur et veni in terram ut fiat
obtempantis est opus. atq; illud qd
ad iūct. quā monstrauero iubentis dei
vel pmittentis est gratia. Quib; mani-
feste p̄ocem et inicitū bone voluntatis
nobis a dño inspirante pcedi. cū autē p
se aut p exhortationē cuiuslibet homi-
nis aut per necitatem nos ad salutē
attrahit viam et pfectionem p̄tūtū ab
eodem similiter p̄donari. nostrum do-
hoc esse ut ad exhortationē auxiliūq;
dei vel remissius vel emixius exequamur
et p hoc nos remunerationem vel sup-
plia dignissime promereri. qd eius
dispensacioni aut p̄uidētie erga nos
benignissima dignatiōe collate vel neg-
leximus vel studuimus nostre obedi-
tiē deuotionē p̄gruere. vnde diuine est
gratiē prestare nobis occasiōes salu-
tis et p̄uentus secundos atq; victo-
riam. nostrum vero ut concessa dei be-
neficiā vel intēsus vel segnius exequa-
mur. hęc pafuntius. Dabemus igitur
ex dicitis sancti viri modum vocatio-
nis per quem vocamur ad deum habet

mus etiam quomodo monitis eius ob-
temperamus obediendo et faciendo qd in no-
bis est. **B** Inter hęc p̄siderandum
quod maxime duo sunt que trahūt ho-
minem ad conuersionem et ad vitam
salutis. timor videlicet et amor. Timor
ne incurrat eternā damnatiōez. amor
ut pueniat ad eterne glorie manifestatiōē.
Nam sepe p̄tingit qd peccatores diuer-
sis sordib; vitioꝝ inuoluti ad memo-
riam reuocāt eterna gelēne tormēti-
ta que eis debentur pro flagitijs et pecc-
catis ab ipsis p̄missis et per diuinam
gratiam inspirati ad penitendū p̄p̄u-
guntur. Sunt etiā nonnulli hoīes ira-
duri cordis qd metus et timor futuroꝝ
maloz dū sani sunt flectere ad peniten-
dū non possunt. Sed tacti infirmitate
et egritudine corp̄is mox inuadit eos
timor mortis et metus eterne damna-
tionis. quo timore stimulante ad peni-
tendum compunguntur. et tales ut vi-
demus frequentius proponunt post cō-
ualescentiam egritudinis vitam suā
mutare in melius per ingressum reli-
gionis. aut alio modo mores et malas
vitam emendando. Ex quibus etiam
plurimi votum emittunt ad hoc faci-
endum qui opulante domino votum
quod emiserunt aut sine voto qui se
emendare proposuerunt per ingressum
ordinis aut alio modo vitam suā cor-
rigendo fideliter et deuote exequuntur.
De isto metu tormentoz et vita emē-
datione dicit beatus grego. super can-
tica. Sunt nonnulli qui magna inten-
tione que sint tormenta reproboꝝ
aspiciunt et sua facta p̄pria sine palpa-
tione examinare contendunt. cūq; se
peccasse cognoscunt et p hoc ire ad tor-
menta reproboꝝ pertimescunt. subito
tenebras iniquitatis derelinquūt et luce
iusticie accēdi p̄cupiscūt. mox ad scāz
opatōem p̄surgūt. et p bona q̄ faciunt

clarere primis quibusq; incipiunt. hxc
 greg. Ecce habemus quod plurimi p
 pter metum infernalium tormentorum
 pccata et vitia deserentes viam pnie et sa
 lutis aggrediuntur. **E** sunt etiam non
 nulli qui per inspirationem diuinam pfi
 derantes et ppendentes gaudia celestia
 ac dulcedine glorie future et maxie vi
 sione sancte trinitatis in qua summa vo
 luptas et dulcedo pssistit seipso reprer
 hendunt de pueris actibus quos ptra de
 um ppetrauerunt. et ppter hoc lam en
 ris ac lacrimis agendo pnam se affici
 unt. subiacere etiam tpalibus et dignan
 tur. hxc ardentem eternalia pcupiscunt.
De quo dicit beatus greg. sup illud Eze
 chi. Abij amarus in indignatione spūs
 mei. pensate hmi cui dona sci spūs cre
 auerat cur amarus abibat. **S**ed mentem
 quam spūs sanctus replet in ama
 ritudine tpalium delcātione eternoꝝ
 pmouet. **D**ulce est em esse in rebus tpa
 libus et humanis. s; ei qui adhuc de ces
 lestibus gaudia nulla gustauit. q; quan
 to minus eterna intelligit tanto delcā
 bilius in tpalibus requiescit. **E**c si q; s
 iam cordis ore gustauerit que sit dul
 cedo celestium premioꝝ. q; illi ymidici
 angeloz chori. q; incomprehensibilis vi
 fio scē trinitatis. huic quanto illd dul
 ce fit q; intrus vident. tanto in amarit
 tudine oē q; foris sustinet. rixas secu
 de his q; male egisse se recolit. et sibi
 metipso displicet cum illi iam placere
 incepit qui omnia creauit. **R**eplendit
 se in cogitationibus. insequit de verbis
 et punit flendo. de factis supnis inhiat
 terrena oia iam pmentis respectu cal
 cat. **E**t q; diu illud q; desiderat adhuc
 per spēm non habet flere dulce habet et
 se pnuis lamētis affligere. **E**t q; nec
 dum se eē in patria ad quam creatus
 est videt in huius vite exilio nihil plus
 ei q; sua amaritudo placet. et dignat

em subiacere tpalibus et ardentem sus
 pirat eternis. **U**nde per salomonē dicit
In multa sapia multa est indignatio.
 q; si eterna iam sapimus nosmetipso
 despiciunt? egi se hoc qd nos potuit ab
 eternitatis amore separare. **S**i eterna
 iam sapimus concupiscere tpalia de
 dignamur. **R**eplendit semetipsa; cō
 scia accusat qd egit. damnat p pnam
 quod accusat. fit rixa in animo p rixie
 ris pacē cum deo. **S**ic achab iniquus
 rex a ppheta replens cum ptra se di
 uinam sniam audisset pertimuit et ma
 gno timore depressus ē ira ut pphete suo
 dñs diceret. **N**onne vidisti achab hu
 miliatū coram me. q; igit humiliatus
 ē mei causa nō inducā malū in diebus
 eius. **I**n quibus verbis dñi pensandum
 est quomodo ei in electis suis meror a
 maritudinis placet qui amittere deus
 timent si sic ei et improbo als reprobo
 penitentia placuit qui timebat perde
 re pns seculum. **A**ut quomodo ei gra
 ra sit spontanea afflictio pro culpis in
 eis qui placent si hxc ad tempus placu
 it et in eo qui displicebat. **D** **S**
 sciendū quia nullus agere hoc p amo
 re omnipotentis dñi ex toto corde pre
 ualet nisi is cuius animū spūs sanctus
 assumpserit. **N**unq; em homo ex sua
 virtute sufficit terrena despiciere. cele
 stia amare. pacem cum deo querere. se
 cum rixam subire. in cogitatione se
 metipsum reprerhendere et gemitibus
 penitere. **N**ullus hxc agere nisi quem
 diuina gratia roborat valet. **U**nde et
 subditur. **M**anus enim domini erat
 mecum confortans me. **A**d bona sur
 gere perfecte nō possumus nisi nos spi
 ritus et preueniendo eleuet et subsequē
 do confortet. hxc gregorius. **E**
Videmus igit per predicta qualiter p
 amorem celestium nonnulli consurgant
 ad ptemptū terrenoꝝ ac odiū vitioꝝ et

pro sceleribus perpetratis se tradunt ad
p̄m̄e lamentū. Vultū em̄ valet ad p̄tē
p̄tū rex t̄paliū et huius seculi vanitatū
diligens meditatio celestiu gaudioꝝ.
De hoc d̄t beda. Oīa si te dilectant
aliq̄n̄ gaudia hūana falsa breuis huius
seculi gloria et caduca potentia. illuc
mentē euacua ubi vera sunt gaudia et
oīa reputabis ut ster cora. Et br̄s ber.
Si p̄sideremus que et quāta sint que p̄
mittunt nobis in celis. vilipenderes
oīa que h̄ntur in terris. Dicit etiā de
hoc beatus greg. in q̄dam omel. sic Si
p̄sideremus q̄ et quāta sint q̄ nobis p̄
mittunt in celis vilescerent aīo oīa q̄
h̄ntur in terris. Terrena nāq̄ sustan
tia sup̄ne felicitati p̄pata pondus ē nō
subsidium. T̄paliū vita eterne p̄pata
mors est potius dicenda q̄ vita. Ipse
em̄ quotidianus defectus corruptōis
quid est aliud q̄ quedā p̄lixitas mor
tis. Que aut̄ lingua dicere vel quis in
rellectus cape sufficit illa sup̄ne citi
tatis quāta sint gaudia angeloz et cho
ris interesse. cum beatissimis spiritibz
glorie p̄ditōis assistere. p̄ntem deivul
tū cernere. incircūscriptū lumen vide
re. nullo metu mortis affici. incorrup
tionis p̄perue munere letari. Sed ad
hec audita inardescit aīmus. iāq̄ illic
cupit assistere ubi se sp̄at sine fine gau
dere. Sed ad magna premia puenire
non p̄t nisi p̄ magnos labores. Unde
et paulus d̄t Non coronabit nisi q̄ le
gitime certauerit. Delectat igit̄ men
tem magnitudo p̄mioꝝ. s̄ nō delectat
certamē laboz als deterreat. hec greg.
Apparet igit̄ p̄ predicta quō nonnulli
p̄pter amorē celestis patrie relinquūt
mundū et se tradunt p̄m̄e et sancte con
uersationi ut illam asequi valeant in
futuro. Unde vnusquisq̄ qui se sentit
in statu vitioso et in p̄ctōꝝ sordibz p̄sti
tutum. reuocet ad memoriā tormen

ta gehenne que incidere potest et ne tar
det quātorius conuerti ad dominū et
penitentiā. ne forte tardando incidat
in iram ip̄ius et eternā damnationem
¶ Ad hoc faciendum hortatur nos
beatus greg. sic dicens Dum t̄ps est
vnusquisq̄ p̄nitentiā suā deserat et dei
patientiam p̄mescat. ne quem nunc
tranquillū despicit iratum postmodū
nequaq̄ euadere possit. Omnipotens
em̄ deus peccantes misericorditer ex
pectat. t̄ps ad p̄m̄am tribuit quos nō
cōuersos ad grauioris reatus testimo
nium d̄tit. patienter iram retinet quā
quōq̄ irtractabiliter fundit. hec gre.
De hoc etiā p̄ sapientem sic d̄t. Non
tardes p̄uerti ad dominū et ne differ
ras de die in die. subito em̄ veniet ira
illius. et in t̄pe vindicte disperdet re.
ne adicias p̄ctm̄ sup̄ p̄ctm̄ et ne dicas
miserario d̄m̄ magna est multitudinis
peccatoꝝ meoꝝ miserabitur. Via em̄
et ira ab illo cito proximant. et in pec
catoꝝ respicit ira illius. Hec sapi
ens. Ex his igit̄ dictis colligere poss
sumus periculosum esse tardare peni
tentiam et differre conuersionē de die
in diem. quia quanto quis diutius p̄
trahit suam ad deum per penitentiā
conuersionem. tanto magis in pecca
tis induratur et difficilius ad penitenti
am resurgit De hoc dicit Pelman
dus in quarta parte speculi bystoria
lis sic Festina post lapsū ut resurgas
nam si resurgere hodie ē difficile cras
erit difficilius. Qui nō est hodie cras
minus aprus erit. Unde quanto iacet
bis diutius tanto cades profundius
ipsum namq̄ iacere cadere. Cadere
fateor humanū est. sed nihilominus
humanum est resurgere. non resurger
e nullo modo humanum est dicendū
sed dyabolicum cuius tora vita ruina
est. ¶ Notandum q̄ quatuor

sunt. s. stare cadere surgere et non resur-
gere horum duo media hominis sunt.
homo enim cadit et resurgit. Stare ve-
ro absque casu solius angeli est. Non resur-
gere solius dyaboli est. Qui ergo stat
et non cadit angelus est. Qui autem cadit
et post casum non surgit non quia non
potest sed quia non vult. Perfecto dyabo-
lus est. **Hec** Iulianus. Colligat ergo
vniuersusque peccatorum ex his vitiis quod mul-
tum periculosum est iacere in sordibus
vitiis et differre penitentiam et conuersio-
nem ad deum et ideo quatuordecim festinet
aliquid ad penitentiam et sanctam conuersio-
nem se conuertere ad dominum aut per introitum re-
ligionis aut manendo in seculo mundi-
vanitates peccata seu occasiones pecca-
torum fugiendo. **Sed** in seculo multe
sunt occasiones per quas homo trahitur
ad vicia et retrahitur a sancta conuersio-
ne ut docet experientia. Idcirco magis cau-
tum est qui se sentit ad peccandum fragi-
lem ac propter occasiones que occurrunt
in seculo se a vitiis non posse continere
ut per ingressum religionis se a peccatis
restringat et de preteritis penitentiam
agat sanctisque ibi uiuat ut post hanc vi-
tam ad eterna gaudia peruenire valeat.
Hec de difficultate autem abstinendi
a peccatis in mundo propter diuersas oc-
casiones que se offerunt in seculo et de fuga
mundi atque ingressu ordinis supra dicti
Iulianus satis lucide ponit sic
dicens. Vis extinguere libidinem amoue
ligna ab igne et aliquid non subsistet incen-
dium. Que sunt inquis ligna que non sunt
struenda in igne. Ista que sunt. **O**cia
seguicis. somnus. caro. febra. vinum
prosperitas. ludus. carmina. forma pu-
er. **Hec** ergo sunt omnia irritamenta
vitiis. **Hec** sunt incitamenta voluptatis
tormenta castitatis. hoc oleo. hac pice
hac stupa. his sacramentis incendit

fornax babilonis. **Vis** ergo fugere incen-
dium voluptatis fuge hoc omne genus
fornicis. **Sed** quo fugies a facie istorum
torum circumspice mundum ubique dyabolum
hamum peccati aliquo fomite delectati-
onis infestat. **Fugiendus** ergo est mun-
dus ut eius concupiscentie fugiantur
Alioquin si in mundo remanere volueris
nec abscisis manibus nec truncatis
pedibus nec effosis oculis eo quod scan-
dalifauerint te scandalo non carebis
Igitur quicquidem nec sine membris of-
ficialibus possumus viuere nec illis scan-
dalifantibus bene viuere necessario que-
rendus est locus non tam corporibus que
moribus salubris ubi corpore sensuum
non carentes officiis illis scandalis ca-
reamus. **Et** quis locus ad hoc digne
us nisi claustrum ubi pax includit bone-
stas claudis excludit voluptas mala
secludit libido. **Cede** ergo de fornace fer-
rea ad claustrum refrigerium ut in loco as-
sumissimo sub domino nostro Iesu christo per
fimo voluptuose transigas presentis
huius miserie breuem calamitatem.
Sed dicis nunquid soli claustra-
les saluantur aut omnes peunt seculares
sane neutrum. sed isti soli facile saluantur
illi omnes difficile. **Cur** hoc nisi quia
turior ab incendio remotus ab igne que
proximus igni. **Hec** Iulianus. **Ecce**
patet per predicta quod conuersari in mundo
et esse ibi absque peccato mundum valde
fit difficile quia propter occasiones que
occurrunt in seculo periclitantur virtutes
dicente beato Hieronymo. pietas castitas in-
delicias. humilitas in diuitiis. pietas in
negociis. charitas in hoc seculo neque.
Hec beatus Hieronymus. **Unde** propter tot pericula fugien-
dus est mundus et appropinquandus reli-
gioni per ingressum ordinis ubi occasio-
nes vitiis tolluntur et materia ad bene-
operandum ministratur ac copiosior merces
seu premium acquiritur. **De** quo beatus Hieronymus sic

dicit. Bonum est nos hic esse. s. in clau-
stro qz uiuit ibi hō purius. quiescit se-
curius irrorat frequētius. cadit rari⁹.
surgit facilius. incedit rucius p̄m̄iaf
copiosius. **Dec ber.** Videmus ergo cla-
re ualde fructuosum esse ⁊ salubre con-
uersari in monasterijs p̄ habitū religi-
onis cū tot bona occurrāt x̄po dilectis
Queramus ḡ dei gr̄as p̄ ingressum or-
dinis ⁊ ip̄e dignabitur nos suscipere in-
ter brachia sui amoris testāte br̄o ber.
qui d̄r. Bonus es dñe anime q̄renti re-
occurris amplecteris sponsū te exhi-
bes qui es dñs ymo q̄ es sup̄ oīa deus
bñdictus in secula. **Dec ber.** Fugiam⁹
igif mundū qui amaritudine plenus
est p̄ introitū religionis leuēmus cor
ad celū p̄ affectū dilectōis ubi solū
ra est dulcedo ⁊ iocūditas dicēte br̄o
aug. in glo. sup̄ ps. Amaritudine ple-
nus est mūdus apud solūz deū est iocū-
ditas. **Uñ** cor leua in celū p̄ quos gra-
dus. Gradus ⁊ affectus sunt iter tuū
uoluntas tua est. Amādo ascendis neg-
ligendo descendis. **Stans** in terra in
celo es si diligis. non em̄ sic leua⁹ cor
quō leuatur corpus ut leuetur locum
mutat. Quocūqz ḡ cor se p̄uerterit in
terrenis rebus amaritudinem inuenit
vnde dulcescat non habet nisi leuet se
ad deū **Dec aug.** Et qz pressura ⁊ ama-
ritudo ⁊ fallax est pax in mūdo pax ar-
vera est in dño dicente ip̄o dño in mū-
do pressurā habebitis in me autē pacē
Uñ adhxramus deo p̄ sanctā cōuersa-
tionē ut pacem habeamus **R** De
hac duplici pace d̄r **Hugo** in libro de
claustro aīe. Duo sunt ḡna pacis vna
qm̄ x̄pus dat. altera qm̄ dat mundus
pax mūdi est ut a deo recedas ⁊ diabo-
lo p̄sentias pax uero x̄pi est ut expellas
diabolū ⁊ diligas deū. pax mūdi est ut
mūdus tibi ⁊ tu mūdo placeas ⁊ sic fa-
ciatus terrenis uoluptatib⁹ inferni cru-

ciatibus in eternū succūbas pax x̄pi ē
ut aduersa mūdi vsqz ad mortē paciē-
ter tolere⁹ ⁊ sic post mortē future uite
felicitatē securus expectes. **Dec bul-**
go. **Secremur** igif x̄pi uestigia eius do-
ctrinam ⁊ exempla imitando p̄ ingrel-
sum religiōis inibi seruiēdo sancte re-
ligioseqz uiuendo ut post hanc uitā ad
ip̄sum puenire ualeamus ip̄e enim est
uia uitas ⁊ uita. **Sup** quo dicit br̄o
aug. **Ac** si cui libet sectori suo dñs di-
cat. **Quo** uis ire per me uade quia ego
sum uia si per me uadis laq̄os euadis.
Quo tēdis uenire ego sum ueritas. ad
me ueni. festina simpliciter uenire ut pos-
sis feliciter puenire. **Si** in ueniendo f-
uas qd̄ iussi in pueniēdo reddā quod
promisi. **Ueritas** em̄ sum mentiri nel-
scio ubi uis pmanere cū puenieris ego
sum uita in me mane. **Si** in meis vi-
ner ueniendo ⁊ pueniēdo in me mane-
bis sine morte uiuēdo. **Dec aug.** **fi.**
De modo cōuersionis ad deū ⁊ de
uocātōe qualiter dñs suos quos
preelegit sibi ab eterno soleat uocare
ad penitentiā ⁊ sanctam cōuersionē
sufficientē modo habeo informātōem
Sz nūc quero ut illi qui relinq̄ntes
mūdū gratia spiritus sancti inspirati
et se trāfferentes ad sanctā p̄uersionē
habitū religionis assumēdo paciūtur
aliqua impedimēta siue tēptatōes an-
te ingressū ordinis uel intra tempus
probationis. **Caplm. XII.** **Pater**
Sire te uolo qz
penitentiam ⁊ conuersionem
ad deum multa sunt impe-
diētia maxime tū hec **U** uidelicet
inuidia dyabolica fragilitas siue infir-
mitas humana. ⁊ consuetudo peccan-
di mala. **Malignus** enim spiritus ho-
stis generis humani cum p̄siderat pec-
catorē gracia se uisitāte esse compū

etum et velle relinquere mundū atq; p
penitentiam et conuersionē appropin
quare deo. mutando vitam vel habitū
p ingressum religionis. omnē modū
querit hoc impediendi. aut p se: aut p
suos nūcios. videlicet malā societate
dissuadētes ea que sunt salutis. hoc est
ingressum ordinis validius tamen p
se immitendo quendam terrorem in men
tem hominis faciens eum p̄mescere
habitū et conuersionem sibi incōsue
tam et inusitatam. quia vt cōmuniter
ista magis faciunt penitētes formida
re aut quodāmodo abhorere. quia oī
bus in rebus grauis est inceprio p̄
ma. et primus aggressus ad viam peni
tentie et mandatorū dei est difficilior.
De quo cris. sic dicit. *D*yabolus sci
ens q; hi qui multa opati sunt mala.
Si se ad penitentiam cōuertūt districte
satis veltēter hoc faciunt v̄pote sci
entes quid egerint. metuit em̄ ne quis
horum incitiū aliquod plenitudinis ca
piat. Si enim cepint iam nequeunt re
tineri. Sed in modum ignis peniten
tie calore succensī. aut purgato pur
gatiores reddunt animas suas. et me
moriam conscientie velut spiritū quodā
flante ad portū salutis spe gubernante
pueniunt itineris sui habentes caute
lam maximam exhorrore p̄teritorū
gestorum atq; in hoc pene eos qui nun
quā aliquos incurserūt lapsus viden
tur procedere dum cauciores eos red
dit experientia. *A*crius em̄ expetimus
ea que p̄didimus q̄ que nondū posses
sa desideramus. Acquirere ergo tan
tum incitiū vt fiat in hoc omnis est diffi
cultas vt p̄mos aditus aggrediamur
penitentie in ipso em̄ ingressu fiat mi
nans et terrorib; spirans et volētes ad
ire etiā atrocitatez depellit cuius si ter
rorum fumos et inanem nebulā p̄tem
is nec ille aliquid valebit vltra et tuo

occupatus aditu valentiozem sered
dit sciens sup̄ioremq; effectum ini
mici terrorib; gratulaberis atq; p̄fa
cile tibi derelinq; istius agonis vias vi
debis. *H*ec cris. *M*agnū em̄
est tormentū demoni penitentia homi
nū et conuersis ad deū. quia p hoc que
possidebat amittit et ideo maioribus
nouisq; pulsatur infidys et innumeris p
turbatur temptatōibus qd̄ faciunt homi
nem ad odium virtutū inducat et a via
salutis auertat ac etiam expulsiois sue
vindicta inuriā. *T*estatur hoc beda sic
dicens. *S*epe enim dū conuerti ad de
um post peccata conamur. maioribus
nouisq; antiqui hostis pulsamur infid
dys qd̄ faciunt odium virtutis incuri
at vel expulsiois sue vindicta inuriā
*M*agnū enim tormentum demoni in
fert. a lesione hominū cessare et tanto
dimittit grauius. quāto possidebat di
ucius. *H*ec beda. dicit etiā de hoc gre
go. iij. moē. sup̄ illo *J*ob. *Q*ui parati
sunt suscitare leuitan. *O*mnes enim
qui ea que mundi sunt plena intentio
ne desiderant. leuitan contra se susci
tant qz eius maliciam instigatōne sue
p̄uersionis inflammant. nam qui eius
volūtati subiecti sunt quasi quieto ab
illo iure possidentur et sup̄bus eoz rex
quasi quadā securitate p̄fuitur dū eo
rum cordib; incōcussa potestate domi
natur. *S*ed cū vniuscuiusq; spiritus ad
conditoris sui desiderū recalescit cū
torporem negligentie sue deserit et fri
gus insensibilitatis pristine igne san
cti amoris incēdit. cū libertatis īgeni
te meminit teneri ab hoste erubescit.
*Q*uia vero idem hostis se p̄siderat des
pici. quia vias dñi videt app̄hendit vo
let contra se captum teniti et mox zelo
accenditur mox ad certamē mouetur
et ad temptationes innumeras cōtra
rebellantem mentem se excitat atq; in
g. ij.

omni arte lacrimationis instigat ut p
temptationū iacula in torquendo cō
fodiat cor qđ dudū quieto iure posside
bat. Quasi dormiebat quippe dum sop
ritus in prauo corde quiesceret s; exci
tatur in prouocatione certamīs cū ius
amiserit puer se dñationis. Huic ergo
nocti maledicāt qui pati sunt suscita
re leuiathan idest hī se cōtra peccatū
fortiter iudicio discretōis erigant qui
in suis temptatōib; excitare antiquū
hostem nō formidāt. Quisquis enim
accingi diuino seruitio properet qđ a
liud q̄ se cōtra antiqui hostis certamē
parat als; r̄t̄r liber in certamine ietus
suscipiat als; suscitatur qui quietus sub
tyrannide in captiuitate fūiebat. **Hec**
greg. Ecce quomō dyabolus mentem
quā prius propter sordes viciozū qui
eris possidebat postmodū repugnans
tē sibi p̄ penitentiā r̄ vite emendationē
crudeliter p̄ diuersa temptationū ge
nerauerat. **U**nde necesse est ut
vnusquisq; qui viam penitentie r̄ sanc
te p̄uersionis aggredi inchoat tempta
tionibus antiqui hostis viriliter resis
stat. quia idem hostis cum considerat
aliquem incipientē ingredi viam salu
tis statim obuiat ei p̄ diuersas tempta
tiones ut possit eū auertere a sancto p̄
posito r̄ retrahere ab intentōe salubri.
Hec probat abbas ysaac syrie in quo
dā tractatu sic dicens. Cū uolueris fa
cere incium bone opationis aduentu
ras tibi temptatōes prius prepara te
metipsum nam p̄suetudo inimici est ut
cū uideret aliquē incipientē bonam cō
uersationē fide feruenti r̄ conscientia
pura obuiat ei varijs r̄ diuersis tempta
tationibus ut exinde in timorē ueniens
arefcat a bono proposito nec habeat a
liquatenus calorē appropinquādi deo
nō q̄ talem virtutes habeat aduersari
us. nam nullus possit facere bonū sed

promittit a deo. sicut in beato iob docti
sumus. Tu uero prepara temetipsum
viriliter ad obstandū temptationibus
quibus virtutes inducunt. **A**c te inde
virtutes incipe opari q̄ nisi prius pre
paraueris te ad resistendū temptatio
nibus a virtutū opatione recedes. **Hec**
ysaac. Pater igit qualiter dyabolus i
pediat salutes hominis cū cepit appo
pinque deo p̄ penitentiā aut p̄ ingressū
ordinis vel religionis. **Q**uidēdū
est etiam quomodo infirmitas siue fra
gilitas carnis reuocat siue impedit ho
minē a proposito salutis. **C**um em̄ nō
nulli peccatores pro suis delictis com
pungunt r̄ locum ad penitendū uide
licet religionē vel aliū quemcūq; statū
sibi tamen aptum adire decreuerit ab
hac sancta intentōe carnis infirmitas
sepius reuocat. **U**ltra igit penitentes
siue incipientes ante oculos ponāt. nūc
vigilias nūc ieiunia austeritatē vite r̄
ceteras obseruācias ordinis q̄ primel
centes subsistere nō posse formidāt s;
diuina gratia adiuti r̄ spe future glie
robortati talē metum abiciūt r̄ hoc qđ
in animo proposuerunt deuote p̄sequē
tur. hoc tangit bñs greg. in. mo. sup
primo Job. Et uincula eius quis solu
it subaudi nisi ego dñs. **S**oluūtur
uero vnus cuiusq; uicula dum diuino
adiutorio interna desiderioz carnalia
retinacula dirūpuntur. **C**um em̄ pia
intentio ad cōuersionem uocat sed ad
huc ab hac intentōe carnis infirmitas
reuocat quasi quibusdā uinculis liga
ta prepedi. multos em̄ sepe uidemus
uiam quidem sancte p̄uersionis appe
tere. sed ne hanc assequi ualeāt modo
irruentes casus modo futura aduersa
formidare qui incerta mala dum qua
si caute prospiciunt in p̄ carozū suoz
em̄ ante oculos ponunt que si eis in

conuersione eueniant non subsistere se
formidant. De quibus salomon ait.
Iter pigrorū quasi seps spinarū. nam
cū viam dei appetūt eos velut spine ob
stantius sepiū formidinū suarū oppo
site suspiciōes premūt et pugnāt. Quō
q̄ electiōes p̄pedire nō solet bene il
lic secutus adiūxit via iustorū absq̄ of
fendiculo. Iusti quippe in cōuersatiōe
sua si q̄dlibet eius aduersitatis obstacu
lū eterne spei interne p̄templatiōis sal
tu transcendūt. Solut itaq̄ deus vin
cula q̄n ab electiōis cuiusq̄ animo i
firmarū cogitationū nodos rumpit et
p̄cipuus dissipat omne q̄d illectā men
te ligabat. **hxc gre. P** Ecce q̄l iter
spes futuroꝝ animat penitentes ad exe
quendū bonū hoc quod facere propo
suerūt. Sed si adhuc aliquis p̄pter as
peritatē religiōis patitur aliquas dif
ficultates reuocet ad memoriā tormē
ta ifernalia et leuius sustinebit ea que
sunt difficilia. De hoc p̄quēdā i quod
tractatu sic d̄. Multis grauis videtur
et aspera in monasterio sui ipsius pro
p̄o t̄p̄alis abnegatio reminiscant q̄
amara sit illoꝝ tormentoꝝ diuturna
excruciatio incōpabiliter enim leuior
est vita claustralis vbi tam corpoꝝ q̄
animarū necessaria sine sollicitudine q̄
runtur q̄ penarū loca in quibus misē
ri pro peccatis in hac vita nō emenda
tis non tantū maximis sed etiā minimis
negligenter multiplicatis diutur
na miseria cruciari credunt. **Q**
Sunt aut̄ peccata que minimā vel pua
sue leuia dicunt. non q̄ pua vel leuia
sunt sed quoniā in hac vita vere penitē
tibz leuiter a deo dimittit. Que si q̄s
emendanda in futurū distulerit p̄tem
nēdo nō leuia sed grauia ymo grauis
sima in penis ea sentiet expiēdo. **H**e
mo se de peccatoꝝ leuiū leuitate quia
ita appellatur blandiendo seducat. quā

to em̄ fuerit leuiora tanto fit culpe ma
ioris eozū in intermi iudicis examine
corrigendi negligentia nullū omnino
peccatū puū estimare debemus vt di
strictus iudex puū estimaret aliq̄d pec
catū. Nōne omne peccatū p̄p̄uatio
nē als p̄uaricatōem deū ex honozat.
Quod ergo peccatū audemus dicere
puū. Deum em̄ ex honozare quis sane
mentis diciturus est puū. Quid respō
debimus cū exigatur a nobis vsq̄ ad
ictum oculi rocius p̄ntis vire curius.
Tunc quippe p̄dem nabiē quicquid in
uentū fuerit opis ociosi. vel sermonis
ociosi vel etiā silenci vsq̄ ad minimā
cogitationē. Quis vel mente captus
audat affirmare peccata fore leuia q̄b
amara debet gelenna. Und̄ hic cogite
mus que gestimus et in futuro que su
mus accepturi. Si multa bona pauca
mala fecimus: multū gaudeamus. Si
multa mala pauca bona multum luge
mus. exigetur em̄ a nobis vsq̄ ad vtri
mū quadrantem aut hic cum misericōdia
et benignitate aut in futuro cum seueri
tate et iusticia quod absit. **H**ec ille. **E**c
ce q̄ salubre fit penitentibus et ad con
uersionē tendētibus reducere ante fa
ciem mentis penas ifernales vt eo fa
cilis possint sufferre labores corpora
les. naz ipsa mens humana assueta il
lecebris et cōcupiscentijs prius fugit
labores abstinentiā. vigiliās. et cere
ras corpis castigatiōes. **R** **S**z cū
inspirante gratia ad mētē redacta fu
erit dies mortis pondus future pene i
ferni premiū celestis gaudiū contra su
as p̄cupiscentias et passiōes ipse ani
mus bellum aggreditur ipsis vicijs et
malep̄suerndim viriliter resistendo et
vim quodāmodo sibi faciendo vt ad
victoriam carnaliū passionū puenire
mereatur. **H**oc testatur b̄tus ambro.
exponēdo illud. **R**egnū celoꝝ vim pa
g. 14.

tif et dicit nouissimus quod famulariter
 mens humana in diuersis huius mudi
 di illecebris et concupiscentis prauis de
 uicta fugit labore experit voluptates et
 vix adducit ut consuetudine praua pri
 oris vite a se excludat. Sed cum cepit
 ultimi diei necessitate ac futuri iudi
 cij pondus considerare incitatur vel solli
 citatur voluntati bellum indicit alio passi
 omni reprobatione et vim facit pristinis
 desiderijs et violenter seipsam vincere
 prendit. non enim sine violentia potest fieri
 de abundantia et delicijs ad fame et
 sitim et abstinentiam et ad crucem transferat.
 et somno prius et ocio amica carnem
 perditione nunquam sine violentia fieri potest
 ut vnusquisque iracundiam patientiam sus
 pbiam humilitate commutet amore paup
 raris ac sufficientia effluetiam super vio
 lentiā sine gula sobrietate luxuriam casti
 tate premnet et homo subito transferat
 in virum perfectum et transformet et quodam
 modo alter reddat ex altero ac si a talibus
 regnum celorum violenter et per violentiam di
 rigitur. **De ambro.** Videmus quomodo
 vere penitentes oportet vim sibi facere
 ut victoriam viciorum et carnalium volupta
 tum valeant obtinere maxime tamen hi qui
 malum usum et longam consuetudinem in for
 dibus peccatorum et opibus criminosis ne
 cesse habent scilicet magis et minus vim
 sibi facere viriliter carnalibus desiderijs
 et concupiscentijs resistendo. **De quo**
dicit beatus greg. Tanto facilius quis
 puerit quanto minore consuetudine co
 arctat. vitata vero culpa obligat mentem
 et nequaquam surgere valeat ad recti
 tudinem. **De grego.** **Sed** sic in
 telligendum est quod sine labore valido non
 potest quis resurgere post consuetudinem lon
 gam viciorum inueteratam ad vias vite et
 quanto maioribus criminibus quis impli
 catus fuerit et diucius in ipsis persevera
 uerit tanto difficiliore et maiore pug

nam et labore in resistendo victis eum
 habere oportebit. **Quod** etiam attestatur
 beatus aug. sic dicens. Contra ingenitam
 concupiscentiam tanto amplius in ea su
 pda voluptas laborabit quanto maio
 res eius vires consuetudo dedit. **De aug.**
Hoc idem sentit ysidorus cum dicit. **Sa**
tis delicate se palpat qui vult sine labo
 re vitia superare tamen peccati legem quam sibi
 deseruendo victis fecit sine violentia
 doloris refecare non possit. **De ysidoro.**
Qui necesse est nouicijs seu nouiter con
 uersis laborare et faciat sibi consuetudinem
 contra consuetudinem affectum contra affectum
 donec mereatur vincere delectationes car
 nis et seculi. **Et** hoc beatus bernardus. attesta
 tur in quadam auctoritate sic dicens. **Ad**
 ea que dei sunt percipienda homo se ar
 tingat necessitate sibi faciat contra ne
 cessitatem et consuetudinem contra consuetudi
 nem et affectum sibi formans contra affectum
 donec mereatur plenam delectationem con
 tra delectationem ut delectationibus car
 nis et seculi saltem delectetur carere quan
 tum prius delectabatur habere. **De bernardo.**
Notandum etiam quod nouiter conuersi ad reli
 gionem tempore probationis inter cetera que
 sustinet maxime duo paciuntur. **Primum**
est incosuetudo vite nouitas tamen
 in assumptioe habitus quam etiam in mo
 rum alteratione siue mutatione. **Secundum**
est subtractio gratie infuse et prius ha
 bite per quam solent consolari et confortari in
 cipientes. **Primum** autem incosuetudo vite
 nouitas. nam dum aliquis per punctum
 pro suis delictis sanctam religionem in
 greditur habitum ordinis assumendo per
 cessus temporis cessante primo seruiore
 occurrit menti aspirans habitus et auste
 ritas vite et conuersationis incosuetudo vide
 licet vigilia. ieiunium. silentium. obedi
 tia. castigationes. et cetera obseruan
 tie regulares. **Incipit** autem animus
 adhuc carnalis ea abhorere et gemit

Collocutiois vix plusq̄ lectiois s̄mo
torpētia corda excitat ⁊ de mortua pel
le ad hōiem viuū recurre. deus in hōie
consule. ap̄i impedimentū ⁊ quere me
dicamentū. ausculta in mēte nō hōi
nē de se mendacē sed p̄ hōiem deū ve
racem respondentē. docentē. solantē
exhortantē. ⁊ discite diligenter ne sensu
proprio pro tollēto impedimēto rali
sōzitan vtrariō remedio d̄ quo postmo
dū nascat impedimentū maioris occa
sio. sicut estuans cōtra estū aqua se in
frigidat ⁊ exinde postea magis estuat.
Hec greg. Cū vero p̄cepto cōsilio me
diante gratia dei. hōmo in mente stabi
licus fuerit ⁊ in p̄posito firmatus infū
ditur sibi abundantior gratia deuotio
nis. Nam fit castus in cogitatōe deu
rus ī oratōe suspēditur desiderijs est lu
it lacrimis sanctis affectibz abundat.
vigilias. ieiunia. ⁊ ceteros labores li
benter suffert. **Sed** ne hōmo de
tot donis ⁊ solatōibus presumat aut
eleuetur omp̄s deus gratiā dulcedis
quam p̄tulit ad hōzā subtrahit ex qua
subtrahōe efficitur rediosus ad opus
bonū in deuotus in oratione ⁊ in cete
ris obseruatijs regularibus ⁊ incipit
hōmo tribulari ⁊ angustiari in semet
ip̄o eo q̄ nō sentit in se prioris gratie
et deuotionis dulcedinē. Contristat
mente ⁊ timet propter sua pctā que fe
cit se nō placere deo eo q̄ suam gratiā
quam prius habuit ab ip̄o distulerit.
Et hęc est secūda tribulatio siue temp
tatio vt s̄ p̄missum est. quā paciuntē
nouerit p̄uersi. **C** Contra hanc tri
bulatōez ⁊ recuperatiōē gratie qua hō
mo priuatus ē. sunt hęc remedia. Pri
mū est lectio sanctarū scripturarū que
lectio sancta instruit in moribus p̄dit
temptatōes ⁊ donat solatōes. Secun
dū est patientia vt patienter sustinea
mus hęc aduersitatē nec moueam̄ pro

pter hoc a sc̄to p̄posito. Tercū est fre
quentia suspirioz qz nō debemus cessare
a gemitu donec misereaf n̄i deus nos
ster nobis suā gr̄am infundēto. Quar
tū ⁊ maximū est timor cū hūilitate. nā
sicut p̄pter supbiā subtrahit gratia ita
p̄ hūilitatē ⁊ timorē recuperatur. qz de
supbis resistit hūilibus aut dat gratiā
De hoc dicit br̄s bern. In x̄itate vi
dici nil tam efficac̄ ad gratiā p̄mereri
dā retinendā ⁊ recuperandā q̄ si omni
tpe corā deo inueniaris nō altū s̄ape s̄
timere. **Q̄n** beatus es si cor tuū tripl
ci timore repleueris. vt timeas quide
pro accepta gratia amplius p̄ amissa
longe plus p̄ recuperata qz ubi tibi gra
tia deficit deficiis ⁊ tu. argumētū ergo
supbie priuatio gratie est. **Hec bern.**
Vides ḡ p̄ predcā q̄ subtracta gratia
p̄pter supbiā p̄ hūilitatē ⁊ timorē t̄uo
catur ⁊ reformaf. **Etia** sciendū q̄ pi
us d̄ns p̄siderans ⁊ vidēs fragilitatē
singulorū ip̄s nouellis ⁊ incipienti
alleuiat pugnas temptationū ⁊ sola
tur dulcedine gratie sue ne ex distul
tate temptatōnū ⁊ tribulationū distol
uant ⁊ ad seculū reuertant. quos vero
p̄spexerit fortiores etiā in ip̄o p̄nci
pio inchoatōis p̄mittit eos pati pug
nas temptationū vt p̄fectius a pctis
purgent ⁊ citius coronent. **De**
hoc dicit iohānes abbas mōtis synay
in tracta. de. xxx. gradibz sic disp̄san
ue dicēs a novis incipientibz pugnas
alleuiat aliqui ex principijs confestim
in mundū de nouo resoluif igitur gaude
te in d̄no semp̄ omnes serui eius in vo
bis metip̄s hoc signum charitatis re
gis ad vos cognoscentes. **Sunt** etiam
viriles anime ⁊ statim ex principijs
pugnans permittit in eis relaxari vol
lens ipsas in brevi coronare. **Hec iohā**
bannes abbas. Et quamuis aliqui
dulcedinem diuine gratie. vt dictum

est rpe inchoatōis ⁊ pbatōis accipiāt
 plures tñ propter pctā diuersa in secu-
 lo cōmissa amaritudinē temptatiōnū
 et tribulationū paciunt̄ vt p lacrimas
 ac cōpunctionē cordis a foridibus vis-
 cioꝝ purgari mentis oculos ad supna
 valeant eleuare ⁊ postposito timore s̄-
 uili ex caritate ⁊ p̄fideria ad amorem
 celestis patrie suspirare. **Qd̄** pbat̄ ysi-
 do. sic dices. **S**ciendū q̄ puer
 si ad deū plerūq̄ alq̄ incipiūt dulcedi-
 ne. alq̄ tēptatiōnū amaritudine. **O**m-
 nis puer sus̄ aīte ex fletu inchoat pecca-
 toꝝ ⁊ sic transeat ad desiderū supno-
 rū. Prius em̄ lacrimis purganda sunt
 uicia que gessimus ⁊ tūc mūda men-
 tis acie id qd̄ queremus p̄templemur
 vt dū antea flendo pctā caligo a nobis
 detergitur mūdatis cordis oculis libe-
 re supna inspiciant̄ ante necesse est ti-
 more cōuerti ad deū vt metu futurarū
 penarū carnales illecebze deuincant̄.
Deinde oꝝ abiecto timore ad amorem
 vite eterne transire. **P**erfecta em̄ cari-
 tas foris mittit timorē. **Q**ui aut̄ timet
 habet penā ⁊ nō est p̄fectus vñ necesse
 est omni puerfo vt post timorē cōsurge-
 re ad charitatē dei debeat quasi filius
 ne semp̄ sub timore iaceat q̄si seruus
 tūc em̄ amorē n̄re puerfōis oñdimus
 si deū ⁊ patrē diligimus quē prius fui-
 li mente vere vt dñm formidabamus.
Dec yfido. **N**otandū etiā q̄
 deus quos ad magnū sanctitatis statu
 pmouere desiderat. **P**rimo fouet eos
 dulcibz blandimentis. **S**cdo exercet
 duris ⁊ asperis temptamētis. **T**ercio
 firmā ⁊ stabilē dat tranquillitatē mē-
 tis. **P**rimū exhibet incipientibz. **S**e-
 cundū proficientibz. **T**erciu p̄fectis.
Deus igit̄ suis electis i primo aggress-
 su vite occurrit eis p̄solatōnē dulcedi-
 nis infundendo blandiensq̄ eis atq̄
 fouens foridicūculis dulcibus diuine

p̄solatōis vt p hoc eos ad sue familia-
 ritatis gratiā introducat. **Q**d̄ benigna
 dei disp̄satione agitur qz si eoz̄ in ciū
 amaritudo temptatōis exciperet faci-
 liter ad ea que reliquerāt redirent vñ
 deus occurrit eis paternis amplexibz
 infundens eis tantā deuotōis gratiā
 vt flere valeāt in oñibz suspirare in
 meditatōibus dulcia sentire in affecti-
 bus ita vt om̄ia aspera ⁊ dura sint eis
 dulcia ⁊ oīa que agunt iocūda sint ⁊ fe-
 stiuat̄ q̄si p̄ oēs dies illos p̄uimū du-
 cant. **D** hac deuotōis gratia dicit b̄tus
 bern̄. **P**ius dñs p̄ uillos corde b̄mōi
 blandicys in puerfōnis incio solet al-
 licere sed nouerint tales hanc gratiā
 sibi p̄stitam ⁊ nō datam vt in die ma-
 lorū memores sint bonorū. **P**ost hoc
 scdo exercet deus suos duris ⁊ asperis
 temptatōibus naz subtracta gratia di-
 uine p̄solatōis incipit hō tepescere et
 in bonis opibus attendiari. fastidit em̄
 omne bonū teder legete orare nō dele-
 ctat meditatōes non inuenit nec bona
 audire nec loqui desiderat. **E**x quozū
 p̄sona dicit b̄r. **N**on sine causa ab h̄
 ri ⁊ nudus tercius inuasit me quidam
 languor anime ⁊ mentis eberudo ⁊ in-
 solita quedā inercia spiritus vñ ista
 sterilitas anime mee ⁊ in deuotōis q̄m
 patior exaruit cor meū ⁊ factū est sine
 aqua tibi compungi nō valet ad lacri-
 mas. legere ⁊ orare non delectat medi-
 tationes solitas non inuenio ideo ad
 opus manuum piger ad vigilias som-
 nolentus. **D**ec bern̄. **N**on solum au-
 tem huiusmodi defectum in spiritua-
 libz patitur sed etiam de diuersis vi-
 cis taz carnalibus q̄ alqs temptatur
 homo ⁊ vexatur vt nullam requiem in
 se habeat sed omnem tribulationem.
In his omnibus aduersitatibus si hō
 mo temptationibus nō cesserit sed pa-
 cientiam ⁊ humilitatez habuerit ⁊ in

timore dei pseuerauerit consolationē magnam consequetur a deo **vt** p̄missum est dat tercio firmā tranquillitatem mentis de qua ps̄ dicit. **Secundū** multitudinē dolorū meorū in corde meo psolatioes tue letificauerūt aīam meā. **Et** apostolus sicut abundāt passiones in nobis sic p̄ xpm̄ abundat cōsolatio n̄a. **De** hoc etiā dicit br̄s bern̄. **De** cū ad mentē redit. temptationū nebulas discutit et solē iusticie reducit atq; sic oñdit quantū nos diligit. **Quomodo** autē ad mentē veniat subiūgit dicēs cū omnis malorū caligo et tristitia abstergit tunc resplendente rapti cōtōu scatoē incircūscripti luminis mens illustratur quo vtrūq; conspicio in gaudio cuiusdam securitatis absorbetur et quasi defectū vite p̄ntis vltra se rapta in quadā nouitate aliquociens recreatur. **De**bet. **Uñ** talis mens bene sibi cōscia quocūq; psideratōis oculos vertit. testimonium salutis inuenit p̄pter qd̄ vocationē suā cū gaudio prestolatur. **De** hac leta psidentia d̄r in prouerbis. **Expectatio** iustorū leticia. **In** qua leta expectatōe stetit patriarcha iacob cū dicebat. **Salutare** tuū expectabo dñe. **De** istis tribus mōis quos solent habere incipiētes proficientes et p̄fecti et q̄ inchoatōe incipiētes inueniūt blandimēta dulcedinis et proficiētes certamina temptationū et p̄fecti plenitudinē p̄fectionis. **Beatus** greg. satis clare et largis verbis loquit exponens illa p̄ba libri Job dicta p̄ lxlii. vide licet. **De** omnia opatur deus. tribus viciibus p̄ singulos sic dicens. **Solenter** intnendū est que iste tres vices sint q̄bus vnusquisq; homo anxietate meroris afficit et post merorem ad securitatem leticie reuocat. quia grauis prior meror afficit et magna postmodū leticia attollit. **Igitur** si vigilanter inten-

dimus has tres vices meroris et leticie vnusquisq; electi aīmū istis alter nari mōis inuenimus id est cōuersione temptatōe et morte. **In** prima quides quā diximus als cōuersionis vite grauis meror est cū sua vnusquisq; peccata cōsiderans curarū seculariū vult cōpedes rumpe et viā dei p̄ spaciū secure p̄uersarōis ambulare desideriorū tempaliū graue onus abicere et leue iugū dñi libera sūitute portare. **Cogitāci** ista occurrit ista familiaris sua carnalis delectatio q̄ inueterata dudum q̄n to em̄ diucius sustinuit tanto arcius stringit et a se tardius abire permittit. **Et** quis ibi meror et anxietas cordis quādo hinc spiritus vocat. caro reuocat. hinc amor noue p̄uersarōis iurat hinc vsus vetustate p̄uersitatis impugnat hinc desiderio ad spiritualē patriā flagrat et hinc in semetipso carnalem delectatōem seu p̄cupiscētiā tollerat que cū aliquo mō etiā inuitū delectat. **Sed** q̄ diuina gratia diu nos difficultatibus affici p̄mittit ruptis peccatorū nostrorū vinculis citius nos ad libertatē noue p̄uersarōis psolidando p̄ducit et ad precedentem tristitias subsequēs leticia replet et fouet ita vt p̄uersi vnusquisq; animus eo magis ad dñm suum pueniēdo gaudeat quo magis se pro illo meminit laborando voluisse. **Fit** cordi immensa leticia q̄ ei quē desiderat iam p̄ spem charitatis appropinquat. **Et** ne p̄uersus quisq; sanctū iā sanctū se esse credat et quem pugna meroris supare nō valuit ne ipsa postmodū securitas sternat dispēsate deo p̄mittit vt post p̄uersiōem suam temptationum stimulis fatigetur. **Jam** quidē p̄uersionē rubrū mare transiit est sed adhuc in extremo p̄ntis vite ante faciem hostis occurrunt. **Jam** peccata preterita velut extinctos egypti-

os post terga relinquimus sed adhuc
vicia quasi alij hostes obuiant ut ad ter
ra promissionis pgentibus ceptum iter
intercludat iam priores culpe velut in
sequentes aduersarij sola diuina dote p
strate sunt sed temptatorum stimuli quasi
hostes alij contra faciem veniunt qui et cum
nullo labore superant. Conuersatio videli
cet securitatem parit mater aut negligē
cie solet esse securitas. Ne ergo securi
tas negligentiam generet scriptum est fili
accedens ad futurum dei sita in iusticia
et timore et prepara animam tuam ad tempta
tionem non enim ait ad requiem sed ad
temptationem. quia hostis noster adhuc in
hac vita nos positos quanto magis nos
sibi rebellare conspicit tanto amplius
expugnare intendit. eos enim pulsare
negligit quos quieto iure possidere se
sentit. Contra nos vero eo vellemus
incitatus quo ex corde nullo quasi ex iure p
prie habitatiois expellitur hoc enim in
seipso dominus sub quadam dispensatione
figurauit qui dyabolum non nisi post bap
tismum se temptare permisit ut signum no
bis quoddam future conuersationis innue
ret quod membra eius postquam ad deum profi
cerent tunc acriter temptationum infi
dias toleraret. post primam ergo vicem
meroris atque leticie quam unusquisque p
studium conuersationis cognoscit hęc secu
da suboritur quia ne securitas negligē
tia dissoluatur in pulsu temptationis
afficitur. Et quidem quisque in ipso con
uersationis incipio magna plerumque excipi
tur dulcedine solatiois sed durum labo
rem postmodum probationis expititur. **T**
res quippe modi sunt conuersorum incho
atio medietas atque perfectio. in inchoatio
ne inueniunt blandimenta dulcedinis
in medio quoque tempore certamina tempta
tionis ad extremum vero perfectionem ple
nitudinis. prius ergo illos dulcia susci
piunt qui consolentur postmodum amara

que exerceant et tunc demum suauia atque
sublimia que confirmet natus et sponsam suam
vir quisque prius dulcibus blandimen
tis fouet quam cum iam coniunctam asperis in
crepationibus probat probatione securius
cogitationibus possidet vnum et plebs israel
helitica cum spondente se deo ad factas
mentis nuptias ex egipto vocaret quam
si arrax vite prius accepit blandimenta
signorum. Coniuncta autem probatione exer
cet in extremo probata vero in promissio
nis terrarum virtutis plenitudine confirmat.
Ante igitur in miraculis degustauit quod
appeteret. postmodum in labore tempta
ta est si custodire nosset quod gustasset ad
extremum quoque plenius accipere meruit
quod laboribus probata custodiuit. **T**ra er
govitatem uniuscuiusque conuersi et inchoa
tio blanda permulcet et aspera medietas
probat et plena post perfectio liberat natus
sepe conuersi quisque in ipso adhuc ad
itu inchoationis sue vel tranquillitatem pa
catissimam carnis vel dona peccati vel
predicamenta doctrine accipiunt post
autem duris temptationum probationibus fa
tigantur a quibus increpationibus adhuc cum
inciperent valde liberos se esse credide
runt. Quod diuine gratie dispensatione
agit ne inchoatione sua temptationum af
peritate tangantur quia si eorum incipia am
maritudo temptationis excipiet tam fa
cile ad ea que reliquerant redirent quam nec
longe discesserant. nam temptatio pri
us vicis quasi iuxta positus replicantur
vnde scriptum est cum emisisset pharao po
pulum non eos duxit dominus per viam terre
philistinum que vicina est reputas ne forte
peniteret eum si vidisset aduersum se bel
la surgere et reuerteretur in egiptum
Ex egipto itaque exeuntibus e vicio bella
subtrahuntur. quia relinquentibus seculum que
dam prius tranquillitas demonstrat ne in ipsa
sua teneritudine atque inchoatione turbati
ad hoc territi redeant quod euaserunt. **P**rius

ergo suauitatem securitatis sentiunt: prius pacis quiete nutriunt post cognitam vero dulcedine tanto iam tolerabilius temptationum certamina sustinent quanto in deo altius cognouerunt quod ament. Unde petrus cum in montem ducitur prius tranquillitate transfigurationis dominice contemplantur et tunc demum temptari ancilla interrogante permittitur ut per temptationem factus ex infirmitate sibi conscius ad illud flendo et amando recureret quod vidisset ut cum eius timoris vnda in peccati pelagus raperet esset prioris dulcedinis anchora que retineret. **S**epe autem tam diuturna sunt temptationum certamina quam longa inchoatione fuerat blandimenta. **S**epe vero magis datur inchoatione dulcedinis minus labore probationis nunquam vero laborem temptationis dispar sequitur perfectio firmitatis. quod iuxta summam certaminis remunerat quisque plenitudine perfectionis. **P**lerumque autem in eo quisque puer sus labitur dum quibusdam donis gratie dulcedine inchoationis excipitur firmationem se accepisse perfectionis arbitratur et plenitudinem consumationis estimat que adhuc blandimenta esse inchoationis ignorat unde fit ut dum subito temptationis procella tangitur despectum se a deo et perditum suspicetur quod si inchoationem sue non passioni cederet adhuc in prosperis positus mentem ad aduersa prepararet et vicibus venientibus postmodum tam firmus resisteret quam ea etiam sagacius preuideret que quidem tranquillitas si preuideret tolerat eorum tamen certamina etiam si preuideat non declinet quia usus nostri itineris nequaquam agitur sine pulvere temptationis. **P**lerumque autem puer sus quisque talibus temptationum stimulis agitur qualiter ante puerionis gratiam nunquam pulsatum se esse reminiscitur non quia tunc eadem

radix temptationis deerat sed quod non apparebat. **M**arianus quippe animus multis cogitationibus occupatus sepe fibimet aliquo modo manet incognitus. ut omnino quod tolerat nesciat. quod dum per multa spergitur ab interna sui cognitione remouetur. **S**i autem deo vacare appetat et ramos multimode cognitionis abscidat tunc libere respicit quid de intima carnis radice procedit. **C**arduus namque in via nascitur itinerantium pedibus teritur ipso usu transeuntium eius superficies ne appareat confringitur sed quibus de super fructificantes spine non apparent sub terra tamen radix occulta perdurat. **S**i autem eum pertranseuntium pedes terere et calcare cessauerint mox in superficie surgendo progreditur et per spinam prodit in publicum quicquid in radice videbat occultum. **I**ta in corde secularium sepe occulta quedam temptationum radix non facile apparere exurgere quod velut via actionum sic transeuntium teritur pede cogitationum et per innumeras curas quasi multis itinerantium primis pedibus ne videatur. **S**i autem per conuersionis gratiam a via cordis curarum turbata emouetur ut nulla illud insolentia occasionum coterat nullus cogitationum tumultus premat tunc quod occultum latebat agnoscitur tunc radicem viciorum pungit libere spina temptationum contra que benevolentis manu agitur ut in quantum potest fieri non tegatur occulta sed radice euellatur. **Q**uod tamen nec fiat omnium cuiusque conuersi animi ita hec spina conturbat. ut sepe percussione subita pene supari sentiat eiusque vultus medullitus inflicto excrucietur. **P**rimescat plerumque vero ipsi temptationum stimuli dum in usum veniunt dilatantur et non quidem aciores sed longiores existunt. minus autem dolent sed magis sibi insciunt quia dum meti diucius

Liber .I. Dist. I. Ca. XII.

adherent tanto sunt minus pauidi quam
tomagis assueti. Inter hec ergo depre
hensa mens huc illucq; distenditur et
sepe hinc inde prouocata cui tempran
ticio obuiet vel quod penitentia ignoret
Unde plerumq; euenit ut dum nimis in
surgenti uicia cruciatu cum repugnatis
animu iam iam quasi in lapsum de
spationis inclinant. Couersus quisq;
hanc ipsam sublimitatis uiam quam
sibi ad remediū elegit expauescat et quod
si in summo eductus tunc quod in imo
solidus stabat. ita uero circumfrenti
bus temprationu motibus angustat.
ut recte de eo dici debeat abhominabi
lis et in uita sua panis et aīme eius ci
bus desiderabilis. **R** Sed quod mi
sericors deus probari nos permittit tēp
tationibus non reprobari sicut scriptum
est. Fidelis autem deus qui non patitur
temptari supra id quod potestis sed faci
et cum temptacione etiā puenit ut possi
tis sustinere citius solatiois opus oc
currat et surgentes temprationu stimu
los mitigat impugnantescq; se cogita
tionu motus interna pace tranquillat.
morq; iam immensa de spe celesti leti
cia percipit. dum deuictu malū respicit
quod tolerauit ut iure de hoc temprato li
beratoq; homine dici debeat uidebit fa
cie eius in iubilo et liberabit aīam suā
ut pgeret in interitū. sed uiuēs lucem
uideret. his itaq; duabus uiciis id est
persionis et probatiois pmerore leti
ciamq; transactis superest tertia cuius
merore adhuc sustineat et gaudia cose
quant. post persionis namq; certamā
post probatiois erumnā restat adhuc
dura tempratio quod uenire non potest ad
perfecta gaudia libertatis nisi prius de
bitū soluerit humane pdicionis. Couer
sus autem quisq; sibi cautus sollicitusq;
tacite secū considerate non cessat eterni
iudex quod districtus adueniat suūq; ter

minū prospicit et ante seueritatē tan
te iusticie quas rationes uite sue sit posi
tus attendit et si cuncta praua opa quod
intelligere potuit deuicitur ueritatis tū
corā districto iudice illa magis que in
seipso non intelligit pmescit. Quis
enim considerate ualeat quanta mala pmo
meta ipm ipsis incōstantibus cogita
tionu motibus perpetravit? **F** Sa
cile est autem opa pueria uirare sed minus
difficile est ab illata cogitacione correc
gere et tū scriptū est uer qui cogitatis in
utile. Et rursum. in die illa iudicabit
dominus occulta hominū humana auctē
aīma semel eternitatis statū deserens
ad fluxū tpalitatē delapsa hanc muta
bilitatē alternatiū motuū non quod dū
cadere uolens appetit et dum conat sur
gere cogit multa tolerare. in de quippe
puita ē uer delectata ē. quā pueria habe
ret labore certamē unde non couersa
appetit gaudiū uoluptatis. **S**epe ergo
electis etiā nolentibus in cogitacione sur
ripit quod ipsi solliciti inspiciūt et ante
dei oculos quanti sint reatus attendūt
et cum de omnibus semp districta iudi
cia pmescat tūc tamen lxxlxxmēter
meruūt cum ad soluendū humane cōdi
tionis debitū uenientes districto iudi
cio propinquare se cernunt et sit tanto
minus acrior quanto et tribulatio eter
nauicimior. Ante oculos autem cordis ni
hil tūc trāsuolat de fantasmate cogita
tionis. quod subductis de medio omnibus
se et illū tantūmodo considerat cui ap
propinquat. Crescit pauor uicina re
tributōe iusticie et uer gente solutōe car
nis. quā tomagis districtū iudiciū ias
quē quasi tangit tanto formidat uer
menti? **M** Mandata dei se nūq;
pretermisisse meminerūt. formidanter
tū illa que nesciūt quia uidelicet semet
ipsos diiudicare et cōprehendere oīno
non possunt atq; uer gēte exitu subtiliori
b. j.

terrenū metu. vnde redemptor noster solutoi carnis appropinquās et ad mē batorū suorū spēm factus in agone cepit prolixius orare. Quid em̄ pro se ille cū agonia peret qui in terra positus celestia cū potestate tribuebat sed appropinquate morte nostre mētis in se certamē expressit q̄ vim quandā terroris ac formidinis patim̄ cū p̄ solutoez carnis eterno iudici p̄pinquamus neq̄ em̄ tūc cuiuslibet aīma immerito terre tur q̄n̄ post pusillum hoc inuenit qd̄ in eternū maturare nō pōt. Considerem̄ quippe q̄ viā p̄ntis vite nequaq̄ sine culpa transire potuimus. Consideremus etiam quia nec hoc quidē sine aliquo reatu nostro est qd̄ laudabiliter gessimus si remota pietate iudicemur. Quis em̄ nostrū vitā precedentū patrū valeat vel supari vel asequi. Et tamen dauid ait nō intres in iudicū cui seruo tuo: quia nō iustificabit̄ in cōspectu tuo om̄is viuēs. Nihil mihi conscius suz addidit. Sed nō in hoc iustificatus sum iacoby dicit. in multis em̄ offēdimus om̄s Jobānes si dixerim̄ q̄ peccatū nō habemus ipsi nos sed uicimus et veritas in nobis nō est. Quid ḡ faciūt tabule si p̄remiscūt columne aut q̄n̄ virgulta imobilia stabunt si huius pauoris trepidudine etiam cediti q̄ riant. Solutoi ergo carnis appropinquās nō nūq̄m terrorē vindicte etiā iusta aīma turbat̄ cui et si quid trāquillū in hac vita saepe potuit mortis articulo interueniente p̄cutit. Sed q̄ iustorū anime a leuibus quibuscūq̄ cōragiis ipso sepe mortis pauore purgant̄ et eterne retributōis gaudia iam ab ipsa carnis solutoe p̄cipiūt. Plerūq̄ vero p̄templatōe quadā retributōis interne etiā prius q̄ carne expolient̄ hylarescūt et quia dum vetustatis debitū solūūt noui muneris leticia p̄frūūt recte

dicif̄ videbit faciem eius in iubilo vel certe liberabit aīaz suam ne p̄gat in interitū. sed viuens luce videat. iusti itaq̄ anima in iubilo faciem dei cōspicit q̄ tantū d̄ leticia interna p̄spicit vel p̄cipit quantū capevol̄ assumpta vix possit. ibi igif̄ luce vidēs videt q̄ spiritalē oculū in radio interni solis ifigit. ibi lucē et viuens videt om̄i imutabilitate atq̄ vicissitudine et obumbratōe calcaraveritati eternitatis inhxret atq̄ inhxrendo ei quē cernit ad similitudinē incōmutabilitatis assurgit atq̄ ad semetipsam auctoris sui incōuerfibilem spēm dum alias respicit a sumit. que em̄ ad mobilitatē p̄ seipsam lapsa est ad immutabilitatis statum surgit. Igitur lxlii de afflicto quolibet liberatoq̄ homine q̄ primū meroris et amaritudinē et postmodū apte subiūxit hoc om̄ia opatur deus tribu vicibz p̄ singulos videlicet p̄batōis p̄uerfionis et mortis q̄ p̄ hęc tria et duris primū stimulis meroris afficitur et magis postmodū securitatis gaudijs refouet. Et quia electi vniuscuiusq̄ mens tribu vicibus. i. vel labore p̄uerfionis vel p̄batōe temptatiōis vel formidine solutionis atterit̄ atq̄ ipsa attritōe purgata liberat̄. Apte subiūgit̄ vt reuocet animas eoz̄ a corruptōe et illuminet lumine viuentiū. lux quippe morientius est quā corporeis cernimus oculis. Qui autem huic mūdo viuunt luce morientiu tenebre scūt illuminant̄ aut̄ a lumine viuentiū qui respecto tpali lumine ad splēdorē eterne claritatis occurrūt vt ibi viuāt vbi verū lumē sentiēdo videant vbi nō aliud lumen alia vita sed vbi lux vita sit vbi sic nos exterius circūscribat vt interius impleat̄ vt incircūscripta externis circūscribat. Illuminant̄ ḡ in lucē viuentiū quā tanto tē subtilius p̄spiciēt q̄to nūc ad illā pu.

eius vivant hucusq; Greg. in libro. xx
 iij. mo. vlt. vlt. igitur ostendere in aliquo pre
 paucioritate viri Greg. statum incipienti
 tum proficentium et profectorum materia no
 stra quas tractamus aliqualiter digressi
 sumus. Sed redeamus nunc ad propo
 situm et statum incipientium prout dominus dona
 verit exequamur. Sic enim superius dictum
 est. quod opus deus quos preordinavit ad
 vitam eternam diversis modis ad se vocat
 maxime tamen hoc ipsum per duplicem modum
 corrigere solet aut per flagella correptione
 nis aut per affectum dilectionis. postquam vero
 tales per penitentiam et emendationem vite ad de
 um conversi fuerint diversas impugna
 tiones et labores sustinent. sed sustinere de
 bent patienter quod per transitorium laborem ab
 eterno dolore liberantur. de quo loquitur
 Greg. vi. mo. super illo iob. ipse vulnerat
 et medetur sic dicens. **N** Duobus
 modis dominus omnipotens vulnerat quos vult
 reducere ad salutem. Aliquam enim carnem
 percutit et mentis duriciam suo pavore ca
 lescit. vulnerando ergo ad salutem revo
 cat cum electos suos affligit exterius ut
 interius vivat. Unde per moysen quoque
 loquitur sic dicens. Ego occidam et ego vi
 vere faciam. Occidit enim et vivificat per
 cutit et sanat. Quia idcirco foras fla
 gella admouet ut intus vulnera delicto
 rum curet. Aliquam etiam si flagella exteri
 us cessare videantur intus vulnera affli
 git. quod mentis nostre duriciam suo deside
 rio percutit. sed percussione sanat. Corda
 enim male sana sunt cum nullo dei amore
 faciantur cum pergrinationis sue erumnam
 non sentiunt. sed vulnerantur ut sanentur quod
 amoris sui spiculis mentes deus
 insensibiles percutit. mox eas sensibi
 les per ardorem caritatis reddit. Unde
 per sponsam in canticis canticorum dicitur vul
 nera caritate ego sum. Male enim sana
 aia atque in hoc exilium ceca securitate pro
 strata nec videbit dominum nec videre req

rebat. percussa autem caritatis spiculis vul
 neratur in intimis affectu pietatis. ardet
 desiderio contemplationis et miro modo vivi
 ficatur ex vulnere quod prius mortua iacebat
 in salute estuat. anxietate. etiam videre de
 siderat quem fugiebat. percussione ergo ad
 salutem reducit quod ad securitatem quietis
 intime amoris sui perturbatorem revocat
Sed fauciata mens cum anxietate in deum
 cepit cum contra mundi huius blandimen
 ta despicit ad supernam patriam per deside
 rium tendit ad temptatorem et prorsus
 vertit quicquid amicum prius in seculo bla
 dumque putabat. nam qui peccantem ama
 re consueverat recte viventem crudeliter in
 pugnat et erectus in deo animus carnis
 sue bella tolerat in qua prius victus fuit
 ens delectabiliter iacebat voluptates pri
 sine ad memoriam redeunt et per radicem
 mentem graviter tamen affligunt. Sed dum
 per hoc transitorio labore atterimur a per
 petuo dolore liberamur. hoc Greg. **D**
Quicumque ergo de eterno seculo ad sanctam
 conversionem siue religionem per dei gratiam vo
 caris et conversus fuerit siue per flagellari
 onem siue per dilectionem aut quocumque alio
 modo ut supra pluries premissum est fiet
 firmus in proposito nec propter temptatorem
 aliquam impugnationem seu adversitatem
 a sancta intentione et avia salubri quam per
 propter peccata sua penitenda et eternam remu
 nerationem resistat assumpsit. Sed virili
 ter cum adiutorio dei istis impedimentis
 resistat. Cum adest gratia dei aut cooperatio
 agat gratiam deo. et studeat hanc conservare
 in se per humilitatem et simplicitatem cordis
Cum desit propter hoc non deficiat sed per ge
 mitum et piis affectum ad deum iterum eam req
 rat donec inveniatur. Cum vero pulsatus fu
 erit per varias tribulationes et temptatio
 nes patienter sustineat. ne propter hoc in
 stabilis efficiatur. sed per patientiam et lon
 gamimitatem ac prequisitionem consiliorum a
 senioribus timentibus deum has impugna
 b. ij.

trōes studeat in seipso mitigare ac etiā enadere qz impossibile est vt deus illū sine psolatōe derelinquat qui facit qd in se est videlicet temptatōibus paciēter resistendo tribulatōes sustinendo. psilia vt dictū est ab alijs querēdo et ī ipsīs psilijs acquirēdo et in his oībus viriliter agendo ac pseuerādo. qz fide lis est deus. vt dicit apłus paulus qui nō patit nos tēptari sup̄a q̄ possum? sed facit cū temptatōe etiāz p̄uentū vt possumus sustinere. Amātes igit ex hoc pseueremus in via et in p̄ceptis dñi nihil hēsitātes et salui erim? Fili?

De impedimētis et temptatōibus qua patiunt incipientes et nouiter conuersi ante ingressus ordinis et tpe probatōis ac etiā de remedijs contra hoc satis clare informatus sum. Nūc igit audire desidero de p̄nia quam subire debēt penitētes et de seculo ad ordinem conuersi. Et primo quid sit penitētia. Capitulum XIII. Pater.

Penitētia quid sit. sc̄i doctores in suis dictis diffiniunt. in hoc verba primo ambro. sic dicit. **P** P̄nia siue vere penitere est p̄terita mala plangere et plāgēda itēz nō p̄mittere. Item br̄s greg. penitere est añ acta p̄ctā flere et itēz r̄u flēnda nō p̄mittere. Et beatus aug. dicit. Penitētia vera est penitēda nō admittere et admissa flere. Dicit etiā br̄s bern̄. Verus penitens est semp in labore et dolore. dolet de p̄teritis. laborat pro futuris cauēdis. Ecce quō sancti patres cōcordāt in vñū asserentes p̄niam esse in dolore p̄p̄tatorum victorū seu facinorū et de cetero nō admittendorū. Quia qui adhuc agit qd penitet procul dubio penitens non est s̄ irritor. vt dicit ysidorus inanis ē penitētia et infructuosa quo ad salutem

quā sequēs coinquinat culpa. nihil est profunt lamēta si replicent peccata nihil valeremā a malis p̄scere et mala de nouo iterare. dicit etiā ambro. hoc est vera p̄nia cessare a p̄ctō vnde vera p̄nia hoc requirit vt homo de p̄ctis p̄missis doleat et post eadē nō admittat. hoc ceteris stat beatus bern̄. sic dicēs. vera siquid p̄nia est sine intermissiōe omni tpe dolere de peccatis sic plāgere vt nūq̄ cōmissa amplius admittat nec volutate nec facto. hoc bern̄. Qui em̄ vere penitet et digne nō iterat lapsum sed a se om̄nē mortis repellat casum. Nam felix ille est vt ait ambro. Qui in animo hoc psituit vt p̄missa deplangat et plangēda amplius nō admittat. hic talis verus penitēs est et veram p̄niam ducens qz hoc qd nequiter p̄petrauit ex animo dolet. et a similibus vicijs et p̄ctis p̄ponit d̄ cetero firmiter abstinere. d̄ hoc ait richardus de sancto victore diffiniens verā p̄niam sic dicens. vera p̄nia est de p̄terita p̄uaricatōe dolere cū firmo proposito cōfitendi satisfaciēdi et cū omni cautela cauēdi vnde publican⁹ vacat h̄c richar. **Q** Quia ad hoc qd homo bene peniteat quatuor erigunt. Primū qd doleat de peccato. Secundū qd cessat vltērius a peccato. Tertiū qd proponat cessare peccare v̄s in finē vite sue. Quartū qd em̄det benefaciendo. psitendo. et satisfaciendo. **R** Etiam sciendū qd p̄nia p̄m et h̄mologiam dicitur quasi pena reonax. quia omnis p̄nia penalis esse debet. Nunquā etiāz sine interiori vel exteriori pena vel dolore deo satisfacere potest quis p̄ peccatis aut quia punit deus aut punit homo vñd publicanus percussit pectus ne p̄nteretur. nec vnq̄ dimittit peccatum nisi homo p̄ interiorē dolorem cōteratur. nisi em̄z se fecisse doleat quod psitetur veniam non

meretur. Sic igitur patet quid sit penitencia. Tunc videndum est de effectu penitencie siue fructu quem asequuntur penitentes et veram penitencia agentes. **¶** Unde primo sciendum quod omnia peccata siue originalia ut in infantulis siue actualia ut in adultis per sacramentum baptismi cum suscipiuntur non solum quo ad culpam. sed etiam quo ad pena. Sed quia valde paucissimi innocetiam susceperunt in baptismo illibatam custodiunt. nam quasi comunitur post assumptum baptismum homines in diversa peccata aut consentiendo vel mala opa faciendo labuntur. perpetrato vero peccato innocentia perditur et culpa incurritur per quam ad eterna damnatione obligatur. Ab hac igitur macula et peccati culpa baptismus abluere non potest. quia semel susceptus nec custoditus virtutem tollendi maculas peccatorum non habet. Dominus autem deus noster cuius misericordia super omnia opa eius videns oculo pietatis sue infirmitatem nostram fragilem esse ad peccandum cauendum prouidit nobis ad remedium pro quod post peccata id est naufragium ipsius misericordiam et gratiam obtinere possemus videlicet penitencie medicamentum. penitencia quippe est secunda tabula post naufragium ad quam peccator potest recurrere quod diu est in statu presentis vite quantum ad quod et quocienscumque diuinam misericordiam voluerit implorare. **¶** Duplex est enim naufragium scilicet peccati originalis et peccati actualis. De primo igitur liberamur per baptismum qui virtutem accepit et efficaciam a tabula crucis christi. **¶** De secundo autem liberamur per tabulam penitencie quam diuina clementia prouidit homini. quia pro peccato actuali non potest

test quis iterum baptisari. de hoc dicitur in quadam omelia sic. per baptismum renascimur et immortalitatis promissa accipimus si post baptismum nos a peccatis obseruamus. nam si post baptismum in peccatum prolabimur sine quo impossibile est fragilitati consistere non ad immortalitatem. iterum per baptismum possumus reformari sed per fontem lacrimarum per penitenciam et confessionem eandem possumus adipisci immortalitatem per gratiam et misericordiam dei. Ad mundiciam igitur quam consecutus est per baptismum conseruanda et ad penitenciam si postmodum lapsus fuerit agenda. beatus Augustinus sic loquitur dicens. habete tunicam mundas sicut accepistis de baptismo nullus eam maculet moribus malis seruate quod accepistis. Qui vero polluerit restituit istas lacrimis mundet et a malis se separet. confessionem celebret et correcta vita iam non redeat ad vomitum sicut canis. **¶** Nec dicit Augustinus. Et notandum quod baptismus spiritualis in vera penitencia et cordis contritione ac in effluentis lacrimarum attestacione consistit quia sicut baptismus sacramentale ex aqua et spiritu sancto habet vim regenerationis sic baptismus spirituale ex aqua lacrimarum et spiritu contritionis consequitur efficaciam et virtutem. **¶** Hoc baptismum vocat Hieronymus secundam tabulam quam post naufragium deus peccatoribus misericorditer ordinatur et cum ad primum baptismum nobis peccantibus redire non licet in huius baptismi lauacro commissis crimina abluens. quia ipsa penitencia reformatur ipsum baptismum per peccatum violatum. **¶** Hoc testatur beatus Iohannes abbas de monte synai in tractatu de xxx gradibus ira dicens. Prima est reuocatio baptismatis. prima est pactio ad deum. **¶** b. iiij.

secunde vite p̄ma est indefinēs desperatio
 corporalis consolationis. p̄ma est
 recociliatio domini p̄ bonam opatōez
 penitentia est p̄scientie emundatio hęc
 iohānes abbas. vñd̄ pfundant̄ hī qui
 dicunt post baptisma peccata perpetra
 ta p̄ penitentiā nō posse deleri. De qui
 bus dicit iuxophilus. Lacrimę petrū
 christo p̄p̄miam adduxerunt cōfundā
 tur itaq; nouaciani qui dicunt q̄ qui
 post susceptionē baptismatis peccave
 rit nō suscipit a deo vt sibi delictū res
 mittatur. Ecce petrus qui et corpus cri
 sti sumpsit et sanguinem p̄ p̄miaz est res
 ceptus. Etenim sanctorū defectus ideo
 scripti sunt. vt et nos si p̄ incautelaz ce
 ciderimus recursū habeamus p̄ eoz
 exempla ad christum et speremus p̄ pe
 nitentiā subleuari. hęc iuxophilus.

X Ineffabilis quippe pietas di
 peccatoribus post gratiaz baptismi in pec
 cata cadentibus aliam gr̄am videlicet
 remedium p̄m̄e misericōiter prouidit p̄
 quam possit post lapsum baptismi ite
 rum veniam et misericordiaz inuenire.
 De q̄ gratia dicit abbas ysaac in quo
 dam sermone siue tractatu. Gratia p̄
 gratiam data est hominibus in p̄m̄a.
 Penitentia em̄ est porta peccatorū que
 apta est p̄sequentibus eam. p̄ hanc por
 tam intramus ad diuinam misericōiam
 et absq; introitu isto nō inuenimus mi
 sericordiam. q; omēs peccauerūt iux
 ta diuinam scripturam iustificati gra
 tia p̄ gratiam ipsius dei. P̄m̄a est gra
 tia secunda et oritur in corde ex fide et
 timore. Timor autem est baculus sp̄i
 ritualis gubernans nos quousq; p̄ue
 niamus ad paradysum spiritualiū bono
 rum et cū ibi applicauerimus dimittit
 nos et reuertitur. Paradysus est chari
 tas dei in qua est delectatio cūctarū be
 aritudinum. et sic sicut impossibile est
 transmeare magnū mare sine nauī sic

non pōt aliquis sine timore ad carita
 tem transmeare. Cum nauī ergo p̄m̄e
 transferare possumus habentes remi
 gatores timoris q; si hī non gubernāt
 nauem hanc p̄m̄e cum qua transimus
 mare huius mundi ad deū submergi
 mur in mari. Penitentia est nauis. ti
 mor gubernator. charitas portus diui
 nus. Facit ergo timor nos sedere in
 nauī p̄m̄e et transfert nos mare mundi
 feridum et ad portum diuinū qui por
 tus ducit nos ad quaz respiciūt omēs
 qui laborēt et tribulantur in p̄m̄a. Cū
 q; p̄uenimus ad charitatē p̄uenimus
 ad deū vt vita nostra p̄ficiatur. hęc ab
 bas ysaac. Hanc igitur gratiā videli
 cet remedium p̄m̄e vnusquisq; pecca
 tor qui prolapsus est in scelera necesse
 est vt a deo si suorum criminū veniam
 a domo obtinere desiderat. De talibz
 ad deū post peccata cōmissa redeuntibz
 ad p̄m̄am beatus grego. xxvii. mo
 raliū sic dicit. Sepe cōtingit vt plerū
 q; deū delectant vt vite sue tpa carnali
 bus delectatiōibus expendant. sed ta
 mē supra gratia respecti in extremis
 suis ad deum redeūt que sint eterna iu
 dicia cognoscunt cū nra que egisse se
 p̄uerse meminerint fletibz puniant ar
 q; hęc eadem insequi rectis opibus oñ
 dunt quibus subsequente iusticia pro
 fecto totum dimittitur quod ante de
 liquerunt quia graui luctu afficit eadē
 gratia que post facinora mentē repel
 let. nam male gesta ad memoriā redu
 cit sibiq; hominem q; sit iuste damnan
 dus ostendit vnde fit vt p̄ctm̄ omē qd
 se egisse remiscitur quotidianis fletibz
 insequatur et quo magis valet qd
 iustum est cernere eo ardētius appetit
 iniustū se gemitibus punire. Que cum
 dñs illustrando p̄pleuerit eius vitam
 proculdubio in lamentū vertit atq; illu
 minat mētē quo magis eterna supplē

cia infinnat eo hanc dicitur de trasacta nequitia gemitibus fatigat et tolet ho mo qd fuit peccator. qz bonum incipit iam quod no fuit. odit quale fuisse se meminit amat qualem se esse debuisse agnoscit et solam iam pnie amaritudi ne diligit. quia caute pnsiderat in qua/ tis voluptatibz sua delectatoine pecca uit. Bene ergo p helui: dicit post eu ru gitus et sonitus. quia cu memem deus ingrediti pstat proculdubio qz mox pe nitentie gemitus sequatur vt ei iam sa lubriter flere libeat qui prius de iniqui tatibus flendis iocunditate gaudebat Et quo vberius culpa fletur eo altior cognitio veritatis attingitur. qz ad vi/ tendu internu lumen polluta dudum conscientia lacrimis baptisata renoua tur. hxc grego. **A**manda ergo et deside randa ab omnibus est virtus pnie que no solum abstergit facinora veruetiaz p solationem in gratia sancti spiritus penitentibus et lugentibus solet impe trare. Testatur hoc quidam doctor sic dicens Qui vere penitet et veraciter do let de pctis absqz mora indulgentiam accipiet et quanto quis frequetius qua roqz vehementius de suo reatu interno dolore afficitur. tanto certior tantoqz securior de indulgentie venia efficitur inde est qd aiam pnie lacrimis afflictā tam frequenter quas libenter p solatur spiritu sanctus illā frequenter visitat. et illam libenter pforat et ad venie fidu ciam plene reformat quas sua scelera flendo damnare et damnando flere co siderat. incipit namqz extunc quedaz familiaritas inter deum et aiam fieri et ex eius aduentu no tantum iam. conso lari pmo aliquotiens quodam inestabi bili gaudio repleri. Sed ad hxc quis ydoneus profecto verus penitens et co fitens post baprisnu cu nullum aliud nobis constitutu remediū est qd penitē

cie et cōfessionis. hxc ille **P**atet igitur ex predcis satis clare quō baprismus p peccatum violatus p penitentiam re formatur. **Filius.**

Pero etiam de hoc informari vtz omnia peccata qualitercūqz com missa possint p pñiam deleri vel si est a liquod peccatum tam grande qd care at indulgentia aut remissione.

Capitulu. XIII. Pater. A

Silire debes qd omnia peccata p pñiam deleri possunt fm aug. Qui sic dicit. non est quicquā in criminibus qd non peni tudine deleatur excepta tamen despe ratione que facit despare de dei miserā cordia et obstinatōne que obdurat cor ad penitendū. hxc em duo scilicet despe ratio et impenitentia carent venia **B** De desperatione dicit ysidor. Nulla esse tam magna culpa que no habet ve niam solū desperationis crimen est qd non habet veniaz nec mereri potest. Et beatus augu. Peccatum desperatiōis vera mors est. Dicit beatus hieroni mus de penitentia. **N**ihil tam repugnat deo qd cor impenitens solum crimen est qd venia non habet. hxc hie ronimus **I**sta igit duo solū modo vide licet desperatio et obstinatio siue impe nitentia iuxta sniam sanctorum docto rū vt dictum est. veniam no merentur. Cetera vero omnia peccata quibz enoz mia p pñiam delentur. Testatur hoc be arus augu. sic dicens quecūqz necessi tas cogat ad pñiam nec quantitas cri minis nec breuitas temporis nec vstre enozmitas nec hore extremitas si pur ra fuerit et voluntatū mutatio excludit a venia. sed in amplissimos sinus suos mater charitas reuerentes recipit. p digos et velit nolit nouatus hereticus. semper penitentes suscipit deus. hxc b. iij.

augu. Consolentur ergo crisi fideles de tanta pietate dei et nullus licet in multa peccata et enormia lapsus fuerit de diuina misericordia desperet quia eius pietas excedit omnium viciorum et peccatorum quantitatem et numerositatem. nam omnia peccata ab origine mundi commissa diuine misericordie propata sunt quasi vna gutta aque respectu totius maris. quod probat beatus bernardus in quadam auctoritate sic dicens. Excedit pietas ihesu christi in quantum quantitatem seu numerositatem.

D Item dicit **S**eres profusa. **S**eres monstruosa peccatorum desperantius de dei misericordia cum omnia peccata originalia siue venialia et mortalia ab origine mundi commissa diuine misericordie coparata sint quasi vna gutta aque contra pelagus totius maris. hxc bernardus. Nullus igitur peccator audiens de dei pietate diffidat. si tamen per penitentiam conuertitur ad dominum. quia bonitas eius superat omnem malitiam delictorum. De hoc per originem sic dicitur. Nihil desperandum est in illis qui punguntur et qui conuertuntur ad dominum. non superat enim bonitatem dei malitia delictorum. unde si peccator fuisti. tantum si puerus es et desisti a peccato iam sanctus appellaris. hxc origenes unde si quis est propter sua flagitia in desperatione positus redeat per penitentiam ad dominum nihil hesitans quia etiam desperatos si ex toto corde conuersi fuerint. in gremium sue pietatis letanter suscipit christus. De hoc dicit ysidorus. **S**epe dyabolus eos quos conuertit ad penitentiam aspiciet immunitate scelerum percussus ad desperationem perducit subtrahit spe venie trahit in diffidentiam quos non potuit retinere perseuerantes in culpa. **S**ed penitens prouidere debet callidas contra se hostis infidias sicque dei iusticiam metuat tamen quauis in magnis sceleribus de misericordia et

confidat. Amplius igitur letetur de desperata et aliquando conuersa quia de ea que nunquam extitit peccata: nullus ergo desperare debet de venia etiam si circa finem vite ad penitentiam reuertatur. hxc ysidorus. **I**tem de magna pietate dei quam frequenter peccatoribus exhibet. dicit beatus gregorius. **O** ineffabilia viscera pietatis dei culpas insequitur. et tamen peccatos protegit. iratus se indicat et tamen ab hostibus defendit cum ipsis non eraret vinceret. et tamen cum ipsis erat ne ab hostibus periret mater percutit delinquentem puerum. et tamen prohibet si eum videt ire in precipitium. hxc gregorius. **H**ec ergo omnia premissa tante pietatis beneficia debent vnusquisque peccator ex medullis cordis attendere et confidenter de venia peccatorum suorum presumere. sic tamen presumat quantum a peccatis contra deum commiserit per penitentiam se purgare studeat. De hoc dicit cyprianus sic. **Q**uisque penitens debet de venia peccatorum presumere non quia tamen cesset se purgare de culpa. **S**ic debet confidere se esse in dextera dei et caueat illius sinistra feriri. hxc cyprianus. **G**audiant ergo omnes peccatores audientes tantam pietatem et bonitatem esse in visceribus dei nostri. et nullus negligat tante misericordie finem. **E**t si quis est iuuenis et non est prolapsus in maiora crimina conuertatur ad dominum et maiorem gratiam ab ipso consequatur quia multum vtile est de oculo carum a iuuentute et in iuuentute et sanitate peccati confiteri et penitere. **E**st enim vtile propter multa. primo quia quando mutatur conuersio in iuuentute est grata et sanctificata tanquam primicie etatis et vite nostrae domino. **S**ed illud tamen. **iiij.** Bonum est viro cum portauerit iugum domini ab adulescentia sua. **S**ecunda quia facilius et expedita quia talem conuersio

nem minus impedit precedens peccā
di consuetudo et peccatorum multitu
do et d' preteritis multa et onerosa satisf
factio et venie desperatio. nam quanto
minus quis peccauerit tanto citius p
suis excessibus satisfacere potest deo et
devenia gaudere. **Tercia** quia secunda ē
et multiplicat merita. mens enim que
non est onerata grauibz peccatis fre
quenter est in gaudio. nam vbi bona cō
scientia et secunda mens tibi est quasi in
ge cōiunū. **Quarto** quia virtutes con
gregate in iuuentute semio cōfectos so
lent consolari et letantes facere. quod
probat iohannes abbas in tractatu de
xx. gradibus sic dicens. da prompte
labores iuuenturis iesu christo. et gau
debis in semio sup diuitias impassibi
litate. in iuuentute em congregate se
nio cōfectos solantur et nutriunt la
boremus iuuenes frequenter curramus
vigilanter. quia mors est incerta vere
malignos et crudeles dolosos astutos
potentes et non dormientes immateri
ales et inuisibiles inimicos habemus
in manibus ignem tenentes et templū
domini dei iesu christi cōburere cupi
entes et nitentes p flāmam que est in
eis. **Tullius** ergo iuuenis existens ini
micos suos demones recipiat dicētes
Ne conteras carnem tuam et corpus
tuum vt nō laboribus et infirmitatibz
concedas. **Ixc** iohannes abbas. **S**
Et sic habemus quō valde salubre sit
in puericia et in etate iuuenili deo adhe
tere per pfectam conuersationem. **Si**
quid vero in adolescētia sua et iam in ad
ulta etate peccā et facinora graua lapsi
fuerint anteqz per longum vsu et cō
suetudinem ipa vicia veniant et mentē
in nequicia indurent. necesse est vt fe
stinent quantotius ad remedium pme
per quam possint obtinere a deo grati
am venie et messe. tales namqz nōnūqz

postqz cōuertuntur ad deum p penitē
tiam tanto fortioza acta pagunt quan
to maiora peccata contra suum condi
torē cōmiserunt. de talibus peccatori
bus et alijs in statu innocentie ad deū
vocatis et conuersis beatus **Gregori**
xviiij moē. sic dicit. **P**ensandum est qz
occulto p filio omnipotens deus quos
dā ab ipsis exordijs suis innocentes
custodiat et vsqz ad virtutum summa p
uehit vt etate crescente simul in eis p
ficiat et annozz numerus alios nume
rositas et celsitudo meritorum. alios
vero in exordijs suis deserens scaturī
entibus vicijs ire per abrupta pmittit
plerumqz tamen eos respicit et ad se
quendum se sancti amoris igne succē
dit atqz inolitas in eozū cordibus pru
rigines viciozum vertit in feruorem
rum et eo magis ignescunt ad deside
rium requirendū pietatis dei quo ma
gis erubescunt memoriā iniquitatis
sue sic sepe cōtingit vt in pugne certa
mine miles ante ducis sui oculos con
stiturus hostili virtute turpiter cedit et
enozmiter prebens terga feriat quā
tamen hoc ipsum quod turpiter gessit
erubescens ante ducis sui oculos ma
iores ex ipsa verecūdia vires sumit tā
toqz fortioza postea exercet quanto sa
ragit. vt pntem gloriā virtutis pera
gat et preteritam ignominiam debili
tatis tergat. **Sic** igit nōnūqz quidā
in dei pūcio ex antea acta acris debili
tate roborantur eosqz ad custodiendā
mandata et futurozū trahit desiderū
et impellit memoria preteritorum vt
hinc ad futura amor puocet illinc de
preteritis verecūdia instiget. **Ixc** greg.
Sunt sunt nōnulli qui nec ī pueri
cia nec ī adolescētia vel iuēture a ma
licia sua vel mala vita ad deū se cōuer
tere studēt dicentes in cordibus suis
quam diu iuuit etas iuuenilis fruamur

voluptatibus et desiderijs et postquam senes-
erimus de malis factis nostris penitentiam
agemus quorum stulticia abbas effrem
in vñ. omel. sua sic commemorat dicens
Quando te obnoxium pro peccatum senes-
eris ad penitentiam conuerti non veredatris
seu confundari. quia qui hic penituerit in
nouissimo non penitebit. clementer enim
dominus ad penitentiam profugientes suscipit
ne in misericordia domini fretus peccatis
peccata adhaerens. ne velis dicere vige-
ras mea. carnis concupiscentiam exerce-
bo et postremo in senectute malorum me-
orum penitudinem geram pius namque
est dominus et multum misericors nec ultra
facinorum meorum memorabit. summa
namque est stulticia hec in mente percipi-
re. quis enim nouit horam siue diem exi-
tus sui. non enim omnes in senectute hac
luce priuant. sed in diuersis etatibus
de hoc mundo migrant et in quibus ac-
tibus vocabitur homo in eisdem neces-
se est eum reddere rationem. nemo enim
in inferno confitebitur domino. sed tu nec
cuncteris ad penitentiam conuerti semp-
ante oculos tuos versetur ultimus die-
es. Cum enim diluculo surrexeris ad
respice ambigas puenire et cum in le-
cto ad quiescendum membra posueris
noli considerare de lucis aduentu et facili-
us te poteris refrenare ab omnibus. hec
abbas effrem. Videmus igitur per predi-
cta quod valde stultum sit talia in mente con-
cipere. et in tali insensata cogitatione
perseuerare. quia multum infelix est qui
iuventutem suam in vicijs consumit. dy-
abolo seruiendo et postea senectutem su-
am vult offerre christo. Teste beato ber-
nar. qui dicit. Infelix est qui florem iu-
uentutis sue offert diabolo. et fecem se-
nectutis sue christo. hec bern. Tales ergo
qui sic ad penitudinem senectutis tem-
pus expectant. multum timere debent ne
dum sperant a deo misericordiam incidant

in eius iudicium. De hoc dicit beatus
greg. Satis alienus est a fide qui ad a-
gendam penitentiam tempus senectutis
expectat. metuendum ei est ne dum spe-
rat misericordiam incidat in iudicium. hec
grego. Ecce patet quod valde incautum sit
differre penitentiam et emendationem vi-
te usque ad etatem senilem. Sed quod
est adhuc grauius multi ipsam penite-
tiam differunt usque ad extremam horam
mortis quod multum est periculosum. De
quo dicit beatus greg. in registro Qui
penitentiam differat ad horam sui obitus
estimo quod a merito penitentiae eternali-
ter maneat alienus. nam secundum aug. Pe-
nitentia sera raro est vera. Quomodo enim
quis potest penitentiam agere dolore in-
firmitatis pregrauatus ac in extremis
vite finibus constitutus. aut quomodo potest
penitentiam agere qui opera nulla satisf-
actionis iam exercere valet unde pe-
nitentia que ab infirmo seu moriente
petitur. timendum est ne ipsa mori-
de periculosa hac in extremis peniten-
tia dicit beatus aug. in quodam ser-
mone sic Parum est peccatorem penite-
re nisi penitentiam peregerit. ad emen-
danda enim crimina vox penitentiae
tantum non sufficit. nam in satisfactioe in-
gentium peccatorum non verba sed etiam opera que-
runt Datur etiam quidem in extremis pe-
nitentia et non potest negari sed aucto-
res esse non possumus quod qui sic peccat
rit mereat absolui. Quomodo enim agit pe-
nitentiam lassus. Quomodo agit penitentiam
in extremis finibus vite constitutus.
Quomodo penitentiam agere valeat qui iam
nulla opera satisfactiois per se operari
potest et ideo penitentia que ab infirmo
petitur infirma est penitentia que a
mortuo petitur. tantum timeo ne ipse
sa moriatur. Et ideo dilectissimi qui
cumque vult inuenire misericordiam dei
sanus agat penitentiam in hoc seculo

ut sanus esse valeat in futuro. Hec aug.
 Videmus igitur ex dictis quod periculosum
 sit differre usque ad extremam horam mor-
 tis penam iam egrotus quisque circum-
 datus infirmitatis dolore vix cogitare
 valz aliud quam quod sentit. quia tota mens
 eius versatur ibi ubi vis est doloris et
 si penitet ex dolore penitet. non ex timo-
 re quod valde displicet deo. **¶** De
 hoc dicit beatus hieronimus sic. Age pe-
 nitentiam dum sanus es dum peccare po-
 tes ut ex amore non ex timore videaris
 penitere et peccata relinquere non ipsa
 te quia si egrotas quomodo scis quare
 peniteas vix aliud cogitare potes quam quod
 sentis. illuc enim rapitur tota intentio
 mentis ubi est vis doloris. Hec hiero.
 Valde igitur salubre est ut homo penam
 agat adhuc incolimus an quam veniat hor-
 ra mortis. ne dum cum potest penitere
 noluerit et cum tarde voluerit omnino non
 possit et qui praevidendo penam prius
 movult agere in mortis articulo huius
 est valde dubia remissio. Quod tangit
 est valde in tractatu de summo bono.
 yfidorus in tractatu de summo bono.
 sic dicens quis quisque sit peccator im-
 pius si ad penam convertat consequi
 possit veniam credidit. nullus enim de dei bo-
 mitate dubitet. sed sola accipientium pra-
 vitas conferre sibi indulgentiam abne-
 get in hac vita tantumdem penam latet li-
 betas post mortem nullam esse correctio-
 nis licentiam. Unde per prophetam dicitur
 date inquit domino de vestro gloriaz
 id est antequam mors eterna preveniat in
 hac vita dum estis deum per penam glo-
 rificate adhuc in seculo penam agentibus
 et operantibus dei misericordia subvenit
 in futuro autem iam non operamur sed ra-
 tionem operum nostrorum ponimus. per id
 deteriorantur plerumque iniqui qui per
 patientiam dei spacium accipiunt emen-
 dandi quam illi moraviendi non videntur
 ad penam. sed ad peccandi usurpantur.

audaciam. A malo autem in deterius
 vadit qui tunc sibi ad penitendum indul-
 to ad libertatem pravi operis utitur.
 Festinare debet unusquisque ad deum dum
 potest ne dum si potest noluerit. cum tar-
 de voluerit omnino non possit. proinde
 propheta ait. Querite dominum dum
 inveniri potest invocate eum dum pro-
 pe est. Et ubi inveniri potest nisi in hac
 vita in qua etiam et prope est omnibus in-
 vocantibus eum. nam tunc longe est
 quando dixerit. ite in ignem eternum.
 Notandum enim non videtur et prope non erit
 quia et videri poterit et non poterit in-
 veniri. Sed quando quis peccare po-
 test penitere et vitam suam vivens ab
 omni crimine corrigit non dubium quod ad
 eternam transeat requiem. Quis autem
 praevidendo penitentiam in mortis ar-
 ticulo agit sicut eius damnatio incer-
 ta est sicut remissio dubia. Qui ergo
 cupit certus esse in morte de indulgen-
 tia. sanus penitet sanusque peccata fa-
 ctiora desinat. Et alius cum tamen qua-
 vis per penitentiam propiciatio sit pec-
 catorum sine metu tamen non debet esse
 homo. quia penitentiae satisfactio divi-
 no tantum propensatur iudicio non hu-
 mano. proinde quia miseratio dei oc-
 culta est. sine intermissione flere neces-
 se est. neque enim unquam oportet penitentem
 habere de peccato securitatem. nam secu-
 ritas negligentiam per negligentiam ante
 sepe ad vicia transacta reducit. Hec yfi-
 do. **R.** Sciendum tamen quod opus dei etiam
 et simili etate constitutos non deserit si ad
 ipsum veraciter per penam conversi fuerint.
 nam tales beatus gregorius in vna omel. ad
 penitendum hortatur sic. Qui vigilare in
 seculis vigilia noluit terciis vigiliis reme-
 dia non amittat quod in invectura ad vias
 vite si vigilabat satis in tenebris resipi-
 scat. Sepe enim in extrema est positi neci-
 tate perperam visitante se gratia dei et illa

que male gesserunt p̄fletus diluunt aē
p̄ bona opa vt p̄valent deum placat
restituent quibus misericorditer igno
scitur quod deliquerunt. De talibus
dicit ysidorus ī libro de summo bono
sic m̄tri sup̄na gratia respecti in extre
mis ad deū reuertuntur p̄p̄nāz ⁊ que
cūq; male gesserunt quotidianis fletū
bus purgant atq; in bonis opibus ma
le gesta commutant quibus iuste totū
quod deliquerant ignoscitur. quia ip̄i
quod male gesserunt penitēdo cogno
scunt. h̄c ysidorus. Sed adhuc scien
dum q̄ omnipotens deus etiaz circa fi
nem vite peccatozem non respuit. si ta
men veraciter penituerit. nam s̄m au
gustinū nulla penitētia est sera dum
modo firvera. Dicit etiaz ysidorus nō
dubitamur circa finem etiaz iustifica
ri hōiem p̄p̄nē compunctionem si bo
na est in extremis compūctio ⁊ cōuer
sio. multo melioz tamen est ante fines
vt ab hac vita securus transeat. h̄c
ysidorus. S; quia homo p̄o certo sci
re non potest vtrū bonā ⁊ veram cōpū
ctōez in extremis habere valeat p̄ quā
possit veniā suoz delictozum obtinere
ac dei misericordiam inuenire ⁊ etiaz
dubiū sit ⁊ incertū vtruz hī qui in pec
catis multis sunt ⁊ differunt p̄nāz vs
q; ad horam mortis cū querūt absolui
a sacerdote sic absoluantur t̄do valde
necessariū est qui securus vult esse de
veniā vt nō differat p̄nāz vsq; ad sem
lem etatem vel quod peius est vsq; ad
articulum mortis. Sed in iuuenili eta
te vnusquisq; ⁊ cū sanus potest pecca
re. sua peiteat peccata ⁊ iuste viuat qd
si sic fecerit proculdubio ⁊ gratiam a
domino obtinebit. De hoc tractat bea
tus augu. sic dicens. Si quis postus
in vltima necessitate voluerit accipere
p̄nāz fateoz vobis non illi negamus
quod petit. sed si securus hinc exierit

ego nescio. penitētia dare possim
securitatē vero non. nūquid dico dam
nabitur. sed nec dico liberatur. Vis er
go a dubio liberari age p̄nāz dum sa
nus es. si sic egeris penitētia ego dico
tibi quia securus es quia p̄nāz egisti
eo tempore quando peccare potuisti.
Si vis ergo agere penitētia quando
tam peccare nō potes peccata te dimi
serunt non tu illa. Item due res sunt.
aut ignoscitur tibi: aut non ignoscitur
tibi. quozū tibi futurū sit. nescio ergo
tene certum. dimitte incertum. h̄c au
gu. Cernentes igitur tam magnū bo
num ⁊ tam copiosū fructū esse in vir
tute penitētie nullus negligat salutē
anime sue sed vnusquisq; qui se sentit
grauatū peccati onere currat ad reme
diū penitētie. p̄p̄nāz enim soluitur
homo a peccato restituit ecclesie: recō
ciliatur christo: donis spiritualib; di
tatur. de filio dyaboli efficitur filius
dei paradisi aperitur. h̄c est que āgelos
lertificat. ipios iustificat amissa bona
reuocat. penam eternā vitat ad quam
appetendā sacra scriptura nos inuitat
dicente augustino. S̄m p̄s auctoritas
scripture ⁊ omnibus bonozum ⁊ beatoz
rum via ostendere conatur q̄ sit appeten
da penitētia que languores sanat fe
datos mūdat. mortuos suscitāt. vicia
fugat. virtutes adoznat. mētem robo
rat. omnia bona confert. ⁊ ad suscepti
ones christi preparat humana p̄ccoz
dia. De hoc augu. De virtute etiam peni
tentie ⁊ eius p̄mendatione iohannes
crisostomus in quodā sermone sic di
cit. Penitētia que peccata deo mi
serante remittit et paradisiū referat
que contritum sanat homines que tri
stem ex hylarā vitam de interitu reuo
cat fiduciam reformat gratiamq; ba
bundantiozem refundit. Penitētia
quid de tereferam. omnia ligata tu

foluis omnia soluta tu seruas omnia ad
 uersa tu mitigas omnia contrita tu sa
 nas oia desperata tu aimas. **O** mira
 pnia rutilantior auro splendidior sol
 le quam non vincit peccatum nec defec
 tio superat nec desperatio delet pnia res
 puit auariciam horret luxuriam fugit
 furorem firmat amorem calcit supbiaz
 liguam prinet componit mores odit ma
 liciam. excludit inuidiam. **P**erfecta
 pnia cor mundat. animas sanctificat co
 git peccatorem omnia libenter sustinere
 pnia cor mundat. animas sanctificat
 ad suscipiendum deum interiora prepa
 rat naturalia reparat gratuita recupe
 rat. deo recociliat. angelos letificat de
 mones fugat carnem domat spiritum
 roborat celum impetrat. **H**ec cris. **E**c
 ce quante sunt in pnia efficacite siue
 tutes et quanta bona confert his qui ag
 greduntur et assumunt eam unde quilibz
 peccator qui desiderat a peccatis absolui
 et saluari non negligat eam. **S**i quis
 iuuenis est pueratur ad dnm et penite
 tiam non differat usque ad senilem etate
 ut securior possit esse terra peccatorum
 et gloria celestis patrie. **S**i quis vero
 senex est et pnam distulit ex sua negli
 gentia et incuria usque ad senectutis eta
 tem tamen desperare non debet sed agat
 pnam eo feruētius et diligentius quo
 diuicius se cōspicit in via uiciosa et sor
 dida iacuisse. nullus uero differat ex p
 positio usque ad horam mortis pnam p
 preter picula et dubia salutis emranda
 superius p sanctos doctores sufficien
 ter expressa. **F**ilius.

De pnia et eius effectibus ac utilita
 tate sufficienter instructus sum.
 nunc igitur de gradibus siue pribus pe
 nitentie et alijs eius circūstantijs cu
 pio edoceri.

Capitulum. XV. Pater. I

Antequam pro

cedatur ad explanationem pen
 nitentie et eius partium. Sciendum quod
 omnipotens deus propter transgressi
 onem suorum preceptorum et peccati ma
 culas odio habet omnes peccatores sed
 misericordiam prestat peccando peniten
 tibus testante sapiente. **E**ccl. xj. qui de
 Altissimus odio habet peccatores et mis
 rus est penitentibus. **S**i igitur non vis
 odiri a deo displiceat tibi iniquitas et
 odi peccatum et eris deo amicus. quia hoc
 odis quod ille odit nec hoc tantum sufficit
 ut displiceat peccatum. sed necesse est ut p
 peccatis sceleribus pnia subsequatur.
 quia peccata impunita esse non possunt.
De hoc dicit beatus aug. in glo. super
 psal. sic. **A**udis quia deus odit iniquita
 tatem et times si odit iniquitatem nun
 quid te sed in te est iniquitas odit illam
 deus oderis et tu. eris enim deo amicus
 si odisti quod odit. **D**ispliceat ergo in te
 ipso tibi iniquitas tua. puniturus est et
 peccatum malorum deus. preueni illum. non
 vis ut ipse puniat. tu puni. differet ma
 num a peccatis. tu noli differre conuertere te
 ad puniendum peccata. quia peccata impuni
 ta esse non possunt. punienda ergo erunt
 aut a te aut ab ipso tu puni et agnosce
 ut ignoscat. **E**t quid misericordius est
 deo qui tantum peccat peccatoribus et qui in
 omnibus conuersis ad se non curat preter
 ita. **H**ec aug. **P**er hec dicta colligere
 possumus quod non sufficiat homini post
 peccata ad deum conuertere a malis actibus
 abstinere et vitam in melius mutare nisi
 si etiam domino per penitentie volo
 rem pro suis excessibus studeat satisfac
 cere. testante eodem beato augustino.
 qui sic dicit. ad agenda penitentiam non
 sufficit uita in melius conuertere et a ma
 lis actibus recedere nisi et de his que fa
 cta sunt satisfacias domino pro penitentia dolore p

humilitatis gemitus per contriti cor
bis sacrificiū coopāribus elemosinis
ad proximū Augustinus p̄dica dicit
hoc idem br̄s greg. testat sic dicens.
Admonēdi sunt qui pctā admīssa de
ferūt. nec tñ plangūt ne iam relaxata
estimēt culpas q̄s ⁊ si agendo nō mul
tiplicāt. nullis tñ fletibus mundant.
neq̄ enim debitoꝝ absolutus est q̄ alia
nō multiplicat nisi illa quib̄ se ligau
erat soluat itaq̄ cū deo delinquimus ne
quaq̄ satisfacimus si ab iniquitate ces
samus nisi voluptates q̄s dileximus
ecōtrario oppositis lamētis insequam̄
hxc greg. **N**ecessariū igit̄ est valde vni
cuiq̄ pctōri vt p̄missa delicta p̄ p̄m̄as
in se puniat atq̄ deleat. q̄ ipsa pecca
ta vt p̄dictū est impunita esse nō pos
sunt. ⁊ iō qui non vult a deo puniri p̄
se peniteat. puniat p̄m̄as agēdo. de hoc
dicit br̄s greg. ix. moē. sup iob. **S**ci
ens q̄ nō p̄ceres delinquentibus sic se
delinquenti non p̄citur quis ab eterna
morte eripit. cū a delicto mundus ne
mo reperit. **S**i penitenti p̄citur q̄ delin
quenti nō p̄citur delicta plangimus neq̄
q̄ iam delinquentes sumus. **S**ed quid est
q̄ petrus negans respicit ⁊ redempto
ris negati respectu ad lacrimas vocat
Quid q̄ paulus cū redēptōris nomē
in terra conaret̄ extinguere eius verba
de celo meruit audire. sed tñ culpa in
vtrōq̄ punita. q̄ ⁊ de petro scriptum
est. **R**ecordatus petrus vbi iesu egres
sus foras fleuit amare ⁊ paulo veritas
dicit. **E**go oñdam illi quantū oportet
at pro noīe meo pati. **D**elinquenti em̄
nequaq̄ p̄citur quia delictū sine vltione
nō deserit. aut em̄ ipse homo hoc in se
penitens punit. aut hoc d̄s hōiem vin
dicās p̄citur. nequaq̄ igit̄ peccato p̄ci
tur. quia nequaq̄ sine vindicta relaxa
tur. **S**ic dauid post cōfessionem audire
meruit d̄s transulit peccatū tuum ⁊

multis post cruciatibus afflictus reatus
culpe quā p̄trauerat exoluit. **A**b elec
tis ei suis iniquitatū maculas studeat
tpali afflictione tergere q̄s in eis non
vult imp̄petuū videre. hxc greg. **S**alu
bre ergo est homini multū vt pctā qua
litercūq̄ p̄tracta siue maiora siue mi
nora p̄ afflictionē p̄m̄e studeat abster
gere atq̄ delere quia nec memoria pec
cata impunita erūt si non fuerint p̄ pe
nitentiā delera. testatur hoc br̄s aug.
sic dicens. **P**eccata siue p̄ua siue ma
gna sint impunita esse nō possunt quia
vel homīe punient vel a deo vindican
te plectunt. cessat autē vindicta d̄na
si p̄uersio p̄currat huāna. **D**ec aug.
Quod etiā sentire videt̄ beatus greg.
iij. moē. exponēs illud iob p̄cat dies i
qua natus suz ⁊ dicit. **N**equaq̄ hō ad
delectationē peccati rapit. nisi p̄ius
p̄voluntarias mētis tenebras infirme
tur. **A**nte em̄ cecus in mente fit ⁊ post
modū se reperiat incauta. mētis infir
mitas delectatōi substernit. dicat ergo
p̄cat dies i tēsi p̄cat delectatio que in
culpā hōiem rapuit p̄cat incauta mē
tis infirmitas que eū vsq̄ ad tenebras
p̄raui cōsensus excecauit. homo em̄ dū
blandimēta delectatōis caute nō p̄spi
cit. etiā in noctē nequissime p̄p̄etra
tionis ruit. **S**olert̄ ergo vigilandū
vt dū blandiri culpa inclinat ad quan
tū interitū mēs trahat agnoscat. vñ ⁊
ap̄te **A** Dies p̄tat̄ in tenebras cū
culpa in ipso delectatōis exordio ad
quē perditōis finē rapiat videt̄. **D**ie
in tenebras v̄rimus cū nosmetipsos di
stricte puniētes ipsa delectatōis p̄ra
ua blādīmēta p̄ districte p̄m̄e lamēta
cruciamus cū flendo insequimur quic
quid quotidie in corde taciti ex delect
tatione peccamus. quia enim fidelis
quisq̄ i iudicio subtiliter cogitatōes
exquiri nō ignorat semetipsum intro

sum discutiens ante iudiciū diligenter
examinator districtus iudex et iam tran-
quillus veniat quo reatu suū quē discu-
tere appetit iam pro culpa punitū sen-
tione et recte subiūgit non requirat
eum deus desuper. Requirit deus quē dis-
cutit iudicando nō requirit que ignos-
cendo suo iam iudicio impunita dere-
linquit hic itaq; dies id est peccati de-
lectatio a domino nō requirit sed ad-
versione spontanea punit paulo atte-
stante qui ait **A** Si nosmetipsos
iudicaremus nō vtriq; a domino iudi-
carem. deū ergo diē vestrū requirere ē
contra mentē nostrā subtiliter in iudi-
cio de culpa indagare in qua .s. requi-
sitione illū tunc seuerius percutit quē si
bi nūc mollius pepisse deprehendit be-
ne aut sequit et nō illustret eū lumine.
in iudicio namq; dñs apparet omne
quod tūc redarguit luē illustrat. qua-
si em̄ sub quadam obscuritate tegitur
quod tūc in memoria iudicis nō re-
uocatur. **S**criptū quippe est. **O**mnia
aut que arguunt a luē manifestant quāsi
quedā tenebre peccata penitētie absco-
dūt. **D**e quibus p̄ prophētā dicit. **B**e-
ati quorum remisse sunt iniquitates et
quorum recta sunt peccata. **Q**uia ergo
omne quod tegit in tenebris occultat in
die extremi iudicij nō illustrat lumē
quod nō discutit vlcioē. actus namq;
vestros quos tūc iuste punire noluerit
ipsa sibi quodāmodo abscondit sciēs
diuina misericōdia. in lumine vero ostendit
quod quicquid tūc in cōspectu oīm demō-
strat. hic ergo dies vertat in tenebras
vtridelicet omne quod deliquimus nos
p̄ penitentiā feriamus. ipse aut iudex
uenturus est qui cūcta penetrat cuncta
p̄stringat qui quibiq; est locus quo fu-
gias nō est. **S**ed qz correctiōis nostre
fletibus placat solū ab illo locū fuge i-
uenit qui post p̄petratā culpā nūc se in

penitentia abscondit et quod nullū pecca-
tū dñs inultū relaxat. **E**t em̄ nos hoc
flendo insequit aut ipse indicando. re-
statyr ad emendationē suā semp̄ mēs
solerter inuigilet et p̄fitens tergat. **S**z
si diē quē peccati delectatiōez dicim?
tor impeti p̄cibus audimus vt. .s. cir-
cūdantes fletus expient quicquid delec-
tatus p̄ negligentia aimus delinquit.
quanta aduersiōe p̄m̄e huius diei nos
feriēda est videlicet ipse iam p̄sensu
ad culpā. **S**icut ei moris est culpe cū
carnaliter mens in delectatiōez rapit.
sed tū delectatiōi sue p̄ spiritū relucta-
tur. ita grauioris et plene est nequicie
ad peccati delectationē non solum de-
lectatiōi p̄trahi. sed etiā p̄sensu famu-
lari. tāto ergo arctiori manu p̄m̄e mēs
a pollutione tergendā est quāto se con-
spicit p̄ cōsensum sordidius inquina-
tā vnde apte subiūgitur noctem illam
tenebrosus turbo possideat. **Q**uasi em̄
quidā turbo tempestatis est p̄cirus
spiritus meroris nam dum p̄ctm̄ quis
quod fecit intelligit dum p̄auitatis
sue nequicia subtiliter pensat merore
mentē obnubilat et quasi cōcussio fere-
ne leticie aere omnē in se tranquillita-
tem cordis p̄m̄e turbine deuastat. nisi
em̄ recognoscentē se animū iste turbo
se cōtereret nequaquā p̄ prophētā dixisset
in spiritu vclm̄eri p̄terēs naues thar-
sis. **T**harsis quippe exploratio gaudij
dicit. **S**ed cū vclm̄ēs p̄m̄e spiritus
mentem occupat omnē in ea explorat-
ionē reprehensibilis glorie et gaudij
p̄trabat vt nihil iam ei nisi flere libeat
nihil nisi quod se terrere possit attēdat. po-
nit namq; ante oculos illinc restrictō-
nē iudicis hic meritū culpe p̄gnoscit.
p̄spicit quo supplicio digna sit si p̄cen-
tis pietas desit que p̄ lamēta p̄ntia ab
eterna eruere pena consuevit. **S**piri-
tus ergo vclm̄ens tharsis naues con-

terit. tam enis ppuctois valida men
tes nostras huic mudo quasi mari de/
dicata salubri terroze cofundit. Scie
dum vero est qz cu peccata impunita re
linquimus a nocte possidemur cu vero
hec aia aduersione penitentie plectimus
nimiru nos nec rem quaz fecimus pos
sidemus. Sed tuc peccatu cordis sub
iuris nostri possessione reducitur si tñ in
cipit reprimatur vnde diuina voce cog
itanti praua Cayn dicitur. in foribus
peccatu aderit. in foribus quippe pecca
tu adest cu in cogitationibus pulsat cu
ius appetitus subter est ei qz homo do
minatur. Si cordis nequitia inspecta
citius premittit et priusqz ad duriciam
crescat reluctanti menti subigat vt er
go delictu suuz citius animus sentiat
et culpe tyrannide sub iure suo penite
do restringat dicatur recte nocte illaz
expellere. Ac si apte diceretur ne cap
tina mens culpe sue seruiat culpa a pe
nitentia liberam no relinquat. Et quia
hec qd flendo insequimur nequa qz no
bis aeturo iudice abici speramus vn
de si de nocte. i. culpa nostra moueri te
p inquisitione nolumus magnope cu
randum est vt in eius discussione vigi
lemus ne quelibet culpa nobis impu
nita remaneat ne mens puerfa que fecit
defendere audeat et defendendo nequi
cie nequitia adiungat. **S**unt
namqz nonnulli qui no solum no desier
qd faciunt. sed etiam defendere no desi
stunt et nimiru cu defendit culpa vnde
p quenda dicitur peccasti non adicias
iteru. peccato quippe peccatus adicit q
male gesta etia defendit. Inter hec eri
am sciendu est q illi culpa suam vera
citer insequuntur et mala transacta per
aia aduersione penitentie corrigunt qui
iam ad bona fallenda alias fallentia
nulla delectatione rapiunt. nam quos
adhuc alia noxia delectat falsuz est qd

cernit quia perpetrata alia deplorat. hec
grego. Ex his igit verbis doctozu col
ligere possumus q non solum maiora
peccata veru etiam minora sunt p peni
tentia absiergenda vnde vnusquisqz co
scientia suam discutiatur et pro vt gessit
iniqua contra dominu ira et studeat sua
scelera penitendo et seipsum iudicando
penitere vel punire. valde emz valet ad
salute aie supstius diudicatio. **P**
Nam tales seipso iudicantes ac sua
facinora punientes a deo diliguntur et
non solum no iudicabunt. sed etiam
quadam securitate de sua saluatione a
christo precipiunt. De hoc dicit beatus
bern. Diligit deus aiam que in cofe
ctu suo sine intermissione siue dissimu
latione diudicat seipm idqz iudicuz
non nisi ppter nos a nobis exigit quia
si nosmetipso diudicauerimus non
vriqz iudicemur. hec bern. Dicit eti
am de hoc iudicio beatus grego. xv.
mo. exponens illud iob vel heliu. Ne
qz em vltra in homis potestate est vt ve
niat ad deum in iudiciu sic. Notandum
est q aliud est coraz illo atqz aliud ab
illo iudicari. Coram domino iudicatur
qui corde dominu cospicit et actus sui
os sub eius presentia sollicita inquisi
one discernit quem tanto quis secret
us expectat quanto quoridie vira suaz
suspectius examinat. Qui em ad extre
mu eius iudiciu venerit no iam coraz
illo sed ab illo iudicatur. De hoc memo
ris iudicio obliuisceti aie dominus
p proxima dicit. Reduc me in memo
riam vt iudicarem siml narra si qd
habes vt iustificeris. debz em vnuscu
iusqz mens et causas suas apud dñm
et causas domini contra se sollicita inq
sitione discutere debz et caute pefare vel
que ab eo bona pceperit vel que mala
bonis illius puerse viuendo respondit.
Quod electi quidem quoridie facere

omnino nō cessant. Accedunt enī ad
secretariū iudicis intra finū cordis cō
siderant quō districte quāq; feriat qui
diu patiēter expectat. Verūt in his
que se egisse meminerint et pūit flen
do qd̄ perpetrasse se intelligunt timēt
subtilia diuina iudicia etiam de his q̄
in semetipsis intelligere forasse non
possunt. Vident enī videri diuinitus
qd̄ ipsi p̄ in se humanitatē non vident
cōspiciūt districtū iudicem q̄ quo tar
dius venit eo seuerius pcutit. Sancto
rū etiam patrū refidere cōuentū cū eo
pariter p̄templant eorūq; vel exempla
vel dicta se p̄templasse reprehendūt at
q; in hoc secreto iudicij interioris ip̄a
mentis sue executōe p̄stituti penitendo
feriūt qd̄ supbiēdo p̄miserūt. ibi nam
q; aduersi in se quidq; impugnat enu
merant ibi ante oculos suos aīme qd̄
desceant p̄cernant ibi quidq; p̄ira di
stricti iudicis decerni possit intuentur
ibi tot paciūtur supplicia quot pari ri
ment nec deest in hoc iudicio mēte cō
cepto omne miserū quod pūire re
os seruos plenius debeat. nam p̄sciētia
accusat ratō iudicat timor ligat doloz
excruat qd̄ iudiciū eo certius pūit.
quo interius seuit. vnusquisq; enī cuz
causas huius examis p̄tra se p̄gredit
aggredi cepit. Ipse ē auctor qui exhi
bet ipse reus qui exhibetur. Odit se q̄
lem se fuisse memērit est ipse qui est
in se ipso insequitur illū qui fuit atq;
ab ipso hōie aduersum semetipsum fit
quedā rixa in aīmo p̄turiēs pacem cū
deo. Hanc cordis rixā dñs requirebat
cū dixit p̄prophetā. Attendi et auscul
taui nemo qd̄ bonū est loquitur nullus
est qui agat p̄māz sup peccato dicens
quid feci. Quia ergo nūc in potestate
est internū mentis nostre p̄tra nos ha
bere iudiciū recognoscendo accusē?
nos ipsos quales fuimus. penitēdo toz

queamus nō cessemus. dū licet iudica
ri qd̄ fecimus audiamus caute qd̄ d̄z.
neq; enī vltra. Reprobōrū namq; esse
p̄pōziū solet semp̄ p̄raua agere et ne
quaq; que egerunt retractare. Omne
enī qd̄ faciūt ceca mente trāseūt factū
q; suū nisi cū pūiti fuerint non agnos
cūt. **R.** At cōtra electoz est actus
suos quotidie ab ipso cogitatis fon
te discutere et omne qd̄ turbidū proflu
it ab intimis exiccare. Sicut enī non
sentimus quō membra crescūt corpus
proficit mutat species migredo capillo
rū albescit in canis. hec quippe oīa nos
bis nescientibus agunt in nobis ita et
mens nostra p̄ momēta viuēdi ip̄o cu
rarū vsu a seipsa p̄mutatur et nō agno
scimus nisi vigilanti custodia ad inte
riora nostra refidētes p̄fectus n̄os
quotidie defectusq; pensamus. hoc ip
sum enī in hac mortalivita p̄sistere q̄i
ad vetustatē ire est. Et dum indiscussa
mens relinquit. in quodā semio tozpo
ris sopitur q; sui negligens et p̄positū
robur insensibiliter p̄dens. a forma p̄
oris fortitudinis dū nescit senescit. cū
vero seipsam querit et subtiliter penitē
do discutit. ab hac ipsa vetustate sua lo
ca lacrimis et merore incensa enouat
et que iam pena a l̄s pene iueterata vix
erat p̄ submistrata. intermī amoris stu
diū nouū calet. **R.** Sed ad hęc agē
da valde exēpla patrū et sacri eloquij
p̄cepta nos adiuuāt. Si enī scōz opa
inspicimus et d̄imis iussioib; autē p̄e
temus alia nos cōtēplata alia audita
succedūt et cor nostrū tozpoze nō restrē
gitur dū imitatōe nō puocat. Unde bñ
ad moysen d̄z leui. vi. Ignis in altari
meo sp̄ ardebit quem mitter sacerdos
subiciēs mane ligna p̄ singulos dies.
Altare q̄ppe dei est cor n̄m in quo iube
tur ignis sp̄ ardere q; necesse est ex illo
ad vñm caritatis flammā indefinēter
i. j.

ascēdere cui p singulos dies sacerdos
 ligna subicit ne extinguat. quia neces
 se ēvt fidelis quisq; ne in eo caritatis
 flāma deficiat in corde suo tam exem
 pla pcedentiū patrū q̄ sacre scriptu
 re testimonia congerere nō desistat. nā
 quasi quedā fomēta igni dare est in ex
 citatōe caritatis vel exempla patrū vel
 pcepta dñi ca ministrare. Quia enīz
 interna nostra nouitas ipsa quotidie
 huius vite puerfatiōe uetera scit ignis
 iste charitatis his adhibitis nutrien
 dus est vt dum psum se nostretustia
 tis extenuat. p patrū testimonia ⁊ exē
 pla reuiuiscat. Ignis em̄ iste in altari
 dñi. i. in corde nostro nō citius exting
 uit nisi solerter adhibitis exēplis pat
 rū ⁊ dñicis testimonijs reparet. **Ver.**
 aut̄ illic subdit **Et** imposito olocausto
 desup adolebit adipes pacificoꝝ. nāz
 quisquis in se habet ignē caritatis ac
 cendit semetipsum vtiq; olocausta de
 sup imponit. qz omne uiciū quod in se
 male uiuebat exurit. Cum em̄ cogita
 tionū suarū interna p̄siderat ⁊ vitaz re
 probā p̄ imuratiōis gladiū mactat in
 ara se sui cordis imposuit ⁊ ignē cha
 ritatis accendit de qua hostia pacifico
 rū adesp̄ redolebit. quia interna noue
 vite imp̄gnatio pacē inter nos ⁊ deū
 faciens odorē nobis suauissimum red
 dit. Quia vero eadem caritas in cordi
 bus electoꝝ inextinguibilis manet ap
 te illic subdit ignis est p̄petuus qui nū
 q̄ deficiet ab altari. Nunq̄ ab altari
 ignis iste deficiet. quia etiaz post hanc
 vitā corū mentibus feruor charitatis
 interna quippe p̄templatōne agitur vt
 omp̄s deus quomāgis cernitur. eo am
 plius diligaē vñd̄ necesse est vt ad cor
 da nostra redeam. discuriamusq; om
 ne facinus. **Et** quicquid in nobis di
 uine rectitudinis regulam offendit ac
 cusemus vt apud districtū iudicē ip̄a

nos accusatio excuset. **In** hoc em̄ men
 tis nostre iudicio tanto citius absolui
 mur quanto nos districtius reos esse
 tenemus nec ad hęc agenda p̄termit
 tenda sunt ip̄a quib; vacat qz ad hęc a
 genda post huius vite t̄pa non vacat.
 vacue quippe nō d̄z. neq; em̄ erit vltra
 idcirco nāq; memozem̄ qd̄ tūc nō poss
 sumus negligamus. hęc grego. **Habe**
 mus igitur p̄predicta q̄ omp̄s deus
 se d̄iudicantes non iudicat. se p̄miten
 tes nō punit sed saluat ⁊ p̄cā cōtra se
 dimissa relaxat. hęc vero om̄ia p̄ reme
 diū fieri solent vnde quilibet peccatoꝝ
 quotiens lapsus fuerit in aliquod pec
 catū nō tardet currere ad p̄m̄e bonum
 ipsa em̄ omni t̄pe ualens est ad purgā
 dum corda peccantiū. **Testat** hoc bea
 tus grego. qui dicit. **O** felix lauacrū
 p̄m̄e quod totiens ualet ad purgandū
 quotiens eo indiget cor humanū. **Lau**
 uemus ergo p̄cōrū maculas in hoc sa
 lubri p̄m̄e lauachro vt mundari ⁊ pur
 gati possimus puenire ad auctozē vite
 et mūdicitē. **His** p̄missis igit̄ de pe
 nitentia: nunc de eius p̄ribus est vidē
 dum.

Incipit sc̄da distinctio p̄mi libri
 malogranati. **Capitulum .I.**

Sciendū qz
 p̄tes p̄m̄e sunt tres vi
 delicet p̄tritio cordis
 p̄fessio oris. ⁊ satisfi
 ctio opis. **Et**
 sunt iste tres p̄tes q̄si p̄tes integrales
 fm̄ esse p̄m̄e p̄fectū. **Sūt** aut̄ hęc p̄tes
 itegrales p̄m̄e videlicet p̄tritio in aīo
 p̄fessio in v̄bo. satisfactio in facto in q̄
 bus tūc p̄m̄a integraf cū peccatoꝝ om
 nē mortalē culpā p̄petratā ⁊ facto de
 deserit ⁊ verbo accusat ⁊ aīo detestatur
 p̄ponens nūq̄ iterare peccatū. his au
 tem debito modo p̄currentibus cū ab